

Samrådsredogörelse

Detaljplan för Stadshagen 1:1 i stadsdelen

Stadshagen, Dp 2013-08100

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	3
Förslagets syfte och huvuddrag	3
Hur samrådet bedrivits	4
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets	
ställningstaganden	4
Allmänt om samrådet och planprocessen	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	5
Kulturmiljö	10
Stads- och landskapsbild	13
Arkitektur och gestaltning	17
Olägenheter för grannar	18
Parker, grönområden och rekreation (idrott)	19
Gator och trafik	22
Teknisk försörjning	25
Hälsa och säkerhet	28
Miljö- och klimataspekter	31
Övriga frågor	33
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	38
Föreslagna förändringar	40
Inkomna synpunkter	43
Statliga och regionala myndigheter och förbund	43
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	56
Övriga remissinstanser	68
Sakägare enligt fastighetsförteckning	69
Övriga, ej sakägare	89

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Detaljplanen syftar till att omvandla Stadshagen till en tätare och en med övriga staden bättre integrerad stadsdel, med ett blandat innehåll av bostäder och verksamheter samt ett aktivt stads- och parkliv. Samrådsförslaget möjliggör för ca 1900 nya bostäder samt skola, förskola, idrottsverksamhet, kontor, vård och kommersiella lokaler. Förutom innehållet syftar planen till att lägga fast en tydlig struktur för gator, torg, gång- och cykelvägar, promenadstråk och parker.

Planförslaget sändes ut på samråd 2016-01-20 - 2016-03-02. Under samrådet har ca 90 st yttranden inkommit varav ca 25 st från remissinstanser och föreningar och ca 65 st från privatpersoner. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, gällande kulturmiljöhänsyn i förhållande till stadsdelen Stadshagens karaktär, befintlig bebyggelses kulturhistoriska värden samt riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, men också gällande hänsyn till förskolegårdarnas storlek, strandskydd, samhällsrisk, dagvattenhantering och buller. Under nu kända förhållanden utesluter inte Länsstyrelsen att planen kan tas upp för prövning. Några remissinstanser avstyrker planförslaget delvis med hänsyn till stads- och landskapsbild samt kulturhistoriska värden i sammanhängande bebyggelsemiljöer eller hos enskilda byggnader. En del sakägare och övriga boende är positiva till de övergripande idéerna i planförslaget, men det stora flertalet sakägare och övriga boende som framfört synpunkter anser att planförslaget innehåller en för omfattande exploatering, att sjukhusutbyggnaden är för omfattande med för höga byggnader samt att idrottsplatsen och mer parkmark borde bevaras. Många lyfter också fram risken för minskad utsikt och ökad insyn.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet: konsekvensanalys för kulturhistoriskt intressanta miljöer och byggnader samt topografiska förhållanden, samhälls- och individrisk, dagvattenhantering, sjukhusets volymer och gestaltning samt relation till närliggande bostäder, storlek och utformning av förskolegårdar, hur tunnelbaneanläggningen regleras bäst, placering av pump- och tryckstegringsstation, alternativt läge för huvudvattenledning samt utformning och gestaltning av gator, torg, parker och nya byggnader.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att den högre byggnadsvolymen vid Östra entrén omstuderas och ges en tydligare koppling till torget och en tydlig anpassning till landskapet och

omgivande bebyggelse avseende volym, att bebyggelsen i kvarteret Glaven anpassas till befintlig bebyggelsekaraktär genom att i större utsträckning utgöras av fristående byggnader, att bebyggelsen i södra delen av Gångaren 13 placeras och utformas med hänsyn till siktlinjen längs Warfvinges gata och att gatan ska uppfylla Trafikkontorets utrymmeskrav på allmän gata, att på- och tillbyggnaderna inom Tjället 8 minskar i omfattning och anpassas till att befintlig bebyggelse blåklassats, att de studentbostäder som "försvinner" från Tjället 8 eventuellt ersätts inom Glaven 13 samt att blåklassade byggnader ges adekvata bevarande- och varsamhetsbestämmelser.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

I linje med programmet för Nordvästra Kungsholmen föreslås en tät och stadsmässig bebyggelsestruktur kontrastera mot stora parker och det öppna vattenrummet i Karlbergssjön.

Detaljplanen syftar till att omvandla Stadshagen till en tätare och en med övriga staden bättre integrerad stadsdel, där det finns ett blandat innehåll och ett aktivt stads- och parkliv. I samrådsförslaget skapas förutsättningar för ca 1900 nya bostäder samt skola, förskola, idrottsverksamhet, kontor, vård och kommersiella lokaler. Förutom innehållet syftar planen till att lägga fast en tydligt stadsmässig struktur för gator, torg, gång- och cykelvägar, promenadstråk och parker. Med stadsmässig struktur avses att strukturen ska vara lättorienterad samt att gatorna i huvudsak är raka och möts i rätvinkliga korsningar i syfte att skapa ändamålsenliga kvarter för bebyggelse. Vidare avses att gatorna i stadsdelen är enhetligt utformade, att gång- och cykeltrafikanter prioriteras samt att promenadstråk och parker är välintegrerade i strukturen och lätta att hitta. Bebyggelsen i området ska i huvudsak följa stenstadens grammatik genom att vara indelad i kvarter där husen definierar gaturummet. Bebyggelsen ska genom att i höjd trappas längs med gatorna följa terrängen i området. Bebyggelsen ska också som huvudprincip delas in tydligt skilda byggnadsenheter för att bidra till ett variationsrikt stadsrum.

S:t Göransgatan föreslås utvecklas till ett sammanhållet stads- och gaturum med ett betydande inslag av centrumändamål i bottenvåningarna. Även längs merparten av övriga gator inom planområdet ska det vara möjligt att etablera centrumändamål i

bottenvåningarna. Även bostadsentréer, bostadskomplement och förskola medges i bottenvåningarna.

Ny bebyggelse ska utformas med hög arkitektonisk kvalitet. Särskilt bottenvåningen mot gata, torg och parker ska utformas omsorgsfullt så att bebyggelsen bidrar till upplevelserika gatu-, torg och parkrum. Parker och naturområden ska bli lättare att hitta och bättre tillgängliga. Idrotten ska fortsatt vara ett dominerande inslag i Stadshagen.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd pågick under perioden 2016-01-20 - 2016-03-02.

Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset och på Kungsholmens stadsdelsförvaltning, Lindhagengatan 76, samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Kungsholmen den 20 januari 2016. Samrådsmöte hölls den 18 februari 2016 i Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4 där ca 140 personer närvarade. Samrådsmötet genomfördes som ett öppet hus mellan kl.16.00 - 20.00 i fyrkanten med en ”traditionell” dragning och frågestund mellan kl.17.30 - 18.30 i Hörsalen.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

(SLL) Stockholms läns landsting anser att Glaven 8 bör prövas i en egen planprocess för att ge landstinget möjlighet att uppföra färdiga bostäder redan 2018. Glaven 12 bör innefattas i planområdet och prövas för mer bebyggelse.

Lantmäteriet anser att det skulle vara mer tydligt och hanterbart om planen delades upp i flera mindre detaljplaner. Risken med en så här stor plan är att detaljer missas under handläggning och granskning.

Kulturförvaltningen och kulturnämndens kulturmiljöutskott ifrågasätter att en så omfattande och komplex detaljplan med så olika intressen och olika delar läggs fram. Det är många komplexa och svåra frågor som skall behandlas. Förvaltningen anser att detaljplaneförslaget mera liknar ett program. Risken finns att planförslaget kommer att fastna i svåra och olösta frågor.

Samfundet S:t Erik är starkt kritiska till den planprocess som har lett fram till planförslaget då det saknas ett fördjupat planeringsunderlag.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda uttrycker några att samrådet var väl genomfört, men har i övrigt inga synpunkter på samrådet och planprocessen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret håller med om att föreliggande detaljplan är omfattande och komplex. Merparten av förslaget är beroende av att S:t Göransgatan flyttas samt att Kellgrensgatan och Franzégatan förlängs. Med hänsyn till de strukturella förändringarna, som är omfattande, bedömer kontoret det som nödvändigt att detaljplanen har en avgränsning där dessa nya gatusträckningar kan hanteras i ett sammanhang. Av den anledningen bedömer kontoret också att det inte är lämpligt att dela in planområdet i flera mindre detaljplaner. De delar som ej är beroende av gatuflytten och nya vägar, t.ex. mindre delar i väst och öst bedöms kunna utgöra separata detaljplaner, men inför granskning bedömer kontoret det som lämpligt med samma avgränsning som under samrådet för att fortsättningsvis kunna arbeta med ett helhetsperspektiv. Just helhetsperspektivet är något som också uppfattats positivt av många remissinstanser, sakägare och övriga. En viss utökning av planen med ytterligare fastigheter inför granskning är möjligt. Det utreds inför granskning om det är lämpligt att utöka planområdet i de delar där intresse har framkommit. Kontoret anser att det föreligger ett fullgott planeringsunderlag, i form av översiktsplanen och det godkända programmet för Nordvästra Kungsholmen. Övrigt nödvändigt planeringsunderlag tas som brukligt fram under detaljplanearbetets gång. Detaljplanens omfattning och vilka fastigheter som bör/kan eller eventuellt inte bör ingå tas ställning till under fortsatt arbete.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Statliga och regionala remissinstanser framför synpunkter i sak. Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar är i huvudsak positiva till att stadsdelen Stadshagen utvecklas med bostäder i ett centrumnära läge, men framför synpunkter i sak som bör utredas och utvecklas i fortsatt planarbete. Särskilt lyfts planförslagets negativa påverkan på kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader, på stadsbilden samt på natur- och parkmark. De lyfter även vikten av tillräckligt stora skol- och förskolegårdar samt att stadsdelen måste innehålla mer parkmark. Flera av sakägarna och övriga enskilda ställer sig positiva till planförslagets övergripande idé och några är positiva till förslaget som helhet. Merparten anser

dock att föreslagen bebyggelse, särskilt sjukhuset, är för omfattande, men även att vissa delar av förslaget är opassande, med negativa konsekvenser för kulturhistoriska miljöer, park- och natur samt omgivande befintliga bostäder. Många anser också att Stadshagens IP ska bevaras, utvecklas och upprustas samt att det saknas kommersiell och offentlig service samt kultur.

Länsstyrelsen konstaterar att planområdet ligger inom riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården. De av riksintressets värden som påverkas av planen är den karaktäristiska topografin, stadens årsringar, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp – i detta fall från Mälaren – och vyer från viktiga utsiktspunkter.

(SLL) Stockholms läns landsting anser att planförslaget ska medge full flexibilitet inom sjukhusfastigheten, vilket bl.a. står i strid mot kravet på centrumändamål i bottenvåningen mot S:t Göransgatan. Planförslaget tar inte hänsyn till deras önskan att uppföra många fler bostäder inom fastigheterna Glaven 12, 6 och 8. En skywayförbindelse om minst två våningar behöver möjliggöras mellan östra och västra sjukhuskvarteren. I material som redovisas i samband med samrådet står att rivning av byggnaden inom Glaven 6 inte medför ett tillskott av bostäder. Detta är felaktigt.

Fastighetskontoret ställer sig positivt till förslaget som helhet, men det är viktigt att tidigt planera för förskolor samt öronmärka plats för ändamålet i planområdet. Det behövs spelplaner i närområdet för att tillgodose framtida behov av idrottsytor.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning och nämnd är positiv till att Stadshagen utvecklas och menar att planens ambitioner kan ha positiv inverkan på den upplevda tryggheten i stadsdelen. Trygghetsfrågor är viktiga att ta med i det fortsatta planarbetet och under genomförandet av planen. Antalet förskoleplatser måste tillgodoses och områdets kommande förskolebarn ges bättre möjlighet till utelek i direkt anslutning till den egna förskolan. De ser med oro på den utemiljö som planeras för förskolebarnen. Förvaltningen ser ett behov av ett gruppboende med 6 lägenheter och tre servicebostäder med 9 lägenheter per servicebostad samt ett vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg någonstans inom Kungsholmens stadsdelsområde. Enligt förvaltningen är det angeläget att planarbetet omfattar bredare utredningar och analyser i bollplansfrågan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att för att höja kvaliteten på förskole- och skolgårdar bör gårdarnas utformning studeras.

Trafikkontoret anser att större ytor för förskolegårdar bör ordnas inom kvartersmark, bl.a. för att inte öka belastningen på de allmänna lekplatserna. Bostadsgårdarna bör samnyttjas i större utsträckning mellan förskoleverksamhet och boende.

Kulturförvaltningen – Stadsmuseet och Kulturnämndens kulturmiljöutskott framhåller att stora delar av planens idéer kan förverkligas utan att kulturhistoriska värden sätts på spel, medan andra delar, särskilt sjukhusets expansion samt om- och tillbyggnader inom institutionsområdet, kommer att medföra att stadsdelens karaktär och kulturhistoriska värden försvinner.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet ser positivt på den generella strategin att ta ett helhetsgrepp över området och att inte förlora sig i frimärksplanering. Detsamma gäller bestämmelserna om publika bottenvåningar. Den gröna strukturen i Stadshagen är en konsekvens av i bebyggelsemönstret hus i park och det är viktigt att förändrade förhållanden kompenseras i adekvata ytor, inte minst för barn i form av relevanta storlekar på förskolegårdarna, lekmöjligheter på bostadsgårdar och park- och naturrum som tål slitage.

Stockholm Business region AB anser att förslaget möter stadens övergripande bostadsbehov, men påtalar behovet av en ökad dagbefolkning, d.v.s. arbetsplatser, om tilltänkt service och handel ska kunna överleva i och kring planområdet. En handelsutredning borde tas fram.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda är många huvudsakligen positiva till förslaget men många anser också att föreslagen exploatering är för omfattande med negativa konsekvenser på kulturhistoriska miljöer och byggnader, stadsbild, natur- och parktillgång samt möjligheten att utöva idrott – i skolan och på fritiden. Att exploatera en välfungerande idrottsplats är fel, det behöver planeras för fler fotbollsplaner. Förslaget att kompensera eller ersätta ”förlusten” av en 11-spelsplan i Stadshagen med en ny 11-spelsplan i Fredhällsparken är fel. Den negativa påverkan på Fredhällsparken är för stor. Några framför att bostäder borde byggas på andra ställen, utanför tullarna där det finns plats, istället för på parkmark och idrottsplatser inne i staden. Några framför att det är fel att förlänga Franzéngatan och exploatera ovanför Hornsbergs Strand. Särskilt sjukhusets omfattande exploatering, men även andra föreslagna byggnader och påbyggnader, anses påverka befintliga bostäder på ett oacceptabelt sätt med försämrade solljusförhållanden, försämrad utsikt och ökad insyn som negativa

konsekvenser. Offentlig service och kultur som bibliotek, museum, kulturhus, biograf, teater, fritidsgårdar m.m. efterfrågas. Även äldreboenden önskas. Några lyfter fram att det bör finnas väderskyddade offentliga miljöer eller kanske till och med en galleria med butiker, biograf, m.m. i stadsdelen. Någon anser att skolan bör placeras på annan plats, att skolgården är för liten samt att gården och fotbollsplanen kommer att slitas ut snabbt. En fotbollsplan på skolgården gynnar pojkar mer än flickor framförs också.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret delar stora delar av samrådsretsens positiva syn på att Stadshagen, som ligger centralt och har god tillgång till kollektivtrafik, nu utvecklas med bostäder och verksamheter. Kontoret håller också med om, det som många påpekat, att förslaget behöver bearbetas och konsekvenserna ytterligare beskrivas, särskilt konsekvenserna på de kulturhistoriska värdena behöver utredas och beskrivas.

Kontoret bedömer att den övergripande planeringsinriktningen med en omDispositionering av idrottsytorna i stadsdelen, där delar av Stadshagens IP "flyttas" till annan plats för att möjliggöra en underjordisk tennishall är riktig. Det möjliggör en utveckling av Stadshagen med fler bostäder och verksamheter. Det är ur stadsbyggnads- och hållbarhetsperspektiv positivt ur flera aspekter, inte minst utnyttjas centralt beläggen mark med mycket god tillgänglighet till tunnelbana på ett mer effektivt sätt. På så sätt kan också befintlig tennishall i Kristineberg flyttas till Stadshagen och Kristinebergsparken färdigställas.

En av 11-spelsplanerna på Stadshagens IP ska ersättas på annan plats och vara i drift innan delar av marken på Stadshagens IP får tas i anspråk för annat ändamål. Detta är uttryckligen en förutsättning för planens genomförande och Stadsbyggnadskontoret har i uppdrag att starta planarbete för en 11-spelplan för fotboll på annan plats. Arbetet planeras att starta kvartal 2 2016.

Strukturförändringen med S:t Göransgatan som en central stadsgata genom stadsdelen tillsammans med nya gator, torg, parker och ny bebyggelse bidrar till en tätare och attraktivare stadsmiljö. Den möjliggör också ett stort antal nya bostäder samt förbättrade och tryggare kopplingar mellan Stadshagen och kringliggande stadsdelar.

Inom planområdet finns miljöer och enskilda byggnader som har höga kulturhistoriska värden. Förslagets innehåll och utformning samt konsekvenserna för dessa värden behöver i delar av

planområdet studeras vidare. Det innebär fördjupade studier av bevaransvärda miljöer och byggnader samt att detaljplanen ska utformas så att adekvata skyddsbestämmelser införs. Det bör dock framhållas att i avvägningen mellan olika intressen kan andra intressen än bevarande komma att väga tyngre. Kontoret delar även uppfattningen med många i samrådskretsen att stadsbilda- och parkfrågor behöver studeras vidare och även konsekvensbeskrivas ytterligare. Särskilt det föreslagna sjukhusets utformning och dess påverkan på kulturhistoriska miljöer, stadsbild, parkmark men också dess påverkan avseende risk och störningar för människor som bor och vistas i dess närhet behöver utredas vidare.

I innerstadsmiljöer där det av flera skäl bör byggas tätt, bl.a. för att minska bilberoendet och underlätta för gång- och cykeltrafik, men också för att åstadkomma en sammanhängande och attraktiv stad, måste marken användas effektivt. Det måste också finnas tillräckligt med utrymme för barns, vuxnas, äldres, funktionshindrades, m.fl. olika behov av rekreation i form av parker, torg, skolgårdar och förskolegårdar. Förskolegårdarna och skolgården ska ha ändamålsenlig storlek och utformning. Tillsammans med närliggande parkmiljöer ska stadsdelens barn och ungdomar erbjudas variationsrika och trygga vistelsemiljöer. Stockholm Stad har inte några uttalade krav på hur stor en förskolegård ska vara och stadsdelsförvaltningen nämner inte några krav på storlek. Stadsdelsnämnden anser dock att förskolebarnen ska ges bättre möjlighet till utelek i direkt anslutning till den egna förskolan. Kontoret tolkar det som att framförallt förskolegårdarna anses för små. Stadsdelsförvaltningarna som ansvarar för den kommunala förskoleverksamheten brukar ange ett önskemål om ca 30 kvm gård per barn, men bedömer att ca 15 kvm kan räcka för en välplanerad gård. De redovisade förskolegårdarna, med 4 kvm gård per barn är mycket små i jämförelse med de önskemål och rekommendationer som normalt framförs. Kontoret kommer att studera möjligheterna att utöka förskolegårdarnas storlek inom kvartersmark. För Storgårdskvarterets del föreslås att förskolegårdarnas storlekar utökas på bekostnad av bostadsgårdarnas storlek. Den del av innergården som inte utgörs av förskolegård föreslås prövas som gemensamhetsanläggning för de boende i kvarteret. En utökning av förskolegården i centralkvarteret medför eventuellt att bebyggelse utgår. I västra entrén föreslås förskolegården få ta en större del av gården i anspråk vilket kan innebära att takterrasser för de boende utreds som kompensation. Även de föreslagna parkernas utbredning, innehåll och utformning kommer att studeras vidare för att klara ett hårt besöksstryck.

Detaljplanen medger och ställer höga krav på att lokaler för centrumändamål ska finnas i bottenvåningarna mot gata. I den västra delen planeras för en livsmedelsbutik, m.m. och längs S:t Göransgatan och vid den östra entrén ställs krav på lokaler för centrumändamål. Centralt i stadsdelen ligger Electrolux kontor, för vilken centrumändamål medges i hela bottenvåningen och längs Lindhagensgatan och mot Essingeleden ligger flera personalintensiva verksamheter. Längs Essingeleden planeras även för ytterligare verksamheter. Kontoret bedömer att stadsdelen efter ett genomförande av planen kommer att ha en bra balans mellan dag- och nattbefolkning. En handelsutredning bedöms ej behöva tas fram.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen anser att påverkan avseende kulturmiljön är störst på vyn över vattenrummet från Karlbergs slott där de fyra punkthusen i delområdet Rasbranten bryter upp Stadshagsklippan som idag är en grön, brant bergsslänt. Planområdet innehåller även flera byggnader och miljöer av högt kulturhistoriskt värde. De ser positivt på att kommunen beskriver att stor hänsyn ska tas till områdets kulturhistoriska värden och att kulturhistoriskt värdefulla delar bevaras och förses med varsamhetsbestämmelser. Med nuvarande utformning befarar inte Länsstyrelsen att påtaglig skada ska uppstå på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. De ser positivt på att kommunen tar till vara den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i Mariedals gård och skyddar den genom skydds- och varsamhetsbestämmelser. Länsstyrelsen framhåller att det är synnerligen viktigt att utformningen av tilläggen inom sjukhusfastigheten Gångaren 12 sker med hänsyn till kulturmiljön, inklusive de gröna kulturhistoriska värdena samt att konsekvenserna av förslaget beskrivs. Miljön inom kvarteret Glaven och Stadshagens IP bör bevaras i största möjliga utsträckning och planförslagets konsekvenser på bevarandevärda parkmiljöer och parkstråk bör beskrivas inför granskning. Kommunen bör inför granskningsskedet tydligt redovisa vilka hus som ska rivas, byggas på och förändras i och med planförslaget. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att de värden som pekas ut i kulturmiljöanalysen tas om hand i det fortsatta arbetet med hjälp av antikvarisk kompetens. Det gäller hanteringen av bebyggelsen som framträder som årsringar visande på olika tiders vårdideologi och vårdbehov och som därmed har ett stort socialhistoriskt värde men även omhändertagande av de värden som finns i park, natur och idrottsområdena.

(SLL) Stockholms läns landsting anser att skyddsbestämmelserna inom deras fastigheter Glaven 6, Glaven 8 och Gångaren 12 ska tas bort för att inte begränsa framtida verksamheter.

Fastighetskontoret anser att befintliga byggnader inom idrottsplatsen, paviljongen från 1912 och klubbhuset från 1932 bör ges bevarande- eller varsamhetsbestämmelser alternativt utredas för en eventuell flytt och fortsatt användning.

Idrottsförvaltningen anser att den gamla paviljongbyggnaden på Stadshagen IP som användes i samband med sommar-OS i Stockholm 1912 bör bevaras. Om den inte kan rymmas inom området bör flytten av den säkerställas.

Kulturförvaltningen – Stadsmuseet och Kulturnämndens kulturmiljöutskott avstyrker påbyggnaderna av Tjället 8 och Gångaren 13. De föreslagna påbyggnaderna kommer att förvanska dessa kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och kulturhistoriska och arkitektoniska värden förloras. Dessa byggnader bör bevaras utan på- eller tillbyggnader på fastigheten och skyddas med q-bestämmelser. De menar också att nybebyggelsen i Gångaren 12 skall omarbetas så att Psykiatrikliniken kan bevaras. Den synnerligen kulturhistoriskt värdefulla matsalsbyggnaden inom sjukhusområdet, ritad av Ralph Erskine, bör få skyddsbestämmelser. En mindre del av längan i östra delen av sjukhusområdet sparas liksom några av de äldre byggnaderna från 1800-talets slut och 1900-talets början. Dessa byggnader bör förses med skyddsbestämmelser i detaljplanen. De omfattande rivningarna som föreslås på sjukhusområdet kommer att försvaga områdets kulturhistoriska djup. I södra delen av Gångaren 12 bör anpassning till befintlig bebyggelse och sjukhusparken ske. De anser även att breddningen av Hornsbergs Strand och den västra delen av bebyggelsen i Rasbranten inverkar menligt på upplevelsen av Mariedals gård och den obebyggda strandremsan. De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna på idrottsplatsen bör bevaras och ges q-bestämmelser liksom också de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i kvarteren Glaven, Tjället och Gångaren. De framför att det saknas en konsekvensbeskrivning som beskriver vad som blir följden för den kulturhistoriskt värdefulla miljön, topografin, och hela stadsdelens karaktär. För att alla delar av planförslaget skall kunna bedömas är en tydlig beskrivning av hur exploateringen och nivelleringen av Stadshagsberget påverkar stadsbilden nödvändig som underlag.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet framhåller att det är en brist i hanteringen att många byggnader inom S:t Görans sjukhusområde

omnämns som rivningsobjekt utan att ha inventerats och redovisats grundligare. Även skrivningen som redovisar två alternativ avseende Lilla hemmet är inte tillräcklig. Rådet anser att alternativet där Lilla hemmet rivs är otänkbart. De föreslår också ett mer antikvariskt förhållningssätt till trädgården på Mariedals gård.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda anser många att utbyggnadsförslaget för S:t Görans sjukhus, som medför att flera kulturhistoriskt värdefulla byggnader rivs, har stor negativ påverkan på de höga kulturvärdena. Flera påtalar att Lilla hemmet med tillhörande trädgård/park, men även andra kulturhistoriskt intressanta byggnader, exempelvis paviljongerna på idrottsplatsen, ska bevaras och skyddas. Några anser att bebyggelsen i Rasbranten påverkar kulturmiljön i Mariedal negativt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Under och efter samrådstiden har stadsmuseet och stadsantikvarien arbetat med att komplettera den kulturhistoriska klassificeringen inom det tidigare institutionsområdet. Många av de befintliga byggnaderna i området har inte tidigare klassificerats. Enligt de preliminära ställningstagandena som stadsbyggnadskontoret fått ta del av kommer matsalsbyggnaden på Gångaren 12 ritad av Ralph Erskine och de tidigare tjänstebostäderna för sjuksköterskor på Tjället 8 ritade av Anders Tengbom att "blåklassas". Det motsvarar fordringarna för byggnadsminne. Electrolux kontorsbyggnad inom Gångaren 13 kommer enligt Stadsmuseet att "grönklassas", vilket innebär att bebyggelsen är särskilt betydelsefull ur kulturhistorisk synpunkt.

Avseende avvägningen mellan å ena sidan planens syfte att omvandla Stadshagen till en tätare stadsdel med ett blandat innehåll och å andra sidan de kulturhistoriska värdena i stadsdelen, så är det kontorets bedömning att miljön runt S:t Göransparken, i kvarteret Glaven inklusive Lilla hemmet samt i östra delen av sjukhusområdet är särskilt bevaransvärda. Stor hänsyn måste också tas till matsalsbyggnaden på sjukhusområdet och de tidigare sjuksköterskebostäderna på Tjället 8. Övrig befintlig bebyggelse bör kunna prövas mot behovet av nya bostäder samt det nya sjukhusets behov av funktionella lokaler. Kontoret bedömer vidare att miljön i kvarteret Glaven och dess nära koppling till S:t Göransparken och Stadshagsberget utgör en viktig del i upplevelsen av Stadshagens befintliga "hus-i-park" karaktär.

Mot bakgrund av ovan bedömer kontoret att den nya bebyggelsen i S:t Göransparken och inom kvarteret Glaven i stor utsträckning bör anpassas till den befintliga miljös och den befintliga bebyggelsens "hus-i-park" karaktär. Bebyggelsen i kvarteret Glaven föreslås i

större utsträckning än i samrådsförslaget utgöras av fristående byggnader. Kontoret föreslår den högre byggnaden vid Östra entrén omstuderas. Bebyggelse här bör ha en friare placering i förhållande till gatan samt en tydligare koppling till torget. Kontoret föreslår att det i detaljplanen införs bevarandebestämmelser (q) och varsamhetsbestämmelser (k) på matsalsbyggnaden inom sjukhusområdet och på de tidigare sjuksköterskebostäderna inom Tjället 8. Den västra delen av Tjället 8 bör kunna utredas för en komplettering där stor hänsyn tas till kulturmiljövärdena som till stor del utgörs av kompositionen med en hög- och en lågdel.

Kontoret håller med många av de som i sina yttranden påpekar att föreslagen bebyggelse inom Gångaren 12 (Sjukhusområdet) behöver omarbetas och anpassas bättre till de kulturhistoriskt värdefulla delarna av bebyggelsen och parkanläggningen. Hur anpassning ska ske till övrig befintlig bebyggelse och till parkanläggningen sker genom en avvägning mot sjukhusets behov och utreds under fortsatt planarbete.

Stads- och landskapsbild

Kulturförvaltningen – Stadsmuseet anser att stadsdelens ganska dramatiska och karaktäristiska topografi slätas ut genom de nya gatusträckningarna och den omfattande bebyggelsen på berget. De är mycket tveksamma till exploateringen av själva berget och bebyggelsen i sluttningen mot norr och i S:t Göransparken. Den föreslagna byggnaden vid östra torget skulle utgöra en apart del av Igeldammsgatans västra sida och bedöms som olämplig på platsen med sammantaget flera negativa konsekvenser för miljön. Ingrepp görs i den gröna skärm som bergets syd och öst sluttning utgör, särskilt påtagligt vid Hornbergs strands lite lantliga karaktär mot Karlbergssjön, Mariedal och den obebyggda stranden. En tydlig beskrivning av hur exploateringen och nivelleringen av Stadshagsberget påverkar stadsbilden är nödvändig som underlag för att alla delar av planförslaget skall kunna bedömas.

Kulturnämndens kulturmiljöutskott anser att snedställd länga i 8-9 våningar på fastigheten Tjället 8 som sträcker sig från gatan och in på tomten inte är lämplig på platsen. Byggnaden vid den s.k. östra entrén anses också olämplig på platsen

Rådet till skydd för Stockholms skönhet kommenterar det glädjande i att den nya stadsdelens skala och höjder i huvudsak inspirerats från de omkringliggande malmarna samt bestämmelserna om publika bottenvåningar. Dock är påfallande många av husen föreslagna som punkthus vilket rådet ser som ett problem, samtliga

bör omprövas. Lägre men längre volymer, med genomarbetade bottenvåningar skapar en intimare rumslighet. Illustrationerna som redovisas, med siktlinjer från Karlbergs slott, är direkt missvisande med en kraftig grön ridå kvar mot Hornsbergs strand. I Rasbranten föreslår rådet byggnadskroppar som bättre anpassats till platsens förutsättningar, förslagsvis terrasshus Västra entrén bör bli mer stadsmässig och stärkas som nod och målpunkt. Den flexibla förgårdsmarken riskerar bli en svåransvänd och otydligt del av gaturummet. De ser positivt på tennishallens placering under idrottsplatsen och skolan.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda anser många att föreslagen bebyggelse är för hög, tät och placerad så att Stadshagens karaktär går förlorad. Stadshagens karaktär med sina tidstypiska hus i park och stora institutionsbyggnader, riskerar att byggas bort. Mer hänsyn bör tas till befintliga förhållanden genom lägre och luftigare bebyggelse, så att stadsdelens landskap och gröna karaktär bevaras. Sjukhusets flexibla byggrätt anses för stor, den bör delas upp och bebyggelsens höjd varieras. Någon påpekar att entrétorget vid sjukhuset borde ligga kvar. Punkthusen i Rasbranten, i södra delen av Gångaren 13 och höghuset/punkthuset vid östra entrén lyfts fram av flera som ej passande i stadsbilden. De bör placeras på annan plats eller omgestaltas till lägre bebyggelse. Förgårdsmarken anses av någon vara karaktäristisk för förorten och opassande i Stadshagen. Någon anser att bebyggelsen generellt kan var högre.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadshagsklippan med omgivande sluttningar är topografiskt sett en dramatisk plats på vilken stadsdelen Stadshagen är belägen. Höjdskillnaderna i stadsdelen varierar från 0 till +47 m.ö.h. som högst. Stadshagens idrottsplats ligger idag på ca +31-32 m.ö.h., västra entrén på ca +16-19 och S:t Göransgatan vid Stadshagens IP på ca +28 m.ö.h. För att tillgängliggöra de västra delarna av planområdet föreslår kontoret att Kellgrensgatan och Franzéngatan förlängs och möts på höjdpartiet väster om idrottsplatsen. För att klara stadens krav på max 10 % lutning på nya gator måste marken på den högsta punkten där gatorna möts sänkas ca 2 m jämfört med befintlig marknivå. Ambitionen att bebyggelsen i dessa delar ska följa terrängen och trappas längs med de nya gatorna säkerställs genom planbestämmelse. I den här delen av planområdet är det kontorets bedömning att stadsdelens topografiska förhållanden även fortsatt kommer att vara framträdande och karaktärsskapande i stadsbilden, trots att marken är exploaterad. Kontoret föreslår att planförslaget inte ändras i den här delen, men att detta studeras vidare under fortsatt arbete och att konsekvensbeskrivningen

tillhörande planen kompletteras med resonemang om planförslagets generella påverkan på de topografiska karaktärsdragen.

I huvudsak anser kontoret, likt Rådet till skydd för Stockholms skönhet, att den föreslagna bebyggelsens struktur, skala, höjd och volymhantering i huvudsak passar väl in i stadsdelen. I den sydöstra delen av planområdet, på sjukhusfastigheten och inom kvarteret Glaven, håller kontoret dock med många av de som yttrat sig och anser att bebyggelsen måste bearbetas avseende struktur, höjd, täthet och förhållande till befintlig stads- och landskapsbild. I kvarteret Glaven bör befintlig bebyggelse och karaktärsdragen i den befintliga stadsbilden vara mer framträdande och återspeglas i planförslaget. Ny bebyggelse bör på ett bättre sätt anpassas till den befintliga "hus-i-park" karaktären genom att nya byggnader utgörs av fristående huskroppar och genom en mer varierad volymhantering, dock med en tydlig koppling till S:t Göransgatan.

Ett framträdande karaktärsdrag i Stadshagen är den gröna branten som på ett dramatiskt sätt landar i Karlbergssjön och som också på ett mycket välgörande sätt i stadsbilden utgör fond till bebyggelsen på Stadshagsklippan. Den ca 250 m långa sträckan längs Hornsbergs Strand, mellan bebyggelsen på Kungsholms Strand och den nyligen uppförda bebyggelsen i Nordvästra Kungsholmen är också ett viktigt gångstråk. Det är dock en otrygg gatu- och promenadsträcka, särskilt under den mörka delen av året och nattetid. I avvägningen mellan att bevara den gröna branten intakt och genom att på en sträcka bebygga branten och åstadkomma en tryggare och mer levande passage längs Hornsbergs Strand, bedömer kontoret möjligheten att åstadkomma ett sammanhängande och tryggt stråk samt en trygg plats där trappan från Kellgrensgatan landar, väga tyngre. Kontorets bedömning är att den gröna karaktären på Stadshagsklippan i huvudsak kommer att bestå då merparten av park- och naturmarken bevaras och att marken mellan punkthusen på sikt kommer att bli vegetationsbevuxen. Den gröna fonden till de karaktäristiska skivhusen på Stadshagsklippan bedöms inte påverkas negativt. I den s.k. Rasbranten utgörs dessutom marken i huvudsak av utfyllnadsmassor med infarter till bergrum vilket bidrar till ett begränsat intrång i berget vid exploatering. Detta har också bidragit till varför kontoret ansett platsen som lämplig att ta i anspråk för bebyggelse. Kontoret föreslår att planförslaget inte ändras i den här delen.

Angående förslaget från Rådet till skydd för Stockholms skönhet att i Rasbranten pröva terrasshus är det kontorets bedömning att det är ett sämre alternativ än de föreslagna punkthusen. Ett viktigt

innehåll och en viktig kvalitet i planförslaget är att parkstråket ska kunna fortsätta genom Rasbranten och koppla ihop den nya Stadshagsparken på höjden med parken vid Mariedalsvägen. Det ska också vara möjligt att från olika platser och synvinklar glimta vattnet mellan bebyggelsen. Ur det perspektivet har punkthus bedömts som lämpligast jämfört med annan typ av bebyggelse, exempelvis skiv- eller terrasshus, då punkthus har ett litet fotavtryck. Terrasshus exempelvis har ett betydligt större fotavtryck än punkthus samtidigt som det är svårare att åstadkomma bra planlösningar i bostäderna eftersom stora delar av lägenheterna hamnar i mörka delar. Kontoret föreslår att planförslaget inte ändras i denna del.

Att bebygga platsen vid östra entrén, där en högre byggnad föreslagits, bedöms av kontoret som möjligt och lämpligt. S:t Göransparken vid kyrkan är en viktig park och en historisk plats i gränslandet mellan kvartersstadens täta bebyggelse och Stadshagens högre och glesare "hus-i-park". I den norra delen av parken bildas ett trekantigt torg mellan Igeldammsgatan och Flemminggatan. Det är kontorets bedömning att torget skulle kunna utvecklas, göras mer attraktivt och aktiveras genom etablerandet av någon form av publik verksamhet i direkt anslutning till torget. Vidare bedömer kontoret att ny bebyggelse här, i gränslandet mellan kvartersstaden och husen i parken, kan utgöra ett positivt tillskott i stadsbilden. Kontoret bedömer att den högre byggnaden vid Östra entrén bör omstuderas. Bebyggelse här bör ha en friare placering i förhållande till gatan samt en tydligare koppling till torget och med en tydlig anpassning till landskapet och omgivande bebyggelse avseende volym. Platsens läge i staden innebär höga krav på bebyggelsens placering i relation till parken och torget samt på bebyggelsens volym, gestaltning och relation till befintliga byggnader, särskilt det s.k. kvinnohuset. Bebyggelsen bör ha en stark egen identitet och vara ett uttryck för den samtida arkitekturen.

Det är kontorets bedömning att i ett framtida Stadshagen bör bebyggelsen inom Electrolux fastighet Gångaren 13 ha en tydlig relation till gatan och att detta på ett bra sätt uppnås genom att exploatera zonen mellan befintlig bebyggelse och omgivande gator. Dock måste föreslagen bebyggelse i den östra delen av fastigheten utformas med hänsyn till utvecklingen inom sjukhusets fastighet. Det är kontorets bedömning att en ombyggnad av sjukhuset kan dröja varför planeringen av bebyggelsen inom Gångaren 13 bör förhålla sig till befintliga sjukhusbyggnader. Gällande de tre punkthusen i den södra delen av Gångaren 13 är det kontorets bedömning att dessa bör omstuderas i syfte att åstadkomma en väl

fungerande gata med ett gaturum i bra proportioner och där siktlinjen mot parken beaktas. Kontoret föreslår att utgångspunkten bör vara att bebyggelsen här placeras i gatu-/fasadliv sett till bebyggelsen längs med Warfvinges väg på andra sidan Kellgrensgatan.

Längs med de relativt branta gatorna i den västra delen är de kontorets bedömning att förgårdsmark behövs för att kunna lösa tillgängligheten till entréerna. Det behövs ramper och plana ytor framför entréerna vilket bör lösas på kvartersmark.

Förgårdsmarken är också en yta som kan användas för andra ändamål, exempelvis cykelparkering, sittplatser, planteringar, uteservering, e.d. allt inslag i en levande stadsmiljö. Kontoret föreslår att planförslaget inte ändras i den här delen.

Arkitektur och gestaltning

Exploateringskontoret framför att Centrala kvarteret innehåller många funktioner och har relativt trånga mått. Detaljutformningen bör studeras vidare för att säkerställa att respektive användningsområde får rimligt utrymme.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda Några anser att påbyggnaderna inom Gångaren 13 (Electrolux kvarter) och inom Tjället 8 inte är acceptabla. Någon föreslår att höghuset vid östra entrén istället borde utformas som ett lägre hus längs med gatan. Någon anser att påbyggnaden på Glädjen 9 (Akademikerförbundets hus) bör omgestaltas för att undvika skuggning på närliggande fastighet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Som underlag till samrådet har det varit kontorets ambition att i huvudsak studera struktur och bebyggelsevolym. Byggnaders gestaltning, materialval, o.s.v. har inte studerats i detalj. Till dess att planförslaget sänds ut på granskning ska gestaltningen av de enskilda byggnaderna studeras mer i detalj. Kontoret vill dock poängtera att den slutliga utformningen, liksom färg- och materialval fastställs först i samband bygglovgivning.

Kontoret håller med många av de som i sina yttranden påpekat att gestaltningen av på- och tillbyggnader inom Electrolux fastighet Gångaren 13, inom Tjället 8 och på Akademikerförbundets hus inom fastigheten Glädjen 9 behöver studeras vidare. Avseende på- och tillbyggnader inom Gångaren 13 är det kontorets mening att utöver gestaltning, även på- och tillbyggnadernas omfattning samt nya byggnaders placering och höjd behöver studeras vidare. Avseende på- och tillbyggnader inom Tjället 8 är det kontorets

bedömning att förslaget behöver bearbetas och anpassas till att befintlig bebyggelse har "blåklassats". Eftersom planförslaget i Tjället 8 innehåller ett stort antal studentbostäder föreslår kontoret att det utreds om dessa studentbostäder eventuellt kan placeras i annan del av planområdet, förslagsvis inom Gångaren 13.

Utformningen av bebyggelsen vid östra entrén kommer att studeras vidare.

Olägenheter för grannar

Rådet till skydd för Stockholms skönhet framför att erfarenheter visat att belysningen på idrottsplatserna lätt står i konflikt med kringliggande bostäder. Inte bara ljudet från idrottsplatsen utan också direkt och reflekterande ljus upplevs ofta som störande.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda anser många att den omfattande exploateringen, med nya byggnader och påbyggnader, särskilt sjukhusets mycket omfattande exploatering, påverkar befintliga bostäder på ett oacceptabelt sätt med försämrade solljusförhållanden, försämrad utsikt och ökad insyn som negativa konsekvenser. Boende i närheten av sjukhuset är också oroad över störningar från verksamheten, främst från ambulansstrafik och annan trafik till och från sjukhuset. Det framförs även att det kommer att bli svårare med fotbollsutövandet då bostäder kan störas av ljud och ljus.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

En utveckling av Stockholm för att till skapa nya bostäder och verksamheter innebär konsekvenser för intilliggande bostäder och bostadsgårdar. En bearbetning av förslaget kommer att genomföras inför granskningen bl.a. i syfte att minska påverkan på kringliggande bostäder. Dock kommer planförslaget innebära skuggning på befintliga lägenheter, balkonger och gårdar. Det anses som en rimlig konsekvens för boende i en växande stad.

Störningar i form av buller och ljus från sjukhusets verksamhet, skolor och förskolor samt idrottsplatsen kommer att studeras vidare inför granskning. Riktvärden och åtgärder för avstegsfall avseende trafikbuller enligt Stockholmsmodellen gäller för detaljplanen. En samlad bedömning av buller från väg-, tåg-, flyg- och verksamhetsbuller (här i ingår störningar från skola och idrott) kommer att göras.

Stadsbyggnadskontoret har förståelse för att många oroar sig för störningar under byggtiden. Viss störning i samband med nybyggnation går inte att undvika, men byggherrar och

entreprenörer har gällande lagar och riktlinjer att förhålla sig till. Att det kommer att pågå flera stora ombyggnads-/nybyggnadsprojekt samtidigt är olyckligt, men om lagar och riktlinjer följs anses det för de boende i närheten vara en rimlig påverkan av att staden växer.

Parker, grönområden och rekreation (idrott)

(SLL) Stockholms läns landsting menar att sjukhusparken exklusivt ska användas för vårdens och patienternas behov.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning och nämnd anser att Stadshagsparken behöver vara betydligt större för att klara ett förväntat högt besöksstryck och de anser att detta behöver analyseras och åtgärdas i det fortsatta arbetet. Hundrastgård är en parkfunktion som behöver tas med i den kommande planeringen. Parkytan öster om Gångaren 13 (Electrolux) lämpar sig inte att planläggas som park då ytan kommer få karaktären av gata.

Trafikkontoret anser att tillgängligheten till parker behöver ses över. Det saknas uppgifter om den planerade mängden friyta för de boende i området och ett resonemang kring detta. Stadens riktlinje om ett avstånd på 200m från bostäder till närmaste kvarterspark samt lekplatser uppfylls inte för bostadsbebyggelsen i områdets västra del samt i delar gränsande till kvarteret Glaven 7. Om hänsyn tas till områdets dåliga nivåmässiga tillgänglighet är uppfyllelsegraden ännu sämre. Fler kvartersparker/lekplatser skulle behövas inom planområdet för att uppnå god standard enligt stadens riktlinje. Bredd på parkmarken utmed parkvägar bör vara 3,5-5,0m.

Exploateringskontoret anser att delen av Gröna Loopen inom Rasbranten borde ingå i kvartermarken och planeras tillsammans med övriga gångförbindelser inom kvarteret, att delen vid Gångaren 12 behöver ses över och att trottoar behöver ordnas längs vägen mot reservkraftverket.

Idrottsförvaltningen påpekar att deras driftutrymmen för bland annat områdeslaget utgår i planförslaget och måste därför ges ersättningsytor och utrymmen i närområdet. De konstaterar att befintlig skolfriidrott samt förvaltningens uppspolning av naturis på grusfotbollsplanen inte kan inrymmas och därför utgår med föreslagen detaljplan.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda anser många att för mycket värdefull park- och naturmark tas i anspråk för ny bebyggelse. Det borde planeras för större, mer tillgängliga och solbelysta parkytor, bl.a. anses S:t Göransparken kunna utvecklas

till mer av en mötesplats och att husen i Rasbranten skuggar strandpromenaden. Flera uppskattar förslaget om en ”grön loop”, men någon uttrycker även skepsis med hänvisning till att störningar då fler människor rör sig utanför fastigheten. Någon anser att miljön runt Mariedals gård bör utformas som en allmän park. Flera anser att Stadshagens idrottsplats ska bevaras som den är, utvecklas och upprustas bl.a. *Korpen Stockholms Motionsförening*, *Lindhagen FF* och *Mariebergs SK* och många oroas över att möjligheterna att utöva idrott minskar genom förslaget. Senare års utveckling av staden har inneburit att föreningslivet successivt förlorat stora idrottsytor, det behövs mer idrottsytor när staden växer. Det framförs också att idrottsytorna som försvinner från Stadshagen bör ersättas på Kungsholmen, att idrottsytorna sammantaget bör öka i och med fler bostäder och att det behövs tillgång till omklädningsrum, m.m. på alla planer. En fråga som många ställer är vad som händer idrottsverksamheten och skolidrotten under byggtiden?

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ett centralt lokaliserat sjukhus som S:t Görans sjukhus måste vara en del av staden och en plats som stadens invånare till fots enkelt kan röra sig igenom. Sjukhusparken är idag en viktig del av Stadshagens parkstruktur och är uppskattad av såväl boende i Stadshagen som av patienter och personal på sjukhuset. Efter ett genomförande av detaljplanen, vilket innebär att parkmark i stadsdelen och inom sjukhuset tas i anspråk för bebyggelse kommer dess betydelse att öka, bl.a. som en viktigt och tydlig del av den planerade ”Gröna Loopen”. Det är kontorets uppfattning att sjukhusparken ska vara allmänt tillgänglig och något som ska vara till glädje för patienter och sjukhusets personal men också för stadens och stadsdelens invånare i övrigt.

Kontorets bedömning avseende storlek på parkytor och tillgänglighet till dessa är att den ”Gröna Loopen” i förslaget – inklusive parkerna som den förbinder med varandra – på ett tillfredsställande sätt tillgodoser behoven. Stadshagsparkens yta bedöms av kontoret som tillräcklig, särskilt som den ligger i direkt anslutning till park- och naturmarken på stadshagsklippan och via en parkväg är sammankopplad med parken vid Mariedalsvägen. Parkmarken i den här delen föreslås inte utökas. Däremot håller kontoret med om att fler plana ytor och fler lekplatser behöver tillskapas här. Kontoret föreslår att det utreds om det genom terrasser längs med trappan ned mot Hornsbergs Strand går att åstadkomma fler plana vistelseytor och parkrum, bl.a. med plats för fler lekplatser.

Kontoret ställer sig tveksam till uppgiften om att bebyggelsen i den västra delen och i kvarteret Glaven inte klarar stadens riktlinje om 200 m till kvarterspark. Samtliga befintliga och planerade bostäder i dessa delar har ett kortare avstånd än 200 m till den "Gröna Loopen", till parken vid Mariedalsvägen eller till S:t Göransparken.

Kontorets bedömning avseende parkstråket genom den s.k. Rasbranten är att det är en mycket viktig koppling mellan parkmiljöerna och att den kopplingen ska vara allmän. Kontoret föreslår att kvartersmarken här minskas i yta till förmån för ett bredare parkstråk för att tydliggöra stråkest betydelse samt underlätta anläggande och framtida skötsel och underhåll. Angående stråket genom sjukhusparken håller kontoret med Exploateringskontoret om att det behöver uppgraderas och göras mer promenadvänligt.

Angående ny plats för Idrottsförvaltningens driftutrymmen för bland annat områdeslaget föreslår kontoret att frågan studeras vidare i fortsatt planarbete.

I planförslaget minskas idrottsytorna på Stadshagens IP när den utformas till en mer kompakt idrottsplats integrerad med flera andra funktioner som också hör staden till, bl.a. bostäder, en underjordisk tennisanläggning, skola och parkeringsgarage. Möjligheterna att utöva skolfriidrott samt spola naturis här försvinner. Dock finns goda möjligheter för skolorna i området att utöva skolfriidrott på Kristinebergs IP. En del av syftet med detaljplanen är att utveckla Stadshagen till en tätare och mer blandad stadsdel med bättre kopplingar till kringliggande stadsdelar. Med hänsyn till det är det kontorets uppfattning att en rimlig avvägning har gjorts mellan bl.a. idrottens intressen och bostäder, m.m. Särskilt som ett genomförande av detaljplanen är villkorat att 11-spelsplanen som "försvinner" från Stadshagen ersätts på annan plats.

Barnkonsekvensanalysen och de medborgarundersökningar som gjorts pekar på St Göransparken med sitt historiska sammanhang, pulkabacken och stadshagsklippan som viktiga platser att bevara och utveckla. Planförslaget har utformats med hänsyn till detta med förstärkta gröna stråk samt definierade park och torgrum som hänger samman i den s.k. "Gröna Loopen". I strukturen har även hänsyn tagits till barnens rörelsestråk i stadsdelen, bl.a. på så sätt att Franzégatan och Stadshagsvägen inte kopplats samman för att skapa en trygg koppling mellan skolgården och Stadshagsparken.

Ett av syftena med exploateringen i den norra delen av S:t Göransparken är att utveckla torget här med någon form av publik verksamhet i bottenvåningen för att stärka torget som mötesplats och entré till Stadshagen. Parkernas och torgens utformning kommer att studeras vidare i fortsatt arbete. Kontoret vill dock förtydliga att parkers och torgs detaljutformning inte regleras i en detaljplan. Det innebär t.ex. att stadens parker kan utformas på många olika sätt inom ramen för bestämmelsen "park".

Mariedals Gård ägs av Stadsholmen AB, ett bolag ägt av Stockholm Stad. Fastigheten och byggnaderna ligger på kvartersmark och användningen ska anpassas till bebyggelsens kulturvärden. Delar av bebyggelsen planeras att användas för café e.d. och miljön runt Mariedals gård kommer att ha karaktären av allmän plats eller park tillgänglig för allmänheten.

Kontoret bedömer att husen i Rasbranten, Centralkvarteret och Storgårdskvarteret kommer att skugga strandpromenaden längs Hornsbergs Strand marginellt mer är befintlig vegetationsridå på berget.

Gator och trafik inklusive parkering

Biltrafik

(SLL) Stockholms läns landsting framhåller att i det fortsatta arbetet behöver gatuflytten (S:t Göransgatan) med dess nya läge, i både höjd- och sidled studeras så att sjukhusets befintliga och framtida verksamhet fungerar, bl.a. behöver ambulansangöring fungera både från S:t Göransgatan och från Bågljusvägen, vars utformning behöver studeras vidare. Den i planen redovisade tillfälliga och avsmalnade delen av S:t Göransgatan behöver få permanent status för att säkerställa en fungerande verksamhet på både lång och kort sikt. Förskjutningen österut av Stadshagens Idrottsväg påverkar möjliga byggrätter inom kvarteret Glaven samt bidrar till att angöringen till Glaven 8, 12 och 13 behöver studeras närmare.

Trafikkontoret anser att lutningar för gator borde ses över, särskilt Stadshagens Idrottsväg, som inte motsvarar trafikkontorets krav på utformning av en lokal gata med bussfil/angöring. St Göransgatans möbleringszon behöver ses över.

Exploateringskontoret är tveksam till om Stadshagens Idrottsväg har tillräckligt god standard och om det är möjligt att bygga en genomgående gata till Stadshagsvägen. För återvändsgränden på östra delen av Gångaren 13 krävs noggranna studier för höjdsättning och utformning av allmänplatsmarken. Vändplan bör

vara minst 18 m. Det bör utredas att skjuta gatan österut så att del av gatan hamnar på nuvarande fastigheten Gångaren 12.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att gatan som går genom det centrala torget kan ifrågasättas, den riskerar försvåra användningen som torg. Gatans bredd kan också bli ett problem för att skapa en tät stadsdel, varpå gatubredden bör omprövas.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda bedömer flera att det stora antalet bostäder tillsammans med ett mycket större sjukhus kommer att alstra mer trafik än vad som redovisas i planhandlingarna. Någon anser att det centrala torgrummet i korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan bör ges en funktionellare och mindre trafikdominerad utformning. *Brf. Flanören, vid Bågljusvägen* motsätter sig att Bågljusvägen blir allmän gata då gatans mått och förutsättningar inte stämmer överrens med vad som bör gälla för stadens gator.

Parkering

(SLL) Stockholms läns landsting framhåller att förslaget innebär att besöksparkering försvinner, den behöver ersättas och säkerställas på lång- och kort sikt. Även uppställningsplatser för ambulanser behöver säkerställas. Även parkering för Glaven 8 behöver studeras vidare.

Trafikkontoret anser att med stadens nya policy för parkeringstal borde p-tal ses över för både bil och cykel. Trafikkontoret tycker att hänsyn till mobilitetstjänster inom fastigheter också ska tas i planarbetet.

Exploateringskontoret anser att parkeringstalet behöver ses över i det fortsatta planarbetet enligt beslutet om ”gröna parkeringstal”. Tillkommande parkeringsbehov för kvarteret Glaven bör i första hand lösas med eget garage.

Gång- och cykeltrafik

Trafikkontoret anser att cykelbredder på Hornsbergs Strand borde ses över. Trottoarer får inte göras smalare än 2,5m.

Exploateringskontoret anser att gångstråket från S:t Göransgatan mot Lindhagensgatan bör få en tydligare koppling med parkstråket söderut, beroende på utformning kan det ligga på gatumark istället för parkmark.

Tillgänglighet

Trafikkontoret anser det viktigt att ta hänsyn till entréer på lutande gatusträckor. Om gångbanan har en lutning 5 % eller mer, placeras

en plan yta framför entrén på kvartersmark, antingen på förgårdsmark eller genom en indragen entré.

Exploateringskontoret bedömer det tveksamt om tillgänglighetskravet att kunna angöra 10 m från entré klaras i hela planområdet.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor anser att det vore bra om kontoret kunde föra en dialog med SL om utformningen av tunnelbanestationen. Rådet anser att stationen inte är tillgänglig och att SL borde se över till exempelvis hissar och ramper.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I fortsatt arbete kommer S:t Görans gatans läge och utformning, tillsammans med övriga gator som påverkar sjukhusets verksamhet, att studeras vidare i samarbete med Landstinget för att säkerställa funktionskraven för sjukhusets framtida och befintliga verksamhet.

De gator som omfattas av planförslaget kommer att studeras vidare avseende bredder, lutningar och sektioner för att säkerställa att de klarar Trafikkontorets krav på utformning men också avseende angöring till befintlig och föreslagen bebyggelse. Kontoret noterar Exploateringskontorets synpunkter och synpunkterna från Rådet till skydd för Stockholms skönhet, vilka kommer att utredas i fortsatt arbete.

Det är kontorets bedömning att S:t Göransgatan måste tillåtas passera med platsbildning och tunnelbanenedgångar på vardera sida om S:t Göransgatan. Att prioritera ett bilfritt torg med konsekvensen att inte medge genomfart på S:t Göransgatan, som är stadsdelens huvudgata, bedöms inte som realistiskt. Centraltorget norr om S:t Göransgatan bedöms huvudsakligen fungera som entréplatser till tunnelbana, idrottshall, skola, bostäder och verksamheter, en central mötesplats och nod i Stadshagen. Vid Electrolux entré söder om S:t Göransgatan skapas en mindre platsbildning.

Trafikprognosen framtagen till samrådet kommer att förfinas.

I fortsatt planarbete utreds tillsammans med Landstinget hur parkering och uppställning av ambulanser, m.m. kan lösas för S:t Görans sjukhus befintliga och framtida verksamhet. Även parkering för Glaven 8 studeras vidare. Kontoret föreslår även att en översyn görs av parkeringstalen med hänsyn till stadens beslut om "gröna parkeringstal", som togs efter det att planarbetet inletts.

Stadsbyggnadskontoret noterar synpunkterna angående tillgänglighet till bostadsentréer vid lutande gator samt att gångstråket från S:t Göransgatan mot Lindhagensgatan bör få en tydligare koppling med parkstråket söderut. Utformningen av tunnelbanestationen hanteras i skedena som följer efter det att detaljplanen vunnit laga kraft. Under arbetet med detaljplanen säkerställs att tunnelbanan som anläggning och dess stationer ges tillräckligt med utrymme och skydd. Är befintlig station bristfälligt utformad med hänsyn till tillgänglighet, kan en ombyggnad av stationen möjliggöra att dessa brister åtgärdas i enlighet med gällande lagar och riktlinjer.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

(SLL) Stockholms läns landsting framhåller att med gatuflytten behöver pumpstation för vatten och annan teknik till sjukhuset flyttas. Pumpstationen behöver vara en egen byggnad och vara tillgänglig för servicebilar.

Stockholm Vatten AB framför att intern tryckstegringsstation kan komma behöva anordnas och bekostas ej av Stockholm Vatten. Befintlig tryckstegringsstation vid St Göransgatan ska flyttas men någon föreslagen placering finns inte presenterad. Byggnaden behöver vara en egen byggnad med tanke på vibrationer och risk för stomljud. I läget för befintlig huvudvattenledning mellan Lindhagenterrassen och S:t Göransgatan föreslås en ny sjukhusbyggnad, en alternativ lösning skulle kunna vara att man flyttar ledningen till gata/park. Spillvattenanslutning kan ske till befintliga respektive planerade spillvattenledningar i gatorna inom området. I läge för befintliga ledningsrätter inom fastigheten Gångaren 12 föreslås ny bebyggelse, det är inte acceptabelt.

Dagvatten

Länsstyrelsen framför att kommunen behöver utreda hanteringen av dagvatten mer, bl.a. hur erforderlig mark kan avsättas för hantering av dagvatten. Kommunen behöver även ta ett förändrat klimat som förväntas ge ökade flöden jämför med idag i beaktande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att dagvattenutredningen behöver kompletteras och för att föroreningsbelastningen ska minska krävs att reningsåtgärder vidtas. Planområdet ingår inte i skyddszonen för Östra- Mälarens vattenskyddsområde, det behöver rättas i planbeskrivningen på s.63.

Stockholm Vatten AB anser att planeringen av hur dagvattenlösningen i området är tänkt att lösas, inte har kommit tillräckligt långt för att säkerställa en bra omhändertagande av dagvattnet. Dagvattenhanteringen för området behöver utformas med hänsyn till målen i Stockholms dagvattenstrategi.

El/Tele

(SLL) *Stockholms läns landsting* framhåller att med gatuflytten behöver elstegringsstationen flyttas.

Ellevio AB/ Fortum Distribution har en fördelningsstation i nära anslutning till rubricerat område som inte får påverkas genom exempelvis sprängning, borrar, vibrationer och sättningar. Bolaget har också ett 110kV-kabelstråk inom planområdet som skall beaktas i samband med exploateringen.

TeliaSonera Skanova Access AB meddelar att föreslagen detaljplan medför att Skanovas anläggningar måste flyttas på ensträcka av ca 470 m utmed S:t Göransgatan, kostnaden får Stockholm Stad stå för.

Energiförsörjning

AB Fortum Värme framför att det finns befintliga fjärrvärme- och fjärrkylaledningar. Åtgärder utförs av bolaget och bekostas av byggherre enligt gällande avtal. Undermarksanläggning finns i området och det är viktigt att staden i planen säkrar att vid alla aktiviteter som innebär sprängning, fullbörning, linsågning, hydralspräckning eller bergspräckning måste Fortum kontaktas för godkännande. Det finns gasledningar inom planområdet, varav några behöver flyttas eller tas ur drift innan byggnation (vid bollplanen). Det finns möjlighet att ansluta sig till stadsgas för t.ex. hushållsspisar, restauranger m.m.

Avfallshantering

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor ser helst att sophanteringen i fastigheterna lösas genom att sopnedkast finns i varje trapphus (via sopsug), alternativt att sophanteringen utformas så att både hushållssopor och skrymmande avfall (grovsopor) kan lämnas i utrymmen som nås via inomhusförbindelse utan nivåhinder och hinder i form av tunga dörrar. I båda fallen ska det vara användbart för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga eller andra funktionsnedsättningar. Väljs trots allt en lösning med kvittblivning av hushållssopor utomhus anser rådet att avståndet från entré till sopnedkastet inte bör överstiga tio meter. Källsorteringsbehållare ska vara belägna högst 30 meter från entré och placerade på så sätt att man naturligt passerar platsen.

Stockholm Vatten Avfall anser att en stationär sopsug med flera fraktioner bör utredas. Med stationär sopsug kan stora volymer avfall både från bostäder och verksamheter samlas in yteffektivt vid en central anläggning, och därigenom minska de tunga transporterna, men även minska ytbehovet för kompletterande miljörum i fastigheterna. Systemval för insamling av matavfall för boende och verksamma ska tydliggöras i kommande planering.

Räddningstjänst

(SSBF) Storstockholms Brandförsvär framför att framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten samt framkomlighet till byggnader för SSBF:s räddningsfordon måste beaktas i det fortsatta planarbetet och i projekteringen. Träd och annan vegetation får inte hindra räddningstjänstens framkomlighet eller åtkomlighet vid insats. Enligt Boverkets byggregler bör avståndet mellan körbar väg och byggnadens angreppspunkt för räddningsinsats inte överstiga 50 meter.

Övrigt

(SLL) Stockholms läns landsting framhåller att en ny placering av syrgastank inom sjukhusområdet behöver studeras bl.a. för att klara bostädernas bullerkrav. Med gatuflytten behöver elstegringsstation, pumpstation för vatten och annan teknik till sjukhuset flyttas. Planen bör redovisa lämplig placering för dessa anläggningar. Pumpstationen behöver vara en egen byggnad och tillgänglig för servicebilar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Plats för ny pumpstation/tryckstegringsstation, ett alternativt läge för huvudvattenledningen som påverkas av sjukhusets utveckling samt en ny plats för en elstegringsstation utreds i fortsatt planarbete. Befintliga ledningsrätter inom fastigheten Gångaren 12 utreds också.

Dagvattenutredningen kompletteras med hur erforderlig mark kan avsättas för hantering av dagvatten samt ett resonemang angående hur ett förändrat klimat kan förväntas påverka flöden jämfört med idag. Även vilka åtgärder som krävs för att föroreningsbelastningen ska minska utreds.

Felaktig uppgift om att planområdet ingår i skyddszonen för Östra-Mälarens vattenskyddsområde justeras.

Ansvar för flytt av ledningar och andra tekniska anläggningar löses via genomförandeavtal.

Insamling och kvittblivning av hushållsavfall utreds vidare under fortsatt planarbete med inriktning att stationär eller mobil sopsug är att föredra.

Räddningstjänstens framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten samt framkomlighet till byggnader för SSBF:s räddningsfordon utreds och beaktas i det fortsatta planarbetet och i projekteringen. Det noteras att träd och annan vegetation inte får hindra räddningstjänstens framkomlighet eller åtkomlighet vid insats.

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen anser att då detaljplanearbetet påbörjades före 2 januari 2015 ska föreslagen utformning av bostadsbebyggelse utgå från att avstegsfall A och B enligt Stockholmsmodellen tillämpas.

De anser att kommunen inför fortsatt planläggning behöver redovisa på vilket sätt avstegsfall avses användas och också reglera detta i plankartan. De menar vidare att bullersituationen vad gäller skol- och förskolegårdar behöver utredas och kommunen behöver visa att riktvärdet på 55 dBA ekvivalent ljudnivå kan klaras för åtminstone delar av de lektyor som avsätts för utevistelse och att detta ska säkerställas i detaljplanen. Inför granskningsskedet behöver kommunen också utreda och redovisa industribuller från Sankt Görans sjukhus och de eventuella åtgärder som kan behöva vidtas för att klara riktvärdena för planerade bostäder. Då detaljplanen ger möjlighet att modernisera idrottsplatsen med en större utnyttjandegrad som följd anser Länsstyrelsen att kommunen inför granskningsskedet ska komplettera planhandlingarna med en beskrivning av eventuella störningar.

Swedavia konstaterar att det för området kan förekomma ljudnivåer upp till eller strax över maximalnivå 70 dB(A) tre gånger per årsmedeldygn. Swedavia utgår ifrån att hänsyn tas till bullersituationen vid utformningen

(SLL) Trafikförvaltningen anser att störningsskyddsbestämmelser för stomljud och vibrationer bör tas med. Lågfrekvent buller från bussar vid busstationer och korsningar behöver beaktas.

(SLL) Stockholms läns landsting menar att Stadshagens idrottsvägs hopkoppling med Stadshagsvägen påverkar bostäderna inom Glaven 8, 12 och 13 negativt med buller. Buller från Stadshagens IP och nya gator påverkar lägenheternas utformning där möjligheten

till enkelsidiga lägenheter borde beaktas, särskilt då angöring av Glaven 12 och 13 bara kan angöras från Stadshagsvägen.

Trafikverket anser det vara olyckligt att förutsättningarna i bullerutredningarna inte är lika och att utredningarna till granskningsskedet borde sammanställas till en utredning. De bör också utgå från samma beräkningsmodell. Eftersom planområdet är berört av flera bullerkällor bör ändå flygbullret samt bullerutbredningen från järnvägen och Klarastrandsleden tas hänsyn till i den totala bedömningen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det bör redovisas för hur många lägenheter, i förhållande till det totala antalet, särskilda åtgärder krävs för att klara tyst sida. Nämnden anser det rimligt att tillämpa Stockholmsmodellen för buller för denna detaljplan eftersom planarbetet inleddes innan förordningen trädde i kraft. Industribuller från exempelvis sjukhuset och idrottsplatsen bör utredas.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda oroar sig några för buller, främst störande buller i samband med nybyggnation.

Risk

Länsstyrelsen anser att det är rimligt att anta att samhällsriskerna på den norra delen av Essingeleden på Kungsholmen är högre än i den detaljplan som kommunen hänvisar till (Kristineberg 1:10). I norr ligger vägbanan närmre bebyggelsen och har en större befintlig exploatering. Detaljplanen medger även en större mängd bostäder på ett sådant avstånd att samhällsriskerna ökar ytterligare.

Länsstyrelsen anser att kommunen inte bedömt samhällsriskerna och saknar även en komplett bedömning av övriga risker inom detaljplaneområdet. De anser att kommunen inför granskningsskedet behöver redogöra för och bedöma detaljplanens påverkan på samhällsriskerna i området samt risker kopplade till sjukhusets verksamhet, transporterna till och från sjukhuset samt utreda behovet av eventuella riskreducerande åtgärder och/eller skyddsavstånd till dessa. Söder om planområdet ligger en drivmedelsstation. Länsstyrelsen anser att kommunen ska utreda drivmedelsstationens och dess drivmedelstransporters påverkan på tillkommande bebyggelse och eventuella behov av skyddsavstånd och/eller skyddsåtgärder. Då garage och tennishallar ska etableras under mark behöver hänsyn tas till om taken till dessa utrymmen avses vara körbara för tyngre räddningsfordon. Med hänsyn till utrymmenas placeringar kan det bli nödvändigt att taken är körbara för att framkomlighet till bebyggelsen ska vara fullgod. Om taken inte avses vara körbara och framkomlighet ändå kan tillgodoses, krävs att detta markeras – antingen genom tydlig skyltning

alternativt att räddningsfordon hindras att köra över utrymmenas tak. Möjligheten att uppföra installationer såsom utrymningsvägar och brandgasventilation tillhörande utrymmen placerade under mark (exempelvis tennishallen) behöver möjliggöras genom planbestämmelser. Räddningstjänstens utrustning ej kan utgöra alternativ utrymningsväg för de delar av byggnader som överstiger åtta våningar (23 meter).

(SSBF) Storstockholms Brandförsvär delar Sbk:s uppfattning att individrisken i området kommer vara låg på grund av avståndet till Essingeleden. SSBF önskar dock ett resonemang avseende de olycksriskscenarier som påverkar samhällsriskerna inom planområdet. Sbk borde ha utrett farligt gods och risker kopplade till sjukhuset i ett tidigare skede för att underlätta projektering och implementering av eventuella riskreducerande åtgärder. En bensinstation ligger cirka 50 meter från den eventuella utbyggnaden av S:t Görans sjukhus södra ände. Om delen mellan verksamheterna som är prickad och detta är gjort som en skyddsbestämmelse bör detta tydligt framgå av planbeskrivningen.

Ras och skred

Länsstyrelsen anser med hänsyn till områdets kraftiga lutning och den omfattande planerade exploateringen att risken för erosion, ras och skred ska utredas inför granskningsskedet. Både befintliga (utanför detaljplaneområdet) och tillkommande byggnadsverk som kan påverka skredrisken negativt behöver beaktas. De geotekniska egenskaperna kan komma att ändras i ett framtida blötare och varmare klimat vilket är något som kommunen behöver ta hänsyn till.

Översvämning

Länsstyrelsen framhåller vikten av att området runt tunnelbanenedgångarna utformas på ett sådant sätt att det inte föreligger risk för översvämning till följd av ett skyfall. Länsstyrelsen är därför positiv till att kommunen framhåller vikten av att beakta höjdsättningen i det vidare detaljplanarbetet för att undvika översvämningar samt att dagvattenhanteringen kommer fortsätta utredas inför granskningsskedet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Genomförda bullerutredningar kommer att justeras och kompletteras med utgångspunkt i att det är avstegsfall A och B enligt Stockholmsmodellen som ska tillämpas. Inför granskningen och som underlag till planarbetet kommer trafikprognosen att förfinas. Bestämmelser avseende riktvärden och avstegsfall införs på plankartan. Bullersituationen på skol- och förskolegårdar utreds

och riktvärdet på 55 dBA ekvivalent ljudnivå på delar av gårdarna säkerställs genom planbestämmelser. Även det så kallade industribullret från sjukhusets verksamhet, idrottsplatsen samt skol- och förskolegårdar som kan vara störande för närliggande bostäder utreds. En sammanvägd bedömning av bullersituationen med hänsyn till trafikbuller från väg, spår och flyg samt verksamhetsbuller (industribuller) från sjukhus, idrottsplats och skolor kommer att sammanställas. Efter justering och komplettering av bullerutredningarna överväger kontoret att sammanställa alla bullerutredningar till en handling, förutsatt att det väsentligen underlättar läsningen och förståelsen av materialet.

Hur detaljplanens utformning, med en förlängning av Stadshagens Idrottsväg till Stadshagsvägen, avseende trafikbuller påverkar befintlig bebyggelse och möjligheterna att bygga bostäder inom kvarteret Glaven kommer att utredas i fortsatt planarbete.

Bestämmelser avseende störningsskydd för stomljud och vibrationer tas ej med då det är en byggnadsteknisk fråga som ej bör regleras i detaljplan.

Angående buller i samband med nybyggnation, se kontorets svar under rubriken "Olägenheter för grannar".

Inför granskningsskedet kommer samhällsriskerna att utredas, bedömas och redogöras för i planhandlingarna. Även risker kopplade till sjukhusets verksamhet och transporter till och från sjukhuset samt behovet av eventuella riskreducerande åtgärder och/eller skyddsavstånd till dessa kommer att utredas. Likaså kommer risker och eventuella behov av skyddsavstånd och/eller skyddsåtgärder kopplade till drivmedelsstationen som ligger söder om planområdet att utredas och beskrivas.

Taken till garage och idrottsanläggning under mark ska var körbara, bl.a. för att säkerställa Räddningstjänstens åtkomst. Möjligheten att uppföra installationer såsom utrymningsvägar och brandgasventilation tillhörande utrymmen placerade under mark (exempelvis tennishallen) säkerställs genom planbestämmelser.

Risken för erosion, ras och skred utreds inför granskningsskedet.

Miljö- och klimataspekter

Strandskydd

Länsstyrelsen anser att det saknas särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i den omfattning som föreslås enligt planförslaget. I

planbeskrivningen anges och motiveras upphävandet för tre områden, där Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att det föreligger särskilda skäl för ett upphävande. Dessa motiv är däremot inte heltäckande för hela det skrafferade område som visar var strandskyddet ska upphävas i plankartan och Länsstyrelsen anser att det inte är klarlagt att det föreligger särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i parkmark och i vattenområdet.

Miljökonsekvenser

Kungsholmens stadsdelsförvaltning och nämnd saknar en miljökonsekvensanalys av området som till exempel visar vilka ekologiska värden som försvinner i och med att parkmark bebyggs och hur man gör för att kompensera detta.

Miljökvalitetsnormer för luft och luftkvalitet

Länsstyrelsen anser att miljökvalitetsnormerna för luft kan riskera att överskridas utanför planområdet på flertalet angränsande gator som Lindhagensgatan, Fleminggatan, Drottningholmsvägen och Sankt Eriksgatan i och med planförslaget. Planbeskrivningen bör kompletteras med hur planens föreslagna exploatering kan komma att påverka föroreningshalterna av framförallt kvävedioxid och partiklar PM10 utanför området.

(SLL) Stockholms läns landsting menar att Stadshagens idrottsvägs hopkoppling med Stadshagsvägen påverkar bostäderna inom Glaven 8, 12 och 13 negativt avseende luftkvalitet.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen framför att det av planbeskrivningen bör framgå om miljökvalitetsnormerna för vatten bedöms kunna följas i samband med planläggningen och vad som ligger till grund för bedömningen. Kommunen behöver visa hur utsläppen kan minska jämfört med dagsläget.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Angående upphävande av strandskydd är det kontorets avsikt att föreslå upphävande inom de tre områden där särskilda skäl bedöms föreligga. För dessa tre områden har de särskilda skälen beskrivits och länsstyrelsen gör samma bedömning som kommunen att det är rimligt att upphäva strandskyddet här. För övriga delar av det skrafferade området på plankartan där det, som Länsstyrelsen mycket riktigt påpekar, saknas särskilda skäl för ett upphävande är det inte kontorets avsikt att föreslå ett upphävande. Skrafferingen på plankartan justeras till att endast omfatta de delar där särskilda skäl bedöms föreligga.

Planhandlingarna kompletteras med en beskrivning av hur de ekologiska värdena påverkas.

Avseende miljö kvalitetsnormer (MKN) för luft i och utanför planområdet är de beroende av trafikmängderna längs de aktuella gatorna. Trafikkontoret arbetar med att ta fram en långsiktig prognos för trafikmängderna i Stockholm där bostäder i pågående detaljplaner och program finns med som underlag. Med utgångspunkt i den kommande prognosen kommer frågan om hur planens föreslagna exploatering kan komma att påverka föroreningshalterna av kvävedioxid och partiklar PM10 i och utanför området att utredas vidare och beskrivas i planhandlingarna. Kontoret bedömer att den påverkan ett genomförande av detaljplanen har avseende luftkvalitet för bostäderna inom Glaven 8, 12 och 13, inte innebär ett överskridande av miljö kvalitetsnormerna för luft och därför får anses vara acceptabel.

Dagvattenutredningen kommer att kompletteras med uppgifter om detaljplanens påverkan på miljö kvalitetsnormerna för vatten och hur utsläppen till recipienterna hanteras.

Övriga frågor

Riksintresset Bromma flygplats

Länsstyrelsen meddelar att den högsta tillåtna totalhöjden för Bromma flygplats, som är en kommunikationsanläggning av riksintresse kommer att justeras senast den 31 december 2017 till mellan 80, 16 meter och 120, 16 meter över havet.

Luftfartsverket framför att hela planområdet ligger inom skyddsområdet för LFV:s radarstation i Bällsta. Högsta tillåtna byggnadshöjd inom planområdet varierar mellan 64 och 71 m över havets medelvattennivå. Skall byggnader högre än 64 m över havets medelvattennivå uppföras inom planområdet skall ärendet remitteras på nytt till LFV för utredning av högsta tillåtna byggnadshöjd på den plats byggnaden skall uppföras.

Swedavia meddelar att höjdbegränsningen för det aktuella området varierar från +59,564 m ö h (RH2000) till +100,164 m ö h (RH2000). Förutsatt att höjdbegränsningen enligt ovan underskrids har Bromma Stockholm Airport för närvarande inget övrigt att erinra. En flyghinderanmälan skall göras av uppföraren av planerat byggnadsverk högre än 20 meter (45 meter inom sammanhållen bebyggelse).

Trafikverket meddelar att den hinderbegränsande ytan kommer att ändras senast 31 december 2017. Den horisontella ytan blir cirkulär

och får en något mindre utbredning. Planområdet ligger helt inom den ”lutande” höjdbegränsande ytan. Högsta höjd för objekt är mellan 80,16 m.ö.h. och 120,16 m.ö.h. En flyghinderanalys bör beställas av LFV.

Planhandlingarnas utformning

(SLL) Stockholms läns landsting Trafikförvaltningen framför att tunnelbaneanläggningen och påverkan på den behöver tas med i planbeskrivningen på ett mer detaljerat sätt än vad som presenteras i planhandlingarna. Tunnelbanan behöver tydligare framgå även på del 1 av plankartan och skyddas med en schaktdjupbestämmelse. Andra anläggningsdelar såsom ventilationsschakt etc. behöver illustreras i plankartan och eventuell påverkan ska framgå i planbeskrivningen. Tunnelbanan som anläggning ska skyddas med stora T i planen.

(SLL) Stockholms läns landsting framhåller att pågående bygglovsprojekt inom sjukhusområdet behöver säkerställas i den föreslagna planen, särskilt volymer och gränser. Kvarteret Glaven borde redovisas med större byggnadsdjup för en friare utformning, såsom i de nordöstra kvarteren på plankartan. Landstinget föreslår att användningen för Glaven 8 ändras till användningarna B,C,D,H och K för att möjliggöra nuvarande och framtida användning. Skyddsbestämmelsen k1 för Glaven 8 borde tas bort för att inte begränsa framtida möjliga verksamheter. Vid ett bevarande av befintlig byggnad i Glaven 6 behöver användningarna utökas till B,C,D,S och K. Byggnad 45 saknas i illustrationsmaterialet och ryms inte heller i planförslaget. Ringprickmarkens framtida marknivå utanför huvudentrén i plankartan stämmer inte överrens med befintlig marknivå. För att inte begränsa verksamheten så borde all prickmark ändras till kryssmark.

Lantmäterimyndigheten framför att planförslaget innebär att vissa planer delvis upphör att gälla inom planområdet, det framgår inte vilka bestämmelser i planerna som fortsätter att gälla inom planområdet. Myndigheten anser att samma planbestämmelser bör användas för samma funktion/anläggning.

Användningsbestämmelsen ”T” bör användas för hela tunnelbaneanläggningen och ”t” förtydligas med höjdangivelser för att tydliggöra inom vilket område i höjdded som markreservatet gäller, exempelvis under lägsta nivå för schaktning. Lantmäteriet förordar att alla bestämmelser samlas på en karta för att öka tydlighet och tolkningsbarhet. De ställer sig frågande till markreservat ”t” för tunnelbaneanläggningen eftersom rätten till avsett ändamål prövas genom officialservitut, vilket är ett rättsförhållande mellan fastigheter. Lantmäteriet i Stockholm upplåter officialservitut i tomträttsfastigheter men inte i byggnader

på fastigheter som är upplåtna med tomträtt. När det gäller markreservat inom allmän platsmark ställer sig myndigheten frågande till hur kommunens skyldighet att sköta underhållet för allmänna platser kan kombineras med markreservatet för tunnelbana. Enligt förarbetena är markreservat till för allmänna anläggningar på kvartersmark. Markreservat inom allmän plats förekommer väldigt sällan. Användningsbestämmelser bör användas för områden som endast ska användas för ett specifikt ändamål. När ett kombinerat nyttjande behövs kan flera användningar användas alternativt markreservat. Applicerat på tunnelbanan bör en användningsbestämmelse användas för spåren eftersom de är en exklusiv användning. För de delar som utgör skyddszon och kan ses som en kombinerad användning kan kombinerade användningsbestämmelser alternativt markreservat användas.

Trafikkontoret anser att gränsen för planområdet måste ses över. De anser också att infartsgatan från Kellgrensgatan som föreslås bli allmän har en rörig trafiksituation samt uppfyller inte stadens norm på funktion för vändplanen. Kontoret föreslår att infartsgatan förblir en kvartersgata.

Exploateringskontoret anser att föreslagen allmän infartsgata till Gångaren 13 (Electrolux) ska vara kvartersmark samt att underbyggnadsrätten under parkmarken på östra delen borde tas bort, då det är olämpligt att staden blir delägare i en gemensamhetsanläggning. Planområdet bör bara omfatta allmänplatsmark där förändringar sker avseende användning. Planbestämmelsen x1 på plankartan borde utgå och marken disponeras som bostadsgård istället då terrängen är svår och alternativa vägar finns. x2-områden får underbyggas med garage, men minsta djup till tätskikt ska vara 0,7 m och konstruktionen ska tåla bronorm. För tunnelbaneanläggningar saknas höjdbegränsning nedåt.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att illustrationerna som redovisas, med siktlinjer från Karlbergs slott, är direkt missvisande med en kraftig grön ridå kvar mot Hornsbergs strand.

Sakägare, intresseföreningar och enskilda anser flera att förslaget gällande sjukhuset är för dåligt och otydligt redovisat. Några framhåller att byggnad 45 på sjukhusområdet saknas i illustrationer och i planförslaget.

Genomförandefrågor

(SLL)Stockholms läns landsting Trafikförvaltningen anser att flera genomförandefrågor behöver studeras vidare, såsom

grundläggnings- markarbeten, allmänt kring stationsmiljön, nya hissar samt att avtal ska träffas innan planen antas.

Trafikförvaltningen önskar delta i det fortsatta arbetet vad gäller utformningen av gator som trafikeras av buss.

(SLL) Stockholms läns landsting tar upp att överenskommelse gällande genomförandeavtalet behöver färdigställas innan planens granskningsskede och det kan komma att påverka detaljplanens utformning.

Lantmäterimyndigheten framför att de fastighetsrättsliga konsekvenserna behöver förtydligas för berörda fastigheter, såsom markregleringar och befintliga rättigheter. Vid planläggning är det viktigt med en likformig struktur för planbestämmelser för samma typ av byggnader samt att så långt möjligt använda samma upplåtelseform inom samma byggnad eller anläggning. Blandade upplåtelseformer kan göra det svårt att få ett helhetsgrepp över rättsstatus och kan leda till oklarheter och rättstvister.

Exploateringskontoret informerar om att flera avtal behöver skrivas mellan kontoret och berörda parter innan planen antas. De framför att avsikten med Stadshagens idrottsplats är att spelplanerna ska bilda en fastighet som disponeras och drifas av idrottsförvaltningen. Föreslagen tennishall ska ingå i bostadsfastigheten och kommer upplåtas med tomträtt till Stockholms hem.

Idrottsförvaltningen anser att 7-spelsplanen ska planläggas som idrottsmark och att ett avtal om blockförhyrning med utbildningsförvaltningen/skolan upprättas som avser brukande under dagtid på vardagar under skolperioden.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser det viktigt att stadsbyggnadskontoret utreder om samordningen med skolgård är den bästa lösningen för 7-spelsplanen.

AB Fortum Värme påpekar att det är viktigt att genomförandeavtal tecknas snarast möjligt angående eventuell flytt av ledningar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret noterar att högsta tillåtna totalhöjd för bebyggelse i området, med hänsyn Bromma flygplats, kommer att justeras senast den 31 december 2017 till mellan 80, 16 meter och 120, 16 meter över havet. Vidare noterar kontoret att höjdrestriktionen med hänsyn till LFV:s radarstation i Bällsta, med en högsta tillåtna byggnadshöjd inom planområdet på mellan 64 och 71 m över havets medelvattennivå, är dimensionerande för bebyggelsen i

området. Flyghinderanalys bedöms inte behövas eftersom det i planförslaget inte medges byggnader över 45 meter.

Tunnelbaneanläggningen och påverkan på den inklusive andra anläggningsdelar kommer att beskrivas utförligare i planbeskrivningen inför granskning. Inför samråd valde kontoret att dela upp plankartan i två delar då det bedömdes underlätta läsningen och förståelsen av en komplex plansituation. Under fortsatt arbete kommer kontoret att utvärdera på vilket sätt plankartan lämpligast utformas. Målsättningen är att om möjligt redovisa alla bestämmelser på en plankarta. Avseende underlag till plankartan används en av lantmäteriet uppdaterad grundkarta.

Pågående byggnation inom sjukhusområdet kommer att redovisas på kartunderlaget och det kommer att säkerställas att byggnaden ryms inom föreslagna planbestämmelser. Avseende ny bebyggelse inom kvarteret Glaven kommer förslaget och hur det bäst regleras på plankartan att studeras vidare. Kontoret noterar Landstingets synpunkter angående planbestämmelser. Den högre byggnaden inom Glaven 8 bedöms ha så höga kulturhistoriska värden att de bör säkerställas genom varsamhetsbestämmelser. Planförslaget justeras så att byggnad 45 illustreras och i övrigt hanteras på rätt sätt i planhandlingarna och att höjdbestämmelser är korrekta. Kontoret noterar önskemålet om att prickmark ersätts av kryssprickmark och utreder frågan i fortsatt arbete.

Samtliga gällande detaljplaner inom föreliggande detaljplans gränser upphör att gälla i sin helhet. En översyn av eventuell gränsdragningsproblematik mellan gällande detaljplaner och dess bestämmelser görs inför granskning. I fortsatt arbete kommer frågan om hur tunnelbaneanläggningen bäst regleras att utredas tillsammans med bl.a. Lantmäterimyndigheten.

Det är kontorets uppfattning att föreslagen gata öster om Gångaren 13 och Warfinges vägs förlängning söder om Gångaren 13 ska vara allmän plats. Gator som försörjer många bostäder, stora verksamheter och som leder till viktiga allmänna platser såsom parker bör vara allmänna. Gatornas utformning anpassas till de krav som ställs på allmänna gator.

Kontoret håller med Exploateringskontoret om att x1-bestämmelsen kan tas bort och marken disponeras som bostadsgård. Planhandlingarna kompletteras med att x2-områden får underbyggas med garage, med minsta djup till tätskikt på vara 0,7 m och att konstruktionen ska tåla bronorm.

Kontoret noterar att Rådet till skydd för Stockholms skönhet anser att illustrationen med vy från Karlbergs Slott är missvisande. Illustrationerna ses över till granskningen. Kontoret avser att till granskningen redovisa förslaget gällande nytt sjukhus tydligare samt korrigera handlingarna så att även byggnad 45 redovisas korrekt.

Erforderliga avtal kommer genom Exploateringskontoret att slutas inför att detaljplanen antas. Fastighetsrättsliga konsekvenser, markregleringar och befintliga rättigheter utreds och beskrivs i fortsatt planarbete i samarbete med Lantmäteriet.

Frågan om hur 7-spelsplanen bäst regleras i planen utreds i fortsatt arbete.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Från de inkomna synpunkterna har intressekonflikter mellan behovet av nya bostäder, sjukhusets behov av utrymme, kulturhistoriska värden, stadsbildsvärden, behovet av idrottsytor, behovet av parker och lektytor samt behovet av skolgård och förskolegårdar kunnat identifieras.

Kontoret bedömer att den övergripande planeringsinriktningen med en omdisponering av idrottsytorna i stadsdelen, där delar av Stadshagens IP ”flyttas” till annan plats för att möjliggöra en underjordisk tennishall är riktig. Det möjliggör en utveckling av Stadshagen med fler bostäder och verksamheter och är ur stadsbyggnads- och hållbarhetsperspektiv positivt ur flera aspekter, inte minst utnyttjas centralt beläggen mark med mycket god tillgänglighet till tunnelbana på ett mer effektivt sätt. På så sätt kan också befintlig tennishall i Kristineberg flyttas till Stadshagen och Kristinebergsparken färdigställas.

En av 11-spelsplanerna på Stadshagens IP ska ersättas på annan plats och vara i drift innan delar av marken på Stadshagens IP får tas i anspråk för annat ändamål. Detta är uttryckligen en förutsättning för planens genomförande och Stadsbyggnadskontoret har i uppdrag att starta planarbete för en 11-spelplan för fotboll på annan plats. Arbetet planeras att starta kvartal 2 2016.

Mot bakgrund av inkomna synpunkter från bl.a. Stadsmuseet och många andra i samrådsretsen, så är det kontorets bedömning att miljöerna runt S:t Göransparken, inom kvarteret Glaven inklusive Lilla hemmet samt miljöerna i den östra delen av S:t Görans sjukhus är särskilt bevaransvärda. I avvägningen mellan å ena sidan planens syfte att omvandla Stadshagen till en tätare stadsdel med ett

blandat innehåll och å andra sidan de kulturhistoriska värdena i stadsdelen är det kontorets bedömning att karaktärsdragen i den befintliga stadsbilden i ovan nämnda delar bör vara framträdande. Stor hänsyn behöver också tas till Ralph Erskines matsalsbyggnad på Gångaren 12 och de tidigare sjuksköterskebostäderna på Tjället 8 av Anders Tengbom som båda blåklassas. Övrig befintlig bebyggelse bör kunna prövas mot behovet av nya bostäder, m.m. samt det nya sjukhusets behov av funktionella lokaler.

Synpunkter på att den höga byggnaden vid östra entrén är främmande och inte passande i stadsbilden framförs också av många. Mot bakgrund av det tillsammans med kontorets egna analyser efter samrådet är det kontorets bedömning att bebyggelsen här bör omstuderas.

Gällande de tre punkthusen i den södra delen av Gångaren 13 är det kontorets bedömning att dessa bör omstuderas med hänsyn till konsekvenserna i stadsbilden där siktlinjen längs Warfvinges väg inte beaktats och gatans funktion inte är tillfredsställande.

I innerstadsmiljöer där det av flera skäl bör byggas tätt, bl.a. för att åstadkomma en sammanhängande och attraktiv stad, måste marken användas effektivt och bebyggas med relativt hög bebyggelse. Detta ska vägas mot behoven av kvalitativa offentliga ytor som parker och torg men också behoven av tillräckligt stora och funktionella bostads-, skol- och förskolegårdar. Det ska också vägas in att i den täta staden krävs kompromisser och ett samutnyttjande av ytor. Genom utvecklingen av den s.k. ”Gröna Loopen” där befintliga och nya parker i stadsdelen ingår och tillgängliggörs bedöms tillräckligt med parkmark finnas inom Stadshagen. Däremot bedömer kontoret att avvägningen mellan framförallt förskolegårdarnas storlekar, bebyggelsetäthet och bostadsgårdarnas disposition i berörda delar behöver omprövas för att erbjuda bättre lekmöjligheter i direkt anslutning till förskolorna och för att undvika för mycket slitage på de allmänna parkerna.

Sjukhusets behov av utrymme och sjukhusbebyggelsens struktur, höjd, täthet och förhållande till befintlig stads- och landskapsbild studeras vidare. Även frågor om risk och störningar för kringliggande bostäder kommer att utredas i fortsatt arbete.

Detaljplanen är omfattande och komplex. Merparten av förslaget är beroende av att S:t Göransgatan flyttas samt att Kellgrensgatan och Franzégatan förlängs. Kontoret bedömer det som nödvändigt att detaljplanen har en avgränsning där dessa nya gatusträckningar kan hanteras i ett sammanhang. Av den anledningen bedöms det inte

som lämpligt att dela in planområdet i flera mindre detaljplaner inför granskning.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

Kultur

- En konsekvensanalys för de kulturhistoriska värdena tas fram.
- Ett ökat inslag av kultur i stadsdelen.

Blåklassad bebyggelse föreslås få skyddsbestämmelser och att förslaget i dessa delar omarbetas. Det innebär att Erskines matsalsbyggnad på sjukhusområdet bevaras i sin helhet samt att på- och tillbyggnaden på de tidigare sjuksköterskebostäderna inom Tjället 8 omprövas. I samband med detta kan ett stort antal studentbostäder inom Tjället 8 utgå. Kontoret föreslår att det prövas om dessa kan ersättas på annan plats inom planområdet, förslagsvis inom Gångaren 12, i påbyggnaden på den centrala byggnadskroppen. Lilla Hemmet på Glaven 6 föreslås bevaras.

Miljökonsekvenser, mm

- Dagvattenutredningen kompletteras avseende lösningar förhantering av föroreningar, påverkan på MKN för vatten, markåtgång för dagvattenhantering samt om och hur klimatförändringar påverkar dagvattenflöden.
- Påverkan på MKN för luft.
- Planhandlingarna kompletteras med en beskrivning av hur de ekologiska värdena påverkas.

Störningar och risk

- Samhällsrisk- och individriskfrågor.
- Risk för ras, skred och erosion.
- Störningar i form av buller och ljus från idrottsplats, skola och sjukhus.
- En långsiktig trafikprognos tas fram.
- Bullerutredningarna justeras enligt Stockholmsmodellen och en sammanvägd bedömning av buller från väg, spår, flyg och verksamheter görs samt sammanställs eventuellt till en för detaljplanen gemensam handling.
- Körbarhet för tyngre räddningsfordon på tak till anläggningar under mark.
- Utrymningsvägar och brandgasventilation för utrymmen under mark.
- Framkomlighet för SSBF:s stegutrustning

Tunnelbana

- Reglering och redovisning av tunnelbaneanläggningen.

Allmänna ytor – gator, torg och parker

- Gators sektioner och utformning.
- Torg och parkers utformning.
- Fler lekplatser och mängden friyta per person.
- Bredare parkstråk genom Rasbranten.
- Hundrastgård.

Parkering

- P-talen ses över med hänsyn till beslut om ”gröna parkeringstal”.

Förskola och skola

- Förskolegårdarnas storlek och utformning.
- Ersättning av Hagens förskola som läggs ned.

Förskolegårdarnas storlekar behöver utökas. För Storgårdskvarterets del föreslås att förskolegårdarnas storlekar utökas på bekostnad av bostadsgårdarnas storlek. Den del av innergården som inte utgörs av förskolegård föreslås prövas som gemensamhetsanläggning för de boende i kvarteret. För att utöka förskolegården i centralkvarteret föreslås delar av bebyggelsen utgå. I västra entrén föreslås förskolegården få ta en större del av gården i anspråk.

Sjukhuset

- Sjukhusbebyggelsens omfattning och utformning samt angöring och parkering.

Bebyggelse

- På – och tillbyggnader på och kring kulturhistorisk värdefull bebyggelse.
- Bebyggelsen inom kvarteret Glaven.
- Bebyggelsen vid östra entrén.
- Punkthusen i södra delen av Gångaren 13.
- Centralkvarterets funktionalitet med hänsyn till komplexiteten i att det är många funktioner som ska samsas här.
- Behovet av ett gruppboende med 6 lägenheter och tre servicebostäder med 9 lägenheter per servicebostad.
- Eventuell flytt och fortsatt användning av paviljongen från 1912 och klubbhuset från 1932 bör utredas för
- Fastigheten Glaven 7:s önskan om att ingå i detaljplanen.
- Landstingets önskan om att Glaven 8 lyfts ur detaljplanen.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att ny bebyggelse inom kvarteret Glaven anpassas till den befintliga karaktären ”hus-i-park”

genom att de nya byggnaderna i större utsträckning utgörs av fristående huskroppar och genom en mer varierad volymhantering.

Kontoret föreslår vidare att den högre byggnaden vid Östra entrén omstuderas. Bebyggelse här bör ha en tydligare koppling till torget, en tydlig anpassning till landskapet och omgivande bebyggelse avseende volym.

Gällande de tre punkthusen i den södra delen av Gångaren 13 föreslår kontoret att utgångspunkten bör vara att bebyggelsen här placeras i gatu-/fasadliv sett till bebyggelsen längs med Warfvinges väg på andra sidan Kellgrensgatan. Detta i syfte att åstadkomma en väl fungerande gata med ett gaturum i bra proportioner och där siktlinjen mot parken beaktas.

Teknik

- Placering av tekniska anläggningar som elnäts- och pumpstation samt huvudvattenledning, m.m.
- Hantering av hushålls- och matavfall.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2013-08100. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen anser att planförslaget inte tillräckligt utrett och bedömt planens lämplighet i förhållande vad avser människors säkerhet och risken för olyckor. Under nu kända förhållanden kan Länsstyrelsen därför inte utesluta att ta upp planen för prövning enligt 11 kap. 10§ PBL om inte dessa frågor åtgärdas. Planen kan då komma att upphävas enligt 11 kap. 11 §. Länsstyrelsen anser inte heller att det är klarlagt att strandskyddet upphävs på rätt grund i del av strandskyddsområdet.

Riksintresse - Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115)

Planområdet ligger inom riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115). De av riksintressets värden som påverkas av planen är den karaktäristiska topografin, stadens årsringar, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp – i detta fall från Mälaren – och vyer från viktiga utsiktspunkter. Påverkan är störst på vyn över vattenrummet från Karlbergs slott där de fyra punkthusen i delområdet Rasbranten bryter upp Stadshagsklippan som idag är en grön, brant bergsslätt. Planområdet innehåller även flera byggnader och miljöer av högt kulturhistoriskt värde. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen beskriver att stor hänsyn ska tas till områdets kulturhistoriska värden och att kulturhistoriskt värdefulla delar bevaras och förses med varsamhetsbestämmelser. Med nuvarande utformning befarar inte Länsstyrelsen att riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) att påtaglig skada ska uppstå.

Riksintresse - Bromma flygplats

Planområdet ligger inom influensområde till Bromma flygplats, som är en kommunikationsanläggning av riksintresse. Länsstyrelsen erinrar att den högsta tillåtna totalhöjden för området kommer att justeras senast den 31 december 2017 till mellan 80, 16 meter och 120, 16 meter över havet. Kommunen kan eventuellt behöva förhålla sig till även de nya höjdbegränsningarna. Länsstyrelsen erinrar även om att höga byggnader i vissa fall kan påverka luftfartens tekniska system. När en detaljplan möjliggör byggnader högre än 20 meter över marknivån ska kommunen samråda med Luftfartsverket (LFV)

och vid behov beställa en flyghinderanalys (så kallad CNS-analys). Om planen medger att byggnationer eller anordningar får bli högre än 45 meter över mark inom sammanhållen bebyggelse och 20 meter utanför, ska samråd också ske med Försvarsmakten.

Miljökvalitetsnormer

Luft

Länsstyrelsen erinrar om att miljökvalitetsnormerna för luft kan riskera att överskridas utanför planområdet på flertalet angränsande gator som Lindhagensgatan, Fleminggatan, Drottningholmsvägen och Sankt Eriksgatan i och med planförslaget. För att kunna bedöma att miljökvalitetsnormerna för luft följs, anser Länsstyrelsen därför att planbeskrivningen bör kompletteras med hur planens föreslagna exploatering kan komma att påverka föroreningshalterna av framförallt kvävedioxid och partiklar PM10 utanför området.

Vatten

Av planbeskrivningen bör framgå om miljökvalitetsnormer för vatten bedöms kunna följas i samband med planläggningen och vad som ligger till grund för bedömningen. Länsstyrelsen noterar att dagvattenutredningen spår att föroreningsbelastningen kommer öka innan föreslagna åtgärder blivit genomförda. Kommunen behöver därför visa hur utsläppen kan minska jämfört med dagsläget. Kommunen behöver även utreda hanteringen av dagvatten inför granskningsskedet. Bland annat behöver kommunen utreda förutsättningarna för att kunna avsätta erforderlig mark för hantering av dagvatten. Kommunen behöver även ta ett förändrat klimat som förväntas ge ökade flöden jämfört med idag i beaktande.

Strandskydd

Bakgrund

I samband med att gällande detaljplanen ersätts så återinträder strandskydd enligt 10 a § lagen (1998:811) om införandet av miljöbalken. Syftet med strandskyddet är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allmänrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv på land och i vatten. För att upphäva strandskydd inom område som avses ingå i detaljplan krävs att särskilda skäl föreligger och att intresset av att ta området i anspråk för bebyggelse väger tyngre än strandskyddsintresset. Eftersom planarbetet påbörjats efter den 1 juli 2009 så ska de nya strandskyddsbestämmelserna tillämpas vilket innebär att kommunen ska upphäva strandskyddet med en bestämmelse i den nya detaljplanen. Förutsättningarna och vilka särskilda skäl enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken, som ligger till grund för upphävandet ska framgå av planhandlingarna.

Av planbeskrivningen framgår att strandskyddet föreslås upphävas inom tre områden. För det första området, gällande föreslagen bebyggelse söder om Hornsbergs Strand, bedömer kommunen att marken är väl avskild från området närmast strandlinjen en av befintlig väg (Hornsbergs Strand). Kommunen bedömer även att behovet av bostäder väger tyngre än strandskyddsintresset. För fastigheten Mariedal 1, norr om Hornsbergs Strand, anger kommunen att bebyggelsen och trädgårdsanläggningen är av stort kulturhistoriskt intresse och att det därmed är ett angeläget intresse att helheten som gården med byggnader och trädgården utgör bevaras. Kommunen bedömer att då bevarandeintresset för Mariedals gård väger tyngre än strandskyddsintresset ska strandskyddet upphävas. För det tredje området, en del i väster av fastigheten Mariedal 1, bedömer kommunen att marken är ianspråktagen på sådant sätt att marken saknar betydelse för strandskyddets syften.

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen anser att det saknas särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i den omfattning som föreslås enligt planförslaget. I planbeskrivningen anges och motiveras upphävandet för tre områden. Dessa motiv är däremot inte heltäckande för hela det skrafferade område som visar var strandskyddet ska upphävas i plankartan.

För det första området, söder om vägen Hornbergs Strand, delar Länsstyrelsen kommunen bedömning att området får anses vara väl avskilt från strandlinjen av vägen och bebyggelsen på motstående sida vägen från där bostadshusen i branten föreslås. Motiveringen att särskilt skäl enligt 7 kap. 18c § miljöbalken punkt 2 föreligger kan därför godtas.

För det andra området delar Länsstyrelsen kommunens bedömning att särskilt skäl enligt 7 kap. 18c § punkt 5 miljöbalken finns. Bevarandet av gården med tillhörande byggnader kan anses vara av angeläget allmänt intresse och kan inte tillgodoses utanför området. Även för det tredje området kan Länsstyrelsen såvitt avser planerad bebyggelse godta kommunens bedömning att särskilda skäl föreligger för ett upphävande av strandskyddet. Platsen kan anses vara ianspråktagen på ett sådant sätt att det saknar betydelse för strandskyddets syften, varför särskilt skäl 7 kap. 18c § punkt 1 miljöbalken föreligger. Länsstyrelsen anser dock att det inte är klarlagt att det föreligger särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i parkmark och i vattenområdet. Dessa områden kan inte anses ianspråktaga enligt 7 kap. 18 c § p 1 miljöbalken.

Kommunen behöver för dessa områden tydligare redogöra för-, och bedöma hur växt- och djurliv eventuellt kommer att påverkas av planförslaget och hur platsen används av friluftslivet idag, innan området för upphävande får sin slutliga utbredning.

Hälsa och säkerhet – buller

Buller vid planerade bostäder

Detaljplanearbetet påbörjades före 2 januari 2015 varför föreslagen utformning av bostadsbebyggelse utgår ifrån att avstegsfall A och B enligt Stockholmsmodellen tillämpas. Länsstyrelsen anser att utgångspunkten bör vara att riktvärden för buller klaras i så stor utsträckning som möjligt. I de fall som avsteg från riktvärdena behöver göras bör fokus ligga på att få en god ljudmiljö på den tysta sidan och en god helhetsmiljö. Kommunen behöver inför fortsatt planläggning redovisa på vilket sätt avstegsfall avses användas och också reglera detta i plankartan.

Buller på skol- och förskolegårdar

Länsstyrelsen instämmer med kommunen att bullersituationen vad gäller skol- och förskolegårdar behöver utredas. Kommunen behöver visa att riktvärdet på 55 dBA ekvivalent ljudnivå kan klaras för åtminstone delar av de lektyor som avsätts för utevistelse. Länsstyrelsen anser att detta ska säkerställas i detaljplanen.

Industribuller från Sankt Görans sjukhus

Inför granskningsskedet behöver kommunen utreda och redovisa industribuller från Sankt Görans sjukhus och de eventuella åtgärder som kan behöva vidtas för att klara riktvärdena för planerade bostäder. Även eventuella störningar från den kommande utbyggnaden av sjukhuset behöver beaktas.

Buller från idrottsanläggning

Detaljplanen ger möjlighet att modernisera idrottsplatsen med en större utnyttjandegrad som följd. Det kan ge nackdelar i form av mer frekventa störningar från idrottsplatsen för omkringboende. Länsstyrelsen anser att kommunen inför granskningsskedet ska komplettera planhandlingarna med en beskrivning av eventuella störningar, så att en bedömning kan göras om planen är lämplig ur ett hälsoperspektiv.

Hälsa och säkerhet – risker vid farligt gods

Risker med vägtransport av farligt gods

Planerad bostadsbebyggelse ligger cirka 80 meter från Essingeleden, primär transportled för farligt gods. Inom planområdet sker även transport av farligt gods till och från Sankt Görans sjukhus. Kommunen har i planbeskrivningen studerat

riskreducerande åtgärder som är föreslagna i en riskutredning för närliggande detaljplan Kristineberg 1:10, strax sydväst om planområdet, där förutsättningarna för aktuell plan av kommunen bedöms likartade och har därför inte tagit fram en enskild riskbedömning för rubricerad detaljplan. Kommunen anger även att transporter av farligt gods till och från Sankt Görans sjukhus, samt annan risk kopplad till sjukhuset, kommer att bedömas och eventuellt utredas inför granskning av detaljplanen. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att anta att samhällsriskerna på den norra delen av Essingeleden på Kungsholmen är högre än i den detaljplan som kommunen hänvisar till (Kristineberg 1:10). I norr ligger vägbanan närmre bebyggelsen och har en större befintlig exploatering. Rubricerad detaljplan medger även en större mängd bostäder på ett sådant avstånd att samhällsriskerna ökar ytterligare. Länsstyrelsen anser att kommunen inte bedömt samhällsriskerna och saknar även en komplett bedömning av övriga risker inom detaljplaneområdet. Därmed har kommunen inte visat att marken är lämplig för bebyggelse utifrån bland annat människors hälsa och säkerhet. Länsstyrelsen delar inte kommunens bedömning att det inte är rimligt att ta hänsyn till samhällsriskerna då det anges att enda åtgärden är att kraftigt minska exploateringen eller inte bygga alls. Länsstyrelsen anser att kommunen inför granskningsskedet behöver redogöra för och bedöma detaljplanens påverkan på samhällsriskerna i området samt risker kopplade till sjukhusets verksamhet, transporter till och från sjukhuset samt utreda behovet av eventuella riskreducerande åtgärder och/eller skyddsavstånd till dessa.

Länsstyrelsen anser att riskerna ska beaktas vid framtagandet av detaljplan inom 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Det rekommenderade riskavståndet mellan led för farligt gods och bostäder är **75 meter**.

Risker med bensinstation

Precis söder om planområdet (korsningen Lindhagensgatan - Drottningholmsvägen) ligger en drivmedelsstation. Länsstyrelsen anser att kommunen ska utreda drivmedelsstationens, och dess drivmedelstransporters, påverkan på tillkommande bebyggelse och eventuella behov av skyddsavstånd och/eller skyddsåtgärder. Länsstyrelsen erinrar om de minimikrav som återfinns i Lag om brandfarlig och explosiv vara är satta utifrån andra perspektiv än kraven på riskhänsyn utifrån PBL.

Geoteknik

Med hänsyn till områdets kraftiga lutning och den omfattande planerade exploateringen anser Länsstyrelsen att risken för erosion,

ras och skred ska utredas inför granskningsskedet. Utredningen bör utgå från IEG:s Rapport 422010 Tillståndsbedömning: klassificering av naturliga slänter med befintlig bebyggelse och anläggning. Vägledning för tillämpning av skredkommissionens rapport 3:95 och 2:96. Både befintliga (utanför detaljplaneområdet) och tillkommande byggnadsverk som kan påverka skredrisken negativt behöver beaktas. De geotekniska egenskaperna kan komma att ändras i ett framtida blötare och varmare klimat vilket är något som kommunen behöver ta hänsyn till.

Översvämningsrisk

Exploatering av ett område medför att dagvattenflödena och översvämningsrisker till följd av kraftig nederbörd kan förändras. Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att området runt tunnelbanenedgångarna utformas på ett sådant sätt att det inte föreligger risk för översvämnning till följd av ett skyfall. Länsstyrelsen är därför positiv till att kommunen framhåller vikten av att beakta höjdsättningen i det vidare detaljplanearbetet för att undvika översvämnningar samt att dagvattenhanteringen kommer fortsätta utredas inför granskningsskedet.

Mellankommunal samordning

Då planen gränsar till Solna kommun anser Länsstyrelsen att Stockholms stad även bör samråda med Solna stad i det fortsatta planarbetet.

Rådgivande synpunkter

Samrådet ska syfta till att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. Utöver synpunkter på de statliga ingripandegrunderna ska länsstyrelsen särskilt ge råd om tillämpningen kring 2 kap. PBL. Kommunen bör med hänsyn till Synpunkterna fundera över om och hur planens utformning eventuellt kan ändras.

Kulturmiljön i Stadshagen

I samband med planarbetet har Stockholms stadsmuseum tagit fram en kulturmiljöanalys som på ett relevant sätt lyfter fram de aspekter av de kulturhistoriska värden som finns i Stadshagen. Det gäller bebyggelsemiljöer och enskilda byggnader som kan knytas till de olika verksamheter som funnits på platsen såsom vårdinstitutioner och idrottsanläggning, men även äldre vägsträckningar, parker och naturmark. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen tar till vara den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i Mariedals gård och skyddar den genom skydds- och varsamhetsbestämmelser. I planbeskrivningen föreslås en kraftig förtätning, i några fall rivs byggnader och i andra fall föreslås påbyggnader av befintliga

byggnader. För sjukhuset i kv. Gångaren föreslås en omfattande tillbyggnad i stora volymer. Länsstyrelsen vill framhålla att det är synnerligen viktigt att utformningen av dessa tillägg sker med hänsyn till kulturmiljön inklusive de gröna kulturhistoriska värdena. Flera andra byggnader i detta kvarter, varav en är grönklassad av Stockholms stadsmuseum, föreslås rivas utan att detta motiveras eller utan att konsekvenserna för förståelsen av sjukhuset historia eller upplevelsen av miljön beskrivs.

För Glaven 6 finns två alternativ. Det ena är ett bevarande av byggnaden och trädgården och det andra där dessa ersätts med en ny byggnad. Alternativ två innebär rivning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Det visar på svårigheter med ambitionen som planbeskrivningen uttrycker att ta fasta på de kulturhistoriska miljöerna och lägga till nya årsringar och att samtidigt riva den. Länsstyrelsen anser att miljön i kvarteret bör bevaras i största möjliga utsträckning. Det gäller också grönområden i form av naturmark och parkanläggningar samt Stadshagens IP som vid sidan av sitt värde som fritidsanläggning också har kulturhistoriska värden. Det finns dock inga skyddsbestämmelser för de kulturhistoriskt intressanta idrottsanläggningarna och Länsstyrelsen noterar att frågan skjuts till granskningsskedet.

I planbeskrivningen konstateras att flera parkområden kommer att påverkas negativt av planens genomförande men lämnar identifierandet av bevarandevärda parkmiljöer och parkstråk samt konsekvensbedömningen till granskningsskedet. Länsstyrelsen anser att kommunen inför granskningsskedet tydligt bör redovisa vilka hus som ska rivas, byggas på och förändras i och med planförslaget. Kommunen bör också tydligt redovisa de konsekvenser som planens genomförande kommer att medföra för de parkområden som finns i området. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att de värden som pekas ut i kulturmiljöanalysen tas om hand i det fortsatta arbetet med hjälp av antikvarisk kompetens. Det gäller hanteringen av bebyggelsen som framträder som årsringar visande på olika tiders vårdideologi och vårdbehov och som därmed har ett stort socialhistoriskt värde men även omhändertagande av de värden som finns i park, natur och idrottsområdena.

Transport av farligt gods

Länsstyrelsen erinrar om tidigare diskussioner mellan kommunen och Länsstyrelsen angående riskbilden kring Essingeledens Kungsholmssträckning. Kommunen kan även med fördel studera den pågående diskussion som följde detaljplanearbetet på Essingeledens västra sida, som är på motsvarande avstånd från leden som Stadshagen.

Geoteknik

SGU, SGI och MSB har gemensamt tagit fram ett underlag som visar förutsättningar för skred i finkorniga jordarter. Underlaget kan användas i tidiga skeden av planprocessen för stabilitetskartering och riskbedömning. I kartvisaren kan ses att delar av det aktuella området pekas ut som aktsamhetsområden; de områden där det finns förutsättningar för att skred i finjord kan ske. Informationen är tänkt att användas för att peka ut områden där ytterligare bedömningar och undersökningar kan behöva tas fram. Länsstyrelsen vill meddela att detta underlag finns att tillgå kommunen: <http://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/#>

Behovsbedömning

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att detaljplanens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan.

Försvarsmakten

Ingen erinran

Luftfartsverket

Framför att hela planområdet ligger inom skyddsområdet för LFVs radarstation i Bällsta. Högsta tillåtna byggnadshöjd inom planområdet varierar mellan 64 och 71 m över havets medelvattennivå. Skall byggnader högre än 64 m över havets medelvattennivå, påbyggnader som torn, master, ventilation och hisschakt inräknat, uppföras inom planområdet skall ärendet remitteras på nytt till LFV för utredning av högsta tillåtna byggnadshöjd på den plats byggnaden skall uppföras. I övrigt har LFV ingenting att erinra mot detaljplanen. Berörda flygplatser skall alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer. Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA-yta (Minimum Sector Altitude) ca 60 km ut från flygplatsen.

Swedavia Airports (Bromma Stockholm Airport)

Swedavia konstaterar att det för området där fastigheten är belägen kan förekomma ljudnivåer upp till eller strax över maximalnivå 70 dB(A) tre gånger per årsmedeldygn. Swedavia utgår ifrån att hänsyn tas till bullersituationen vid utformningen av fastigheten. Höjdbegränsningen för det aktuella området varierar från +59,564 m ö h (RH2000) till +100,164 m ö h (RH2000). Förutsatt att höjdbegränsningen enligt ovan underskrids har Bromma Stockholm Airport för närvarande inget övrigt att erinra. Också tillfälliga hinder, såsom exempelvis byggkranar, omfattas av hinderfrihetskraven. En Flyghinderanmälan skall göras av

uppföraren av planerat byggnadsverk högre än 20 meter (45 meter inom sammanhållen bebyggelse) i god tid innan planerat uppförande (Luftfartsförordningen SFS201 0:770) och en flyghinderanalys utföras. Byggherren eller av denne anlitad entreprenör, kan göra en särskild ansökan om tillfälligt undantag för genomträngning av hinderyta under byggtiden.

(SLL) Trafikförvaltningen

Förvaltningen framför att tunnelbaneanläggningen och påverkan på den behöver tas med i planbeskrivningen på ett mer detaljerat sätt än vad som presenteras i planhandlingarna. Förslaget påverkar tunnelbanestationen Stadshagen, bl.a. genom att rampen från S:t Göransgatan försvinner och ersätts med hissar, vilket bedöms som en acceptabel förändring. Den nya hissen ska utformas och placeras i enlighet med gällande riktlinjer och med hänsyn till trafikförvaltningens krav på tillgänglighet. Tunnelbanan behöver tydligare framgå även på del 1 av plankartan och skyddas med en schaktdjupbestämmelse. Andra anläggningsdelar såsom ventilationsschakt etc. behöver illustreras i plankartan och eventuell påverkan ska framgå i planbeskrivningen. Vidare behöver tunnelbanan anläggning skyddas med stora T i planen. Även störningsskyddsbestämmelser för stomljud och vibrationer bör tas med. Lågfrekvent buller från bussar vid busstationer och korsningar behöver beaktas.

Förvaltningen tar även upp flera genomförandefrågor som behöver studeras vidare, såsom grundläggnings- markarbeten, allmänt kring stationsmiljön, ny hissar och avtalsfrågor ska träffas innan planen antas. Vid tillfällig utformning och under byggtiden av S:t Göransgatan behöver god framkomlighet för bussar säkerställas. Vid flytt av busshållplats ska det samrådas med trafikförvaltningen. Trafikförvaltningen önskar delta i det fortsatta arbetet vad gäller utformningen av gator som trafikeras av buss.

(SLL) Stockholms läns landsting

Landstinget tar upp att överenskommelse gällande genomförandeaftalet behöver färdigställas innan planens granskningsskede och det kan komma att påverka detaljplanens utformning. Pågående bygglovsprojekt inom sjukhusområdet behöver säkerställas i den föreslagna planen, särskilt volymer och gränser. Landstinget anser att man inte omhändertagits deras vilja om att uppföra många fler bostäder inom fastigheterna Glaven 12, 6 och 8. Fler bostäder inom kvarteret öppnar eventuellt upp möjligheten att öka arealen för idrottsytor. I det fortsatta arbetet behöver gatuflytten (S:t Göransgatan) med dess nya läge, i både höjd- och sidled studeras så att sjukhusets befintliga och framtida

verksamhet fungerar, bl.a. behöver ambulansangöring fungera både från S:t Göransgatan och Bågljusvägen. Med förslaget försvinner besöksparkering, vilken behöver ersättas och säkerställas på lång- och kort sikt. Även uppställningsplatser för ambulanser behöver säkerställas. Landstinget anser att den i planen redovisade tillfälliga och avsmalnade delen av S:t Göransgatan behöver få permanent status för att säkerställa en fungerande verksamhet på både lång och kort sikt. Sjukhusets investering av ny varumottagning kan inte drivas på av en gatuflytt. Ny placering av syrgastank inom sjukhusområdet behövers studeras och lämplig placering redovisas, för att klara bl.a. bostädernas bullerkrav. Med gatuflytten behöver elstegringsstation, pumpstation för vatten och annan teknik till sjukhuset flyttas. Planen bör redovisa lämplig placering för dessa anläggningar. Pumpstationen behöver vara en egen byggnad och tillgänglig för servicebilar. Med gatuflytten påverkas teknisk infrastruktur och ledningar i mark, det behöver utredas ytterligare. För att medge full flexibilitet av vårdverksamheten i bottenvåningarna mot S:t Göransgatan kan inte centrumändamål påtvingas här. Tillgänglighetsfrågan behöver studeras närmare, särskilt vid S:t Göransgatan och entrétorget. Förskjutningen österut av Stadshagens Idrottsväg påverkar möjliga byggrätter inom kvarteret Glaven samt bidrar till att angöring till Glaven 8, 12 och 13 behöver studeras närmare. Gatans hopkoppling med Stadshagsvägen möjliggör genomfartstrafik vilket påverkar bostäderna inom Glaven 8, 12 och 13 negativt med buller och luftkvalitet. Befintlig lösning med trappa skulle medföra fler lägenheter och bättre boendekvalité. Kvarteret Glaven borde redovisas med större byggnadsdjup för en friare utformning, såsom i de nordöstra kvarteren på plankartan. Buller från Stadshagens IP och nya gator påverkar lägenheternas utformning där möjligheten till enkelsidiga lägenheter borde beaktas, särskilt då angöring av Glaven 12 och 13 bara kan angöras från Stadshagsvägen. Buller från Idrottsplatsen (och den byggtekniska lösningen), St Göransgatan och Stadshagens Idrottsväg behöver utredas vidare. Befintlig verksamhet i Glaven 8 är vård och kontor, medan planförslaget endast medger bostäder. Landstinget föreslår att användningen ändras till användningarna B,C,D,H och K för att möjliggöra nuvarande och framtida användning. Skyddsbestämmelsen k1 för Glaven 8 borde tas bort för att inte begränsa framtida möjliga verksamheter. Vidare önskas att denna del av planen lyfts ut och prövas i en egen planprocess för att ge landstinget möjlighet att uppföra färdiga bostäder 2018. Glaven 12 bör innefattas i planområdet och prövas för mer bebyggelse. Även fastigheten Glaven 6 bedöms kunna prövas för fler bostäder. Vid ett bevarande av befintlig byggnad behöver användningarna utökas till B,C,D,S och K. I material som redovisas i samband med samrådet

står att rivning av byggnaden inte medför ett tillskott av bostäder. Detta är felaktigt. Hur parkering för Glaven 8 löses behöver studeras vidare. Bågljusvägen som idag upplåts som en gemensamhetsanläggning, föreslås bli allmän gata men dess utformning behöver studeras vidare. Byggnad 45 saknas i illustrationsmaterial och ryms inte heller i föreslagen detaljplan. Ringprickmarkens framtida marknivå utanför huvudentrén i plankartan stämmer inte överrens med befintlig marknivå. En skywayförbindelse om minst två våningar behöver möjliggöras mellan östra och västra sjukhuskvarteren. De södra delarna borde stödja och möjliggöra tillfart från Mariebergsvägen och bestämmelserna borde inte låsa användningen, så som t.ex. skyddsbestämmelse k1 för befintliga byggnader gör. Industritullar från sjukhuset behöver studeras närmare och även tillkommande trafik till- och från sjukhuset. För att inte begränsa verksamheten så borde all prickmark ändras till kryssmark. Landstinget klargör även att marken i sjukhusparken exklusivt ska användas för vårdens och patienternas behov, så att inte intressekonflikter och/eller vårdetiska problem uppstår.

Storstockholms Brandförsvär

SSBF delar SBK:s uppfattning att individrisken i området kommer vara låg på grund av avståndet till Essingeleden. SSBF önskar dock ett resonemang avseende de olycksriskscenarier som påverkar samhällsriskerna inom planområdet. SSBF bedömer att de olycksriskscenarier från Essingeleden som påverkar planområdet främst utgörs av olyckor med brandfarlig eller giftig gas samt explosion. SBK bör i detta avseende resonera kring hur dessa olyckor kan påverka planområdet och den höjning av samhällsriskerna detta ger vid exploatering. Ett argument för att samhällsriskförhöjningen torde vara liten är att planområdet ligger relativt långt från vägen samt att konsekvensen av olycka med gas och explosion till stor del reduceras genom framförallt bebyggelse. Om Staden vill hålla samhällsriskerna inom området nere bör man ur ett kostnads/nyttaperspektiv i första hand fokusera på den bebyggelse som ligger invid vägen.

I planbeskrivningen uppges att ”hanteringen av farligt gods eller annan risk kopplad till sjukhuset kommer att bedömas och eventuellt utredas inför granskning av detaljplanen”. Enligt SSBF borde denna utredning ha utförts i ett tidigare skede för att underlätta projektering och implementering av eventuella riskreducerande åtgärder. SSBF är intresserade av att ta del av denna utredning. Precis utanför planområdet, mellan Lindhagensplan och planområdets södra gräns, ligger en bensinstation. Länsstyrelsens riktlinjer rekommenderar att

riskhanteringsprocessen bör beaktas om avståndet från planerad exploatering understiger 100 meter från en bensinstations verksamhet. Denna bensinstation ligger cirka 50 meter från den eventuella utbyggnaden av S:t Görans sjukhus södra ände. Viss del av området mellan dessa verksamheter är i plankartan markerat som mark där byggnader ej får uppföras. Om detta är gjort som en skyddsbestämmelse bör detta tydligt framgå av planbeskrivningen. Skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga utifrån upprättad riskbedömning bör alltid om möjligt skrivas in som planbestämmelse i plankarta. Detta för att skyddsåtgärden ska bli juridiskt bindande och vara giltig över tid.

Framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten vid händelse av en räddningsinsats måste beaktas i det fortsatta planarbetet och i projekteringen. I samband med släckinsats måste framkomlighet till byggnader för SSBF:s räddningsfordon beaktas. Enligt Boverkets byggregler bör avståndet mellan körbar väg och byggnadens angreppspunkt för räddningsinsats inte överstiga 50 meter. Med angreppspunkt för räddningsinsats menas entréer/tillträdesvägar till byggnadens olika delar. Detta är i grunden en projekteringsfråga, men den bör möjliggöras i plan. Då garage och tennishallar ska etableras under mark inom området behöver det tas hänsyn till om taken till dessa utrymmen avses vara körbara för tyngre räddningsfordon. Med hänsyn till utrymmenas placeringar kan det bli nödvändigt att taken är körbara för att framkomlighet till bebyggelsen ska vara fullgod. Om taken inte avses vara körbara, och framkomlighet ändå kan tillgodoses, krävs att detta markeras – antingen genom tydlig skyltning alternativt att räddningsfordon hindras att köra över utrymmenas tak. Möjligheten att uppföra installationer såsom utrymningsvägar och brandgasventilation tillhörande utrymmen placerade under mark (exempelvis tennishallen) behöver möjliggöras genom planbestämmelser. Om dessa installationer kan räknas som komplementbyggnader/tekniska utrymmen behöver ingen åtgärd vidtas då detta redan är inskrivet i plankartan.

Enligt tillgängligt underlag bedömer SSBF det som troligt att räddningstjänstens utrustning kommer nyttjas vid alternativ utrymning från delar av den planerade bebyggelsen. Om så är fallet bör det i planprocessen säkerställas att framkomlighet och åtkomlighet för SSBF:s stegutrustning är möjlig. Detta kräver även att uppställningsplatser för höjdfordon eller bärbara stegar anordnas. Observera dock att räddningstjänstens utrustning ej kan utgöra alternativ utrymningsväg för de delar av byggnader som överstiger åtta våningar (23 meter). Dessa delar måste därför dimensioneras för utrymning utan räddningstjänstens stegutrustning. SSBF:s

möjligheter att hjälpa till vid stegutrymning beskrivs närmare i vägledningsdokument VL2014-094. Träd och annan vegetation får inte hindra räddningstjänstens framkomlighet eller åtkomlighet vid insats. Enligt planbeskrivningen och plankartan kommer träd att planteras längs med gatorna. Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från dessa byggnader bör trädens placering studeras närmare så att de inte påverkar åtkomligheten negativt. Tänk på att lösningen ska vara hållbar över tid då exempelvis träd och annan vegetation växer i storlek. För ett konventionellt brandpostsystem rekommenderar SSBF ett avstånd om 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon, dvs. 150 meter mellan två brandposter. Mer information om SSBF:s syn gällande brandvatten finns i vägledningsdokument VL 2014-128.

SSBF anser att SBK har utrett och redovisat översvämningsfrågan väl. SSBF har inget ytterligare att invända i denna fråga.

Trafikverket

Sammanfattningsvis är planområdet utsatt för buller från flera olika bullerkällor och detta måste beaktas i det fortsatta planarbetet. Bullerkällor kopplat till riksintressen för kommunikationsanläggningar är Essingeleden, Klarastrandsleden, Bromma flygplats samt Ostkustbanan. Verket anser det vara olyckligt att förutsättningarna i utredningarna inte är ensade och anser att det till granskningsskedet borde sammanställas till en enda. Åtminstone bör det utgå från samma beräkningsmodell. Prognosår ska vara 2030 eller 2040 och en förutsättning ska vara att Förbifarten är öppen för trafik. Med dessa antaganden blir trafikmängden på Essingeleden lägre än som angivits i flera av utredningarna och därmed sjunker också bullernivån. Allt mellan 120 000 och 140 000 fordon ÅMD har angivits i utredningarna. Trafikverkets prognos bör användas och görs inte detta ska avvikande förutsättningar beskrivas och motiveras. Prognos för Essingeleden år 2030 är år 90 000-95 000 ÅDT

Planområdet ligger utanför den dimensionerande bullerutbredningskurvan för FBN 55dBA för Bromma flygplats. Eftersom planområdet är berört av flera bullerkällor bör ändå flygbullret tas hänsyn till i den totala bedömningen. Planområdet påverkas också av bullret från Ostkustbanan på andra sidan om Karlbergskanalen/Karlbergs-sjön liksom Klarastrandsleden. I arbetet med riksintressepreciseringen för Ostkustbanan har bullerkurvor tagits fram. Gränsen för den dimensionerande kurvan för framtida ekvivalent ljudnivå 55 dBA ligger på ett avstånd av 250-450 m från yttersta järnvägsspår. Exempelvis ligger föreslagen

byggnad vid "östra entrén" ca 450 m från spår. Den sammanlagda bullerutbredningen från järnvägen och Klarastrandsleden påverkar delar av planområdet och måste tas hänsyn till.

De hinderfria ytor som gäller/kommer att gälla för riksintresset för Bromma flygplats ska tas hänsyn till liksom eventuella störningar på LFV:s tekniska system. Den hinderbegränsande ytan kommer att ändras senast 31 december 2017, eventuell redan under detta år. Den horisontella ytan blir cirkulär och får en något mindre utbredning. Planområdet ligger helt inom den "lutande" höjdbegränsande ytan. Högsta höjd för objekt är mellan 80,16 möh och 120,16 möh. En flyghinderanalys bör beställas av LFV. Objekt högre än 20 m över marknivå riskerar att störa LFV:s CNS-utrustning. Resultatet av analysen visar förutom eventuell påverkan på LFV-systemen, även eventuell påverkan på flygplatsernas egna tekniska system samt de höjdbegränsningar som råder. Får LFV en remiss på en detaljplan yttrar de i sin roll som sakägare för CNS-systemen. Då saknas analysen av påverkan på flygplatserna.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Fastighetskontoret

Kontoret ställer sig positivt till förslaget som helhet. Det är också positivt att skola och förskola ges en planbestämmelse som garanterar dess tillkomst. Om förskoleplatser saknas i området läggs en del av ansvaret på fastighetskontoret att erbjuda förskoleplatser, bl.a. därför är det viktigt att tidigt planera för dem samt öronmärka plats för ändamålet i planområdet. Befintliga byggnader inom idrottsplatsen, paviljongen från 1912 och klubbhuset från 1932 saknar bevarande- eller varsamhetsbestämmelse. De kultur- och idrottshistoriska värden dessa två byggnader representerar motiverar en utredning gällande en eventuell flytt och fortsatt användning. Eftersom en 11-spelplan försvinner samtidigt som 1900 nya lägenheter tillkommer behövs spelplaner i närområdet tillkomma för att tillgodose framtida behov av idrottsytor.

Lantmäterimyndigheten

Planförslaget innebär att vissa planer delvis upphör att gälla inom planområdet, det framgår inte vilka bestämmelser i planerna som fortsätter att gälla inom planområdet. De fastighetsrättsliga konsekvenserna behöver förtydligas för berörda fastigheter, såsom markregleringar och befintliga rättigheter. Myndigheten anser att det vid planläggning bör användas samma planbestämmelser för samma funktion/anläggning. I detta fall bör användningsbestämmelsen "T" användas för hela tunnelbaneanläggningen. Dessutom bör "t" förtydligas med

höjdangivelser för att tydligöra inom vilket område i höjddled som markreservatet gäller, exempelvis under lägsta nivå för schaktning. Lantmäteriet förordar att alla bestämmelser samlas på en karta för att öka tydlighet och tolkningsbarhet. De anser vidare att det skulle vara mer tydligt och hanterbart om planen delades upp i flera mindre detaljplaner. Risken med en så här stor plan är att detaljer missas under handläggning och granskning. Myndigheten framför att befintliga byggnader/anläggningar alltid ska ges planstöd genom användningsbestämmelse eller markreservat, att det vid planläggning är av vikt att en likformig struktur för planbestämmelser används för samma typ av byggnader samt att så långt möjligt använda samma upplåtelseform inom samma byggnad eller anläggning. Blandade upplåtelseformer kan göra det svårt att få ett helhetsgrepp över rättsstatus och kan leda till oklarheter och rättstvister. Vidare ställer de sig frågande till markreservat ”t” för tunnelbaneanläggningen eftersom rätten till avsett ändamål provas genom officialservitut, vilket är ett rättsförhållande mellan fastigheter. Lantmäteriet i Stockholm upplåter officialservitut i tomträttsfastigheter men inte i byggnader på fastigheter som är upplåtna med tomträtt. När det gäller markreservat inom allmän platsmark ställer sig myndigheten frågande till hur kommunens skyldighet att sköta underhållet för allmänna platser kan kombineras med markreservatet för tunnelbana. Enligt förarbetena är markreservat till för allmänna anläggningar på kvartersmark. Markreservat inom allmän plats förekommer väldigt sällan. Användningsbestämmelser bör användas för områden som endast ska användas för ett specifikt ändamål. När ett kombinerat nyttjande behövs kan flera användningar användas alternativt markreservat. Applicerat på tunnelbanan bör en användningsbestämmelse användas för spåren eftersom de är en exklusiv användning. För de delar som utgör skyddszon och kan ses som en kombinerad användning kan kombinerade användningsbestämmelser alternativt markreservat användas.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning och nämnd

Förvaltningen är positiv till att Stadshagen utvecklas med bostäder, skola, förskola, publika verksamheter och uppgraderade parktytor. Enligt förvaltningen kan planens ambitioner om att skapa levande bottenvåningar, nya mötesplatser och kopplingar ha positiv inverkan på den upplevda tryggheten i stadsdelen. Förvaltningen anser att det är av stor vikt att trygghetsfrågor tas med i det fortsatta planarbetet och att det blir en viktig aspekt under genomförandet av planen.

Utifrån förslagets planerade lägenheter finns det enligt förvaltningen underlag för föreslagna 320 förskoleplatser. Förvaltningen anser att det är angeläget att i fortsatt planarbetet hitta

en ersättningslösning inom området för de förskoleplatser som försvinner i och med att Hagen tas bort till förmån för det nya bostadshuset. Enligt förvaltningen måste områdets kommande förskolebarn ges bättre möjlighet till utelek i direkt anslutning till den egna förskolan och detta behöver ses över i den fortsatta planeringen. Enligt förvaltningen skulle Stadshagsparken behöva vara betydligt större för att klara ett förväntat högt besöksstryck och de anser att detta behöver analyseras och åtgärdas i det fortsatta arbetet. Förvaltningen ser ett behov av ett gruppboende med 6 lägenheter och tre servicebostäder med 9 lägenheter per servicebostad. Någonstans inom Kungsholmens stadsdelsområde, finns även ett behov av ett vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg.

Hundrastgård är en parkfunktion som enligt förvaltningen behöver tas med i den kommande planeringen av parkmarken i området. Enligt förvaltningen lämpar sig inte parkytan öster om Gångaren 13 (Electrolux) att planläggas som park. Förvaltningen bedömer att denna yta kommer få karaktären av gata och att det därför inte är relevant att planlägga den som park. Enligt förvaltningen är det angeläget att planarbetet för hela Stadshagen omfattar bredare utredningar och analyser i bollplansfrågan, så att en långsiktigt hållbar stadsutveckling enligt översiktsplanens intentioner kan säkerställas.

Förvaltningen saknar en miljökonsekvensanalys av området som mer utförligt visar till exempel vilka ekologiska värden som försvinner i och med att parkmark bebyggs och hur man gör för att kompensera detta.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Nämnden tillstyrker förslaget under förutsättning att planhandlingarna kompletteras så att det tydligt framgår att minst hälften av boningsrummen i varje lägenhet för högst 55dBA ekvivalent ljudnivå (frifältsvärde) utanför fönster. Det bör redovisas för hur många lägenheter, i förhållande till det totala antalet, särskilda åtgärder krävs för att klara tyst sida.

De viktigaste frågorna att utreda för bedömning av miljö- och hälsofrågor är buller, dagvatten och markföroreningar. Nämnden anser att dessa inte redovisats tillräckligt tydligt. Nämnden anser det rimligt att tillämpa Stockholmsmodellen för buller och dess avsteg från riktvärden för denna detaljplan eftersom planarbetet inleddes långt innan förordningen trädde i kraft och det inte kan anses rimligt att anpassa planeringen till den nya förordningen utan omfattande omarbetning. Det gäller även Electrolux där den nya förordningen

har varit styrande. Även industribuller från exempelvis sjukhuset och idrottsplatsen bör utredas.

Dagvattenutredningen behöver kompletteras och för att föroreningsbelastningen ska minska krävs att reningsåtgärder faktiskt vidtas. Planområdet ingår inte i skyddszonen för Östra-Mälarens vattenskyddsområde och behöver rättas i planbeskrivningen på s.63.

Nämnden är medveten om svårigheterna att i förtätningsprojekt avsätta stora ytor för förskole- och skolgårdar. En högre ambition för gårdens kvalitet med indelning i zoner, samspel mellan ute och inne samt ett flexibelt utnyttjande m.m. bör därför vara en utgångspunkt. För att höja kvaliteten för förskole- och skolgårdar bör gårdarnas utformning studeras. En god ljudbild bedöms klaras för skol- och förskolegårdarna.

Trafikkontoret

Trafikkontoret ser det som positivt att Stadshagen utvecklas med bostadsbebyggelse i centrumnära läge där det gatunätet och gång- och cykelförbindelser binds ihop med ett större nät för hela nordvästra Kungsholmen. Gränsen för planområdet måste ses över. Cykelbredder på Hornsbergs Strand borde ses över. Med stadens nya policy för parkeringstal borde p-tal ses över för både bil och cykel. Trafikkontoret tycker att hänsyn till mobilitetstjänster inom fastigheter också ska tas i planarbetet. Lutningar för gator borde ses över, särskilt Stadshagens Idrottsväg. För övrig motsvarar inte gatan trafikkontorets krav på utformning av en lokal gata med bussfil/angöring. Det är viktigt att ta hänsyn till entréer på lutande gatusträckor. Om gångbanan har en lutning 5 % eller mer, placeras en plan yta framför entrén på kvartersmark, antingen på förgårdsmark eller genom en indragen entré. St Göransgatans möbleringszon behöver ses över. Infartsgatan från Kellgrensgatan föreslås bli allmän och har en rörig trafiksituation samt uppfyller inte stadens norm på funktion för vändplanen. Kontoret anser komplexiteten att dela ansvar för drift- och underhåll med flera fastighetsägare och föreslår att infartsgatan förblir en kvartersgata. Bågljusvägen och återvändsgränd i östra delen av Gångaren 13, som också föreslås bli allmänna, skall utformas med hänsyn till stadens norm på tillgänglighet, framkomlighet, funktion och materialval.

Tillgänglighet till parker behöver ses över. Det saknas i planbeskrivningen uppgifter om den planerade mängden friyta för de boende i området och ett resonemang kring detta. Stadens riktlinje om ett avstånd på 200m från bostäder till närmaste kvarterspark samt lekplatser uppfylls inte för bostadsbebyggelsen i

områdets västra del samt i delar gränsande till kvarteret Glaven 7. Om hänsyn tas till områdets dåliga nivåmässiga tillgänglighet är uppfyllelsegraden ännu sämre. Fler kvartersparker/lekplatser skulle behövas inom planområdet för att uppnå god standard enligt stadens riktlinje. Större ytor för förskolegårdar bör ordnas inom kvartersmark för en god vistelsemiljö i nära anslutning till förskolorna och för att inte öka belastningen på de allmänna lekplatserna. Bostadsgårdarna bör samnyttjas i större utsträckning mellan förskoleverksamhet och boende. Utmed några parkvägar verkar parkmarken vara för smal för att kunna skötas av stadens driftorganisation. Bredd på parkmarken utmed parkvägar bör vara 3,5-5,0m. Utmed områdets gator måste erforderliga funktions- respektive driftmått uppfyllas. Trottoarer får inte göras smalare än 2,5m.

Exploateringskontoret

Kontoret informerar om att flera avtal behöver skrivas mellan kontoret och berörda parter innan planen antas, bl.a. medverkar kontoret så att Hornsbergs Strand breddes genom ändring av arrendeavtal. Kontoret anser att föreslagen allmän infartsgata till Gångaren 13 (Electrolux) ska vara kvartersmark då man anser att det är olämpligt att staden blir delägare i en gemensamhetsanläggning, som det troligtvis blir för garage till bostäder som ligger under gatan, samt för att trafiksituationen här är komplex med infarter till garage och angöring till lastkaj. Trafiksäkerheten behöver studeras vidare. Underbyggnadsrätt under parkmarken på östra delen borde tas bort, med samma motivering som ovan.

Centrala kvarteret innehåller många väsentliga funktioner och har relativt trånga mått. Detaljutformningen bör studeras vidare i samråd med Stockholms hem, SISAB och fastighetskontoret för att säkerställa att respektive användningsområde får rimligt utrymme.

Vissa gator behöver studeras närmare i den fortsatta processen. Kontoret är tveksam till om Stadshagens Idrottsväg har tillräckligt god standard och om det är möjligt att bygga en genomgående gata till Stadshagsvägen. För återvändsgränden på östra delen av Gångaren 13 krävs noggranna studier för höjdsättning och utformning av allmänplatsmarken. Vändplan bör vara minst 18 m. Det bör utredas att skjuta gatan österut så att del av gatan hamnar på nuvarande fastigheten Gångaren 12. Gångstråket från S:t Göransgatan mot Lindhagensgatan bör få en tydligare koppling med parkstråket söderut, beroende på utformning kan det ligga på gatemark istället för parkmark. Bågljusvägen föreslås bli allmänplatsmark. Tillfällig avsmalning av S:t Göransgatan vid

landstingets försörjningskvarter kommer fortsätta att utredas gällande utformning med tanke på trafikfunktionen på S:t Göransgatan och ledningsomläggningar. Planområdet bör bara omfatta allmänplatsmark där förändringar sker avseende användning.

Planbestämmelsen x1 på plankartan borde utgå och marken disponeras som bostadsgård istället då terrängen är svår och alternativa vägar finns. x2-områden får underbyggas med garage, men minsta djup till tätskikt ska vara 0,7 m och konstruktionen ska tåla bronorm. För torgen och parkerna kommer en systemhandling att tas fram. Förslag till byggrätt vid Igeldammsgatan innebär att befintlig lekplats påverkas. S:t Göransparken behöver därför om disponeras. Mariedalsparken kommer utredas vidare för att passa in en dagvattenanläggning i parken och lösa höjdskillnader mot den nya Franzengatan. Det är tveksamt om tillgänglighetskravet att kunna angöra 10 m från entré klaras i hela planområdet.

Gröna loopen är mycket positiv tillskott, delen i kvarteret Rasbranten borde ingå i kvartermarken och planeras tillsammans med övriga gångförbindelser inom kvarteret, delen vid Gångaren 12 behöver ses över och trottoar behöver ordnas längs vägen mot reservkraftverket. Parkeringsstalet behöver ses över i det fortsatta planarbetet enligt beslutet om ”gröna parkeringstal”. Tillkommande parkeringsbehov för kvarteret Glaven bör i första hand lösas med eget garage. Ledningssamordningen är påbörjad, där ny tryckstegringsstation och ny elnätstation kommer utredas. Kontoret påpekar att avsikten med Stadshagens idrottsplats är att 11- och 7-spelsplan ska bilda en fastighet som disponeras och driftas av idrottsförvaltningen. Föreslagen tennishall ska ingå i bostadsfastigheten och kommer upplåtas med tomträtt till Stockholms hem. För tunnelbaneanläggningar saknas höjdbegränsning nedåt. Inriktningsbeslut för genomförandet av detaljplanen för Stadshagen visar på ett positivt resultat. Det är för viktigt att byggrätterna på stadens mark inte minskar.

Idrottsförvaltningen

Den reducerade idrottsytan på Stadshagen IP förutsätter att en 11-spelsplan för fotboll tillkommer i Fredhällsparken. Denna måste vara färdigställd innan förändringar sker på Stadshagens IP. Tillgång och närhet till anläggningar och ytor för idrott är betydelsefull för att stimulera fler invånare till att bli fysiskt aktiva. Förvaltningen anser att 7-spelsplanen ska planläggas som idrottsmark och att ett avtal om blockförhyrning med utbildningsförvaltningen/skolan upprättas som avser brukande under dagtid på vardagar under skolperioden. Otydligt drift- och

underhållsansvar kan annars medföra misskötsel. Förvaltningens driftutrymmen för bland annat områdeslaget utgår i planförslaget och måste därför ges ersättningsytor och utrymmen i närområdet. Idrottsförvaltningen kan också konstatera att befintlig skolfriidrott samt förvaltningens uppspolning av naturis på grusfotbollsplanen inte kan inrymmas och därför utgår med föreslagen detaljplan. Bägge konstgräsfotbollsplanerna på Stadshagen IP har värmeslingor som möjliggör fotbollsspel under vintertid. Denna funktion kommer i sin helhet att flyttas till Kristinebergs IP. Den gamla paviljongbyggnaden på Stadshagen IP användes i samband med sommar-OS i Stockholm 1912. Paviljongen bör bevaras och om den inte kan rymmas inom området bör flytten av den säkerställas.

Kulturförvaltningen, Stadsmuseet

Kulturförvaltningen ser att stora delar av planens idéer kan förverkligas utan att kulturhistoriska värden sätts på spel medan andra delar kommer att medföra att stadsdelens karaktär och kulturhistoriska värden försvinner. Förvaltningen är dock mycket tveksam till exploateringen av själva berget och bebyggelsen i sluttningen mot norr och i S:t Göransparken. Vidare avstyrker förvaltningen påbyggnaderna av Tjället 8 och Gångaren 13 samt anser att nybebyggelsen i Gångaren 12 skall omarbetas så att Psykiatrikliniken kan bevaras. Vidare bör anpassning till befintlig bebyggelse och sjukhusparken ske i södra delen av Gångaren 12. De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna på idrottsplatsen bör bevaras och ges q-bestämmelser liksom också de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i kvarteren Glaven, Tjället och Gångaren. De anser också att den föreslagna byggnaden vid östra torget skulle utgöra en apart del av Igeldammsgatans västra sida. Byggnaden skulle konkurrera med kvinnohuset i kv Värjan och skymma den karaktäristiska bergsskärningen. Förvaltningen anser att byggnaden är olämplig på platsen med sammantaget flera negativa konsekvenser för miljön.

Förvaltningen ifrågasätter att en så omfattande och komplex detaljplan med så olika intressen och olika delar läggs fram. Det är många komplexa och svåra frågor som skall behandlas för många olika byggnadstyper och platser. Förvaltningen anser att detaljplaneförslaget mera liknar ett program. Risken finns att planförslaget kommer att fastna i svåra och olösta frågor. Planförslaget är också otydligt i vissa delar och redogör inte för konsekvenserna av förslagen. Förvaltningen saknar en konsekvensbeskrivning som beskriver vad som blir följden för den kulturhistoriskt värdefulla miljön, topografin, och hela stadsdelens karaktär. Också en tydlig beskrivning av hur exploateringen och nivelleringen av Stadshagsberget påverkar stadsbilden är nödvändig

som underlag för att alla delar av planförslaget skall kunna bedömas. Riskerna för den omfattande exploateringen är flera. Stadsdelens ganska dramatiska och karaktäristiska topografi slätas ut genom de nya gatusträckningarna och den omfattande bebyggelsen på berget. Ingrepp görs i den gröna skärm som bergets syd och öst sluttning utgör, särskilt påtagligt vid Hornbergs strands lite lantliga karaktär med Karlbergssjön, Mariedal och den obebyggda stranden. De omfattande rivningarna som föreslås på sjukhusområdet kommer att försvaga områdets kulturhistoriska djup. Och de nya stora volymerna som föreslås kommer också att ta parkmark i anspråk. De föreslagna påbyggnaderna av de kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnaderna i Tjället 8 och Gångaren 13 kommer att förvanska dessa byggnader och kulturhistoriska och arkitektoniska värden förloras. Dessa byggnader bör bevaras utan påbyggnader och skyddas med q-bestämmelser i plan. Idrottsplatsen som har lång hävd blir kvar, men förminskad och i förändrad utformning. De äldre byggnaderna på idrottsplatsen som har särskilda kulturhistoriska värden bör bevaras, eventuellt kan de flyttas och återanvändas vid idrottsplatsen.

Kulturnämndens kulturmiljöutskott

Utskottet anser att stora delar av planen kan genomföras utan att kulturhistoriska värden går förlorade. Utskottet är dock mycket tveksamt till exploateringen av själva berget och bebyggelsen i sluttningen mot norr och i S:t Göransparken. Utskottet avstyrker påbyggnaderna av Tjället 8 och Gångaren 13 samt anser att nybebyggelsen i Gångaren 12 skall omarbetas så att Psykiatrikliniken kan bevaras. Vidare bör anpassning till befintlig bebyggelse och sjukhusparken ske i södra delen av Gångaren 12. De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna på idrottsplatsen bör bevaras och ges q-bestämmelser liksom också de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i kvarteren Glaven, Tjället och Gångaren.

Stadsmuseet har nyligen gjort en översyn av de kulturhistoriska klassificeringarna inom området. Oklassificerad bebyggelse har klassats och enstaka byggnader har omklassificerats. Samtliga ställningstaganden är beslutade av stadsantikvarien men ännu inte markerade på klassificeringskartan.

Utskottet anser att föreslagen bebyggelse vid den s.k. Västra entrén inte innebär att omfattande kulturhistoriska värden försvinner och har ingen erinran mot planerna. Påbyggnaden inom fastigheten Glädjen 9 kan accepteras ur kulturhistorisk synpunkt. Utskottet anser att föreslagna skyddsbestämmelser för Mariedal 1 är adekvata. Föreslagen breddning av Hornbergs Strand vid Mariedal

är inte lämplig särskilt som detta skulle innebära stödmurar vilket skulle inverka negativt på miljön vid Mariedal. Utskottet ifrågasätter exploateringen av Stadshagsberget och har svårt att se hur detta skall kunna genomföras utan att värdefulla karaktärsdrag försvinner. Bebyggelsen inom Tjället 8 har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde, särskilt i sitt sammanhang och som del av områdets vårdhistoria. Planförslaget föreslår en påbyggnad av lågdelen med tre våningar. Detta skulle medföra en förvanskning av byggnaden och att kompositionen med lågdel och högdal förrycks. Utskottet anser inte att en påbyggnad är möjlig. På tomten föreslås också en snedställd länga i 8-9 våningar som sträcker sig från gatan och in på tomten. Utskottet anser att föreslagen byggnad inte är lämplig på platsen. Byggnaderna bör bevaras utan påbyggnader och skyddas med q-bestämmelser i plan. Utskottet ställer sig tveksam till exploateringen i Rasbranten. Byggnaderna vid Hornbergs strand gör ingrepp i den grönskande naturmarken som inramar berget och bryter Stadshagsbergets obebyggda naturmark mot norr och Karlbergssjön. De två västra byggnaderna kommer också att påverka upplevelsen av Mariedal och av den obebyggda strandremsan. Förvaltningen anser att den del av bebyggelsen inom Storgårdskvarteret som vetter mot befintlig gata inte påverkar kulturhistoriska värden. Däremot ifrågasätter utskottet föreslagen bebyggelse uppe på berget som innebär stora ingrepp i naturmarken och topografin. De förslagna till- och påbyggnaderna inom Gångaren 13 skulle helt förvanska anläggningen. Utskottet anser inte att det är möjligt och avstyrker föreslagen förändring. Byggnaderna bör bevaras utan påbyggnader och skyddas med q-bestämmelser i plan. Förvaltningen ser att vissa mindre förändringar kan var möjliga särskilt mot söder. Förvaltningen anser att de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna på idrottsplatsen inom Centralkvarteret bör bevaras i anslutning till idrottsplatsen men har för övrigt inte några synpunkter. Utskottet ställer sig dock tveksam till förlängningen av Kellgrensgatan eftersom det skulle innebära stora ingrepp i den karaktäristiska topografin. Utskottet anser att byggnaden vid den s.k. östra entrén är olämplig på platsen med sammantaget flera negativa konsekvenser för miljön. Utskottet ifrågasätter ingreppen i naturmarken inom kvarteret Glaven men har för övrigt ingen erinran mot förslagen. De befintliga byggnaderna i kvarteret Glaven 6 och 8 som är av särskilt kulturhistoriskt värde skall förses med skyddsbestämmelser i detaljplan. Utskottet anser att den mycket stora nybyggnad som planeras inom Gångaren 12 skall anpassas så att Psykiatriska kliniken kan bevaras. Den bör förses med skyddsbestämmelser i detaljplan. Vidare bör matsalsbyggnaden, ritad av Ralph Erskine som ligger inom planområdet, få skyddsbestämmelser i planen som skyddar den synnerligen kulturhistoriskt värdefulla byggnaden från rivning och

förvanskning. I sjukhusområdets södra del rivs hela längan som avgränsar bebyggelsen mot sjukhusparken. En mindre del av längan i öster sparas liksom några av de äldre byggnaderna från 1800-talets slut och 1900-talets början. Dessa byggnader bör förses med skyddsbestämmelser i detaljplanen. De omfattande rivningarna som föreslås på sjukhusområdet kommer att försvaga områdets kulturhistoriska djup. Och de nya stora volymerna som föreslås kommer också att ta parkmark i anspråk. Stadsmuseets inriktning angående q-märkning ska inarbetas i planen. Påbyggnaden av Tjället 8 bör strykas ur planen och den utveckling som föreslås bör generellt anpassas till den befintliga miljön, inte minst gäller detta för område 6 – Rasbranten.

Utskottet ifrågasätter att en så omfattande och komplex detaljplan med så olika intressen och olika delar läggs fram. Utskottet anser att detaljplaneförslaget mera liknar ett program. Risken finns att planförslaget kommer att fastna i svåra och olösta frågor. Utskottet saknar en konsekvensbeskrivning som beskriver vad som blir följden för den kulturhistoriskt värdefulla miljön, topografin, och hela stadsdelens karaktär. Också en tydlig beskrivning av hur exploateringen och nivelleringen av Stadshagsberget påverkar stadsbilden är nödvändig som underlag för att alla delar av planförslaget skall kunna bedömas.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan med nedanstående starka erinran gällande de tillkommande punkthusens verkan för stadsdelen, idrottsplatsens samordning och S:t Göransgatan stadsmässighet. Rådet önskar vidare att remitteras de bygglov som följer på detaljplanen.

Rådet ser positivt på den generella strategin att ta ett helhetsgrepp över området och att inte förlora sig i frimärksplanering. Rådet vill särskilt kommentera det glädjande i att den nya stadsdelens skala och höjder i huvudsak inspirerats från de omkringliggande malmarna. Detsamma gäller bestämmelserna om publika bottenvåningar. En brist är hanteringen av S:t Görans sjukhusområde där byggnader omnämns som rivningsobjekt utan att ha inventerats och redovisats grundligare eller den lösa skrivning som redovisar två alternativ (rivning eller bevarande) avseende Lilla hemmet i korsningen av S:t Göransgatan och Welanders väg. Rådet anser att S:t Göransgatan fyller en viktig länk som kopplar ihop Stadshagen med Hornsberg, särskilt viktig är punkten vid den västra entrén. Platsen bör bli mer stadsmässig än en hörna med tunnelbaneentréer och stärkas som nod och målpunkt. Överblickbarheten längs S:t Görangatan behöver också förbättras.

Den flexibla förgårdsmarken som kontoret avser skapa anser rådet riskerar bli en svåransvänd och otydligt del av gaturummet. Gatan som går genom det centrala torget ifrågasätts, då det riskerar försvåra användningen som torg. Vidare kan också gatans bredd bli ett problem för att skapa en tät stadsdel, varpå gatubredden bör omprövas.

I planarbetet har det varit viktigt att hålla stenstadens jämna volymer i de tillkommande kvarteren, påfallande många av husen är dock föreslagna som punkthus vilket rådet ser som ett problem. I området Rasbranten betyder det en mycket skuggig miljö för de boende. Illustrationerna som redovisas, med siktlinjer från Karlbergs slott, är direkt missvisande med en kraftig grön ridå kvar mot Hornsbergs strand. Här vill rådet istället föreslå byggnadskroppar som bättre anpassats till läge och topografiska förhållanden, förslagsvis terrasshus placerade så att de inte påverkar den gröna karaktären i Kellgrensgatans fond. Övriga punkthus skulle också behöva omprövas, såsom i kvarteret Gångaren. Konsekvensen av att vilja skapa ett tätt stadsrum borde ge en lägre, men längre volym, med en genomarbetad bottenvåning som skapar en intimare rumslighet på platsen.

Rådet ser väldigt positivt på tennishallens placering under idrottsplatsen och skolan vilket innebär en god lösning på ett långdraget problem och säkerställer att parkrummet Hornsbergs park kan få den utformning som menats. Det är dock viktigt att stadsbyggnadskontoret utreder om samordningen med skolgård är den bästa lösningen för sjudspelsplanen. Rådet vill också påminna att erfarenheter visat att belysningen på idrottsplatserna lätt står i konflikt med boendemiljön. Inte bara ljudet från idrottsplatsen utan också direkt och reflekterande ljus upplevs ofta som störande.

Rådet ser positivt på att barnkonsekvensbeskrivning gjorts relativt tidigt i planen och att den också föreligger remissmaterialet. Den gröna strukturen i Stadshagen är en konsekvens av i bebyggelsemönstret hus i park och det är viktigt att förändrade förhållanden kompenseras i adekvata ytor, inte minst för barn i form av relevanta storlekar på förskolegårdarna, lekmöjligheter på bostadsgårdar och park- och naturrum som tål slitage. Inte minst viktigt då det varit svagheter i den tidigare etappen för stadsutvecklingsområdet Nordvästra Kungsholmen.

I det här sammanhanget vill rådet också med kraft betona att alternativ där Lilla hemmet rivs är otänkbara. Rådet vill även föreslå ett mer antikvariskt förhållningssätt iakttagas till trädgården på Mariedals gård. Ett återskapande genom en rekonstruktion bör ligga i linje med Stadsholmens ambitioner för förvaltandet av byggnaden.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor
Planen innehåller stora nivåskillnader. Rådet förutsätter att det kommer att byggas viloplan eller att någon annan lösning kommer att arbetas fram så funktionshindrade ska kunna ta sig mellan nivåerna, till exempelvis bakom tunnelbaneingången där hus ska byggas. Rådet anser att det vore bra om kontoret kunde föra en dialog med SL om utformningen av stationen. Rådet anser att stationen inte är tillgänglig och att SL borde se över till exempelvis hissar och ramper. Rådet ser helst att sophantering i fastigheterna löses genom att sopnedkast finns i varje trapphus (via sopsug). Om detta inte är möjligt bör sophantering utformas på ett sådant sätt att både hushållssopor och skrymmande avfall (grovsopor) kan lämnas i utrymmen som nås via inomhusförbindelse utan nivåhinder och hinder i form av tunga dörrar. I båda fallen ska det vara användbart för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga eller andra funktionsnedsättningar. Väljs trots allt en lösning med kvittblivning av hushållssopor utomhus anser rådet att avståndet från entré till sopnedkastet inte bör överstiga tio meter. Källsorteringsbehållare ska vara belägna högst 30 meter från entré och placerade på så sätt att man naturligt passerar platsen. Hela anläggningen ska vara fullt tillgänglig för alla, enhetliga symboler och punktskrift ska finnas på samtliga kärl. Kärlen ska ha samma placering efter varje tömning för att underlätta användbarheten för personer med nedsatt orienteringsförmåga. Rådet påpekar att placeringen av kärlen inte får minska antalet parkeringsplatser som ligger inom tio meter från entréer. Vid radhus ska hämtning av hushållssopor ske vid tomtgränsen.

Stockholm Business region AB

Förslaget möter stadens övergripande bostadsbehov. Bolaget anser samtidigt att det är positivt att området utvecklas till en tät och hållbar blandstad. Utifrån planförslagets ambition om en hög funktionstäthet, vilken antas ge förutsättningar och underlag för handel, önskar Stockholm Business Region påtala behovet av en ökad dagbefolkning om tilltänkt service och handel ska kunna överleva i och kring planområdet. Nya verksamheter genererar underlag för handel men i övrigt kan bolaget inte utläsa några volymer avseende arbetsplatser inom planförslaget. Planförslaget menar samtidigt att centrumändamål bedöms kunna etableras i merparten av bottenvåningarna inom planområdet, vilket Stockholm Business Region inte kan utläsa utan en tydligare koppling till någon form av handelsutredning.

Kyrkogårdsförvaltningen

Avstår från att svara.

Stockholm Vatten AB

Anser att planeringen av hur dagvattenlösningen i området är tänkt att lösas, inte har kommit tillräckligt långt för att säkerställa en bra omhändertagande av dagvattnet. Dagvattenhanteringen för området behöver utformas med hänsyn till målen i Stockholms dagvattenstrategi. Det finns ett flertal kända konflikter som kommer innebära stora kostnader alternativt förändringar på föreslagen detaljplan. Intern tryckstegringsstation kan komma behöva anordnas och bekostas ej av Stockholm Vatten. Befintlig tryckstegringsstation vid St Göransgatan ska flyttas men någon föreslagen placering finns inte presenterad. Byggnaden behöver vara en egen byggnad med tanke på vibrationer och risk för stomljud. I läget för befintlig huvudvattenledning mellan Lindhagenterassen och S:t Göransgatan föreslås en ny sjukhusbyggnad. Vattenledningen behöver säkras, en alternativ lösning skulle kunna vara att man flyttar ledningen till gata/park. Spillvattenanslutning kan ske till befintliga respektive planerade spillvattenledningar i gatorna inom området. I läge för befintliga ledningsrätter inom fastigheten Gångaren 12 föreslås ny bebyggelse, vilket inte är acceptabelt. Kända konfliktpunkter markeras på bifogad karta.

Stockholm Vatten Avfall

I den omfattning som nya bostäder planeras bör möjligheterna för stationär sopsug med flera fraktioner utredas, liknande Hagastaden. Att anlägga bottentömmande behållare tar mycket fastighetsmark i anspråk och kräver utrymmen vid angöring och tömning vid varje fastighet. En sådan lösning är inte lämplig i tät stadsbebyggelse, vilket även utpekats i planförslaget som målbild för omvandlingen. Med stationär sopsug kan stora volymer avfall både från bostäder och verksamheter samlas in yteffektivt vid en central anläggning, och därigenom också minska de tunga transporterna. Genom att anlägga en stationär sopsug med flera fraktioner minskas även ytbehovet för kompletterande miljörum i de nya fastigheterna. Systemval för insamling av matavfall för boende och verksamma ska tydliggöras i kommande planering.

Övriga remissinstanser**AB Fortum Värme**

Inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och fjärrkyla-ledningar. Åtgärder utförs av bolaget och bekostas av

byggherre enligt gällande avtal. Det är viktigt att genomförandeavtal tecknas snarast möjligt. Undermarksanläggning finns i området och det är viktigt att staden i planen säkrar att vid alla aktiviteter som innebär sprängning, fullborrning, linsågning, hydralsprängning eller bergssprängning måste Fortum kontaktas för godkännande. Det finns gasledningar inom planområdet. Någon måste flyttas eller tas ur drift innan byggnation (vid bollplanen). Det finns möjlighet att ansluta sig till stadsgas för t.ex. hushållsspisar, restauranger m.m. I övrigt ingen erinran.

Ellevio AB/ Fortum Distribution

Bolaget har en fördelningsstation i nära anslutning till rubricerat område. Anläggningar kan påverkas genom exempelvis sprängning, borrning, vibrationer och sättningar. Bolaget utgår från att denna typ av påverkan inte kommer att ske. Bolaget har ett 110kV-kabelstråk inom planområdet som skall beaktas i samband med exploateringen.

TeliaSonera Skanova Access AB

Föreslagen detaljplan medför att Skanovas anläggningar måste flyttas på ensträcka av ca 470 m utmed S:t Göransgatan. Skanova meddelar mer detaljerat vad anläggningen består av, vad det beräknas kosta samt att Stockholm Stads får stå för kostnaden. Generellt önskar Skanova att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flytt och att detta registreras på planen.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

AL, Kungsholms Strand

Vi vill protestera mot del "Rasbranten" då vi dels tycker att det skulle påverka den gamla kulturmiljön kring Mariedals gård i för stor grad. Denna gård gör sig bäst i ett luftigt bebyggt närområde och inte intryckt bland massa ny bebyggelse. Dels exploaterar man upp en av de få grönkilarna som finns kvar i området alldeles för hårt genom "Rasbranten". Skippa denna del av förslaget!

AW, Lindhagenterassen

Det känns som en väldigt bra och genomtänkt plan ni tagit fram. Trottoaren på Kellgrensgatans östra sida är idag väldigt trång med flera arbetsplatser i närheten. En bredare trottoar likt stora delar på Lindhagengatan efterfrågas. Kellgrensgatan kan bli en naturlig förlängning av det centrala torget med butiker i bottenvåningen.

Föreslår att lekplatsen mellan sjukhuset, Electrolux och Lindhagenterassen ska heta Lillparken.

Anna Johansson Visborgs Stiftelse, Stockholm

Positiv i stort för utvecklingen av Stadshagen som planförslaget medför. Ser problem med hur avfallshantering, parkering och gårdsmiljö utformas och löses i kvarteret. I första hand önskas erhålla en direktanvisning för nya byggrätter som angränsar till och inkräktar på Glaven 7 för att utveckla fastigheten med en helhetslösning. (illustration bifogas) Önskar medverka i planprocessen med fastigheten Glaven 7. I andra hand önskar stiftelsen säkerställa att den befintliga fastigheten fortsättningsvis fungerar avseende avfallshantering, infart, gårdsmiljö, parkering och ljusförhållanden. Stiftelsen har då följande invändningar mot planförslaget: De boendes parkeringsplatser försvinner genom att mark från Glaven 7 tas i anspråk för ny bebyggelse. Nedgrävda behållare för sophantering befinner sig i anslutning till tomtgränsen mot S:t Göransgatan. Utrymmet för en tömningsbil i kvarteret blir mycket begränsat om det alls är möjligt. Allmänt, hur tillgängligheten till Glaven 7 är tänkt att lösa framgår inte. Vi kräver att planförslaget omarbetas så att bättre ljusförhållanden skapas för befintliga bostäder, förskola och gård. Detta genom att byggnadshöjden sänks och/eller byggnadsvolymer omarbetas. Bifogad bygglovshandling i form av karta som visar en ämnad markplanering för hur bl.a. parkeringsplatser och avfallsstationer planeras.

Brf. Flanören, Bågljusvägen

Vi motsätter oss att Bågljusvägen blir allmän gata då gatans mått och förutsättningar inte stämmer överrens med vad som bör gälla för stadens gator. Dessutom blir boende i den södra flygeln störda som vi anser är räknat som den tysta sidan. Vi anser generellt sett att sjukhusets stora byggrätter påverkar omgivningens boendesituation på ett oacceptabelt sätt och ifrågasätter att en utbyggnad i den omfattning som sjukhuset ges i planförslaget verkligen behövs. Sjukhusutvecklingen är dessutom dåligt och schematiskt redovisat. Byggnaden i sydost är mycket nära och väldigt hög (hänvisar till och jämför med övrig bebyggelse i planförslaget vad gäller höjd och gatumått) vilket medför en betydande olägenhet med skugga under stora delar av dygnet (Förslag på mått och utbredning för att minska påverkan visas i text och bild). Den befintliga bebyggelsens värden kommer att minska på ett sätt som gör att den tillkommande bebyggelsen i sin nuvarande gestaltning kan betraktas som ovarsam. Vi ifrågasätter även det korta avståndet på gångstråket mellan byggnad 45 och

denna nya byggnad n i sydost, skall verkligen hela husfasaden 45 täckas för? Locum har tidigare pläderat starkt för vikten av solljus och rymd för denna fasad för patienternas välmående. Dessutom riskerar detta gångstråk att dra in mängder med trafik på Bågljusvägen för avlastning. Vi anser att sjukhusbyggnad 45, på 16 m avstånd ger problem med insyn och integritet. Samma problem ser vi med ny sjukhusbyggnad i sydost. Vi anser bestämt att omsorg och utredning av ljusförhållanden skall utföras mellan den nya sjukhusbyggnaden i sydost och vår bostadsfastighet. Sjukhusbyggnad 20 mot S:t Göransgatan görs hög och dominant i gatubilden och förminskar kyrkan och övriga byggnader. (Brf. Redovisar egna förslag för aktuell byggnad). Med samma argument motsätter vi oss det alternativa förslaget för Glaven 6 som dessutom har höga kulturhistoriska värden, trädgård med grönska och omhändertar dagvatten. Sjukhuset föreslås utbyggt 5-6 ggr så stort som nu, vilket givetvis genererar mycket mer trafik än vad som redovisas i prognoserna. Trafik på Maribergsgatan och om Bågljusvägen blir allmän gata, påverkar boende i brf Flanören. Vi anser därmed inte att trafik och bullerfrågan är tillräckligt utredd. Föreslagen placering av oxygentank bedöms i gällande bullerutredning som olämplig. Skyddsavstånd på 220 m till bostadshus (vid tankning) uppfylls inte. Vi anser att utformningen av sjukhusbyggnaden i sydost strider mot 2003-års detaljplan (Dp1999-07401-54) som upprättades då Stockholms läns landsting sålde marken till Brf Flanören. Hänsyn tas inte till förhållanden i omgivningen och förslaget är inte förenlig med direktiven i 2003-års detaljplan. Detta är något som både Skönhetsrådet och Stockholms Stadsmuseum också konstaterat och påpekat redan i sina tidigare remissvar om byggnad 45. Vi noterar även att byggnad 20 i pågående bygglovsansökan behandlas och färgmärks som om den ingår i nya detaljplaneförslaget. Däremot finns byggnad 45 från samma bygglovsansökan över huvud taget inte med på många ritningar och illustrationer i nya detaljplaneförslaget. Detta ger en väldigt missvisande bild av verkligheten.

Brf. Lindhagenterassen 1, Ulriksborgsgatan

Är positiva till förslaget i helhet. Nya sjukhusbyggnader påverkar våra boenden negativt med minskade utsikter, ljusförhållanden och insyn. Det synes råda olikheter vad gäller plankartans högsta byggnadshöjd med illustrationsplanen för sjukhuset. Vi vill att byggnaderna ska sänkas så att de stämmer överrens med illustrationsplanens höjder. Vi vill även se ett avbrott i byggnadsmassan där entrétorget ligger. Förslaget för Electrolux borde bearbetas med tanke på dess kulturhistoriska värde, särskilt höghusen i söder och påbyggnaden. Höghusen kanske kan flyttas till S:t Göransgatan och markera torget. Gångkopplingarna mellan

Lindhagengatan och Stadshagen måste göras bättre. Gångkopplingen mellan sjukhuset och Electrolux har kommit i kläm med byggrätter, bilparkering och gata. Gångkopplingen från Ulriksborgsgatan måste säkerställas med ett x-område i östlig riktning (jämför Magnetvägen idag) upp till sjukhusets entrétorg. Den ”gröna loopen” är bra och vi antar att tillgänglighet, belysning, beläggningar m.m. görs i nästa skede. Vi anser dock att det blir tydligare om mer plats skapas för kopplingen mellan Kellgrensgatan och Gångaren 13. Bifintliga bygglovsärenden för sjukhuset stämmer inte överrens med planens vision, såsom ex. ”levande bottenvåningar”. Kan kopplingen mellan detaljplan och bygglovsprövning på Stadsbyggnadskontoret utvecklas och bli bättre? Tipsar om att om en bergtunnel byggs cirka 100 m från Ekedalsgatan kan man nå fram till viktiga delar av sjukhuset. Man vinner en kortare väg för ambulanser från Essingeleden och Lindhagensplan och slipper blåljuskörning på Kellgrensgatan och S:t Göransgatan. Det som lyfts fram som Stadshagens karaktär är bl.a. grönytor mellan bebyggelsen vilket förslaget tar viss hänsyn till. Det största grönområdet i söder, sjukhusparken, försvinner dock. Mer hänsyn borde tas till befintlig bebyggelse genom lägre och luftigare bebyggelse, särskilt vad gäller Gångaren 12 och 13. Ny bebyggelse måste även ta mer hänsyn till kulturhistoriska värden. Planförslaget måste redovisa hur byggnader ska behandlas (två grönklassade byggnader i sjukhusets nordvästra del).

Brf. Stugan 4, S:t Göransgatan

Vi är övergripande positiva till byggnationerna. Vår främsta oro ligger i att all byggnation i alla våra vädersträck kommer att bli väldigt hög (särskilt det högre huset närmast, i västra kvarteret), det gör att den luftiga och privata känsla och närhet till naturen som vi upplever idag helt kommer att försvinna. Många lägenheter som idag har en fin utsikt kommer att få en mycket sämre utsikt vilket kommer att påverka värdet på många av våra lägenheter till det sämre. Byggnationen kommer dessutom pågå under en 10-årsperiod. Ombyggnationen medför en mycket ökad trafik på S:t Göransgatan tillsammans med nya gator samt högre bullernivåer och mer avgaser med partikelhalter. Vi är mycket oroliga för sprängningar. Våra boende nyttjar idag idrottsplatsen och skidbacken för spontanidrott. Denna möjlighet kommer nu att försvinna och begränsas för våra boenden. Vi önskar också försäkra oss om att den fyrametersgräns mot vår tomt uppfylls för nybyggnation. Önskar att byggnaden görs som ”en kamlösning” likt det östra blocket.

Brf. Tjället 6, S:t Göransgatan

Föreningen är överlag positiv till utvecklingsplanerna för Stadshagen. Vi anser att det är viktigt att bevara charmen i

Stadhagen, vilket bl.a. är stora grönområden och friluftsaktiviteter. Är skeptiska till ny bebyggelse inom Tjället 8, både vad gäller höjd och placering. Konsekvenser blir mer skugga, påverkad utsikt, insyn och minskad attraktivitet av våra lägenheter. Vi befarar också att befintligt problem med nedskräpning och störningar från Tjället 8 bara kommer öka med det nya förslaget. Vi har inget emot ny bebyggelse ovanför tunnelbaneentréen men tycker det är tråkigt att inte SL vill anstränga sig för att öka attraktiviteten i området med exempelvis en kiosk i markplan. Vi är skeptiska till den ”gröna loopen” som går utanför oss. Fler människor kommer röra sig här vilket medför mer insyn, ökad nedskräpning, stölder, inbrott och svårt att ha någon privat gård. I samband med att antalet fordon i stadsdelen kommer öka och flera fastigheter inte har eget garage efterfrågar vi mer boendeparkering, exempelvis i det underjordiska garaget under idrottsplatsen.

BN, Lindhagensterrassen

Anser att samrådsmötet var väl genomfört och att förslaget i helhet är bra och att området kommer att bli tydligare och mer stadsmässigt efter ett genomförande. Innebär planen att grönområdet i norr med Stadshagsberget göras mer parklikt för att öka tillgängligheten? I dag är det svårt att ta sig fram till fots från Mariedalsvägen till Igeldammsgatan genom grönområdet på ett smidigt sätt. Anser att punkthusen vid Electrolux kommer göra det ännu mer skuggigt och blåsig än vad det är idag. Husen borde placeras längre bort eller på annan plats i kvarteret. För att uppnå en större blandning av boendeformer bör andelen hyresrätter öka på bekostnad av bostadsrätterna. Även fler studentbostäder och äldreboenden borde vara självklart för att undvika en alltför enahanda stadsbild avseende invånare och butiksutbud.

På vilket sätt kommer kulturen att få ta plats i nya Stadhagen? Planeras för bibliotek, museum, kulturhus eller annat som inte är kommersiell verksamhet? Flera restauranger och caféer möjliggörs i planen men hur många kaféer behöver området? Finns det utrymme för andra typer av verksamhet? Kommer det att vara marknadskrafterna som ensamma får bestämma vilka verksamheter som ska finnas? Finns det plats för exempelvis institutioner, myndigheter, samhällsservice eller samlingslokaler? Torgytan i den västra entrén kommer till största delen att vara i norrläge, skuggad dels av topografin och dels av den nya byggnaden. Hur stor del av året kommer denna torgyta att vara attraktiv? Riskerar inte den att bli ett skuggigt blåshål? I förslagets tre torgbildningar är det öppna ytor utomhus. Det verkar inte vara fråga om någon del som är inglasad eller väderskyddad. Just med tanke på klimatet och norrläget kanske det skulle vara en god idé just här.

BÅ och LÅ, Bågljusvägen

Vårt boende har under nuvarande sjukhusombyggnad varit kraftigt stört av sprängningar och grävskopor, tung trafik på den smala återvändsgatan Bågljusvägen, slammer och buller. Ny byggnation kommer att ske med stor inverkan på vårt boende, återigen mångårig tung trafik, entreprenadmaskiner m.m. Planerat höghus kommer att ödelägga den fina solglimt vi har idag på vår balkong och i vardagsrum. Att sitta inträngd mellan stora huskomplex är väl ett boende som inte kan anses lämpligt. I övrigt anser vi att fotbollsplanerna i Stadshagen skall få finnas kvar i orört skick, barn måste ges tillfälle för lek och motion.

CM, Welanders väg

Trafiksituation vid Fleminggatan, Mariebergsgatan (östra torget) försvåras för fordon som ska ta sig till Igeldammsgatan och S:t Göransgatan i och med förbjuden vänstersväng från S:t Eriksgatan in på Flemminggatan samt bidrar till köer under rusningstid. Det försvåras även för polis och ambulans. Tillsammans med alla andra trafikslag som kollektivtrafik och cyklister är trafiksituationen inte bra. Med hänsyn till det ovan är det ej lämpligt att bygga ett 14 våningar högt bostadshus bredvid lekplatsen, då det skulle innebära mycket stora risker för trafikolyckor. Dessutom är det ej lämpligt med ett café eller liknande i bostadshuset, p.g.a. ovan, men också p.g.a. de höga partikelnivåerna som finns utefter Fleminggatan. Någon trafikanalys/trafikutredning har ej gjorts för området och ej heller någon riskanalys eller miljökonsekvensbeskrivning. Om ett 14 våningar högt bostadshus skall byggas i området, är det mer lämpligt att bygga det i den s.k. triangeln mellan Mariebergsgatan/Fleminggatan och Igeldammsgatan. Blivande hyresgäster i höghuset skulle störas av stadsmissionens verksamhet, barn från lekplatsen, hundrastgård m.m. Man bör undvika att förtäta stadshagsberget bakom stadshagsklippan, så att det finns en naturlig terräng att gå, röra sig i och leka i. Dessutom skall det enligt uppgift finnas ett fullmäktigebeslut sedan 120 år tillbaka om bevarande av Vasaparken och Stadshagsberget. Nya byggnader i kvarteret Glaven borde byggas för äldreboende (boende för funktionshindrade) med närhet till bl.a. sjukhus, kollektivtrafikkyrka och natur. Det finns äldreboenden/boende för funktionshindrade i närområdet och att bygga nya i samma område vore bra. Genom att bygga små lägenheter för äldre skulle man få igång flyttkedjor och på så vis kunna arbeta bort kön till denna typ av boenden.

EE, Bågljusvägen

Förslaget skapar bullerstörda lägenheter utan en barnvänlig miljö. Höga hus står tätt och skapar skugga. Istället för aktivt stadsliv,

integrera bebyggelsen med övriga Kungsholmen, god tillgång på parker, marginell trafikökning presenteras en utbyggnad med kvarter som skär genom många höjdkurvor, t.ex. Franzensgatans förlängning. Parkområden bebyggs, sjukhusparken, St Göransparken, Mariedalsparken och inte minst Stadshagens IP. 1900 nya lägenheter och en tredubbling av sjukhusets yta ger enligt handlingarna bara visst tillskott av fordonsrörelser. Det är tyvärr en skönskrivning med klyschor ni ägnar er åt. För en bra boendemiljö krävs inte bara caféer och restauranger, det krävs även grönytor, idrottsytor, skolor och förskolor med en miljö där barn kan utvecklas, äldreboendestäder, ungdomsbostäder, arbetsplatser av olika slag som berikar en hemmatillvaro för äldre och barn. Att ens tänka på att riva huset på Glaven 6, en viktig kulturhistorisk årsring, visar att det här med bostäder, bostäder, bostäder har gått för långt. Var är de generösa friytorna som skapas? 3000 nya invånare plus vi som bor här får dela på 8000 kvm park, det är 2,5 kvm/person! Hur kan man föreslå idrottsytor i Fredhällsparken nära en trafikerad väg som Drottningholmsvägen med de höga partikelhalter som där rivs upp. Gröna loopen är en bra idé, men det som i övrigt kallas parker är mest restytor med stora höjdskillnader. Det finns ingen plats för upptäckter i skogen, koj-bygge m.m. Sjukhusparken reduceras till en remsa mellan en högbyggnad och en infartsväg. Befintliga naturkvaliteter tas inte tillvara, ex. biotopskyddad enkelsidig allé. Istället föreslås en parkbit med nya träd. Hånfullt med nya parker och torg som görs skuggiga. Bågljusvägen är en smal gata idag och föreslås bil en entréväg till sjukhuset med vändmöjlighet. Alla våra fönster vetter då mot trafikerade vägar. Bortalagens bussar och supporterbilar ska alltså trängas på S:t Göransgatan. Olyckligt med skalförskjutning av byggnaders höjder jämfört med stenstadens och Hornsbergs höjdskala. Befintliga hus norr om S:t Göransgatan påverkas negativt av skuggning från både nya bostäder och sjukhusbyggnaden, det redovisas inte i materialet. Skuggstudien ger en felaktig bild av solförhållandena då de byggnader som beviljats bygglov inte finns med. Vårt bostadshus bottenvåning kommer inte ens vid midsommar nås av sol trots söderläget. Men även fem trappor upp försvinner den sol jag har idag in i lägenheten under februari, mars april, samt augusti, september oktober. Byggnaderna saknas även i övrigt material vilket ger en felaktig bild av tätheten. Planen medger att nästan all befintlig sjukhusbebyggelse som rivs, det är tvärt emot det som skrivs i planbeskrivningen, d.v.s. att de historiska lagren skapar identitet och bidrar till förståelse och variation. Sjukhuset kan inte ges så här stor frihet på bekostnad av vår boendekvalitet. Det sägs att det minskade antalet vårdplatser på NKS måste kompenseras. Men många gamla sjukhusbyggnader på KS området ska ju rivas och där byggas bostäder, varför inte återskapa vårdplatserna där istället, i nära anslutning till NKS. Det

är positivt att inte byggnaderna, Mariebergssporten, hus 87 inte rivs. Dock är det oroande att bestämmelsen k1 talar om på- och tillbyggnader. All mark runt byggnaden är prickad men höjdangivelsen ska innefatta byggnadens nuvarande totalhöjd som då kan ge en ombyggnad av taket som skymmer och förvanskar. Kapitlet konsekvenser i planbeskrivningen bör studeras noggrant och de negativa konsekvenserna åtgärdas med minskade byggrätter som följd, särskilt för sjukhuset.

ESK, Ulriksborgsgatan

Som boende i Brf Lindhagensterrassen kommer vi att påverkas kraftig om byggplanerna realiseras. Vi har sedan 2007 levt i ett ständigt byggdamm och buller på p.g.a. byggnationer på sjukhuset. För varje år har ljusinsläppet i vår lägenhet decimerats alltmer och består idag av en liten grön yta, som idag tyvärr är belamrad med byggbaracker, samt en lägre Sjukhusbyggnaden som tillåter ljusinsläpp. Planerna för sjukhuset och Electrolux kommer i sin nuvarande form starkt påverka ljusinsläpp, solljus och insyn för oss i vår bostadsrättsförening.

EE och SK, Kellgrensgatan

Det finns mycket bra i föreslagen detaljplan, särskilt att stadsdelen knyts samman med resten av Kungsholmen, att S:t Göransgatan utvecklas till en stadsgata, att mycket orörd natur bevaras och att tillgänglighet till grönområden och strandkant förbättras. Följande vill vi ändras, utvecklas eller noga genomtänkas: Det är en stor brist att det i planförslaget saknas offentliga lokaler för kultur och fritidsliv, i planförslaget finns ingen egen rubrik för kultur. Kungsholmen är illa försett med offentliga lokaler, här finns ingen biograf, ingen scen och små möjligheter att mötas på icke kommersiell plats. Kommunen har ett ansvar för att försäkra sina invånare tillgång till ett aktivt kulturliv. I en så stor och omfattande plan, måste också långsiktiga tankar om ett utvecklat kulturliv in. Det planeras för en ny skolbyggnad, den byggnaden skulle t.ex. också kunna innehålla ett allmänt bibliotek och samlingslokaler som är möjliga att använda för t.ex. sceniska framföranden och filmvisningar, mindre lokaler som föreningslivet kan utnyttja och liknande möjligheter. Genom att dela upp idrottsytorna och dagens verksamhet på två fysiska platser på Kungsholmen så ifrågasätter vi om föreningslivet kommer kunna verka och engagera lika många som idag. Vi ifrågasätter hur bra torgen, särskilt Centrala Torget, kommer att fungera som mötesplatser när de samtligt är trafik korsningar med stora trafikmängder. Här krävs eftertanke och sökande efter goda exempel att lära av, om dessa torg ska ha en chans att bli "Den urbana stadsdelen med människan i fokus" (ur

visionen). Bättre placering av skolan än i den mest belastade trafik Korsningen borde kunna hittas med tanke på trygga skolvägar och utemiljö. Bullernivån från trafik överstiger redan idag riktvärdena för många bostäder inom planområdet och till det kommer byggbuller, här måste kommunen göra vad man kan för att begränsa skadeverkningarna för sina invånare. Vi har varit utsatt under lång tid utsatts för buller av bygget i kv Gladan, där byggherren inte hör uppsatta byggtider. De började för tidigt på morgonen samt jobbade på nätter, helger och helgdagar. Kommunen borde skriva avtal om hur och när man får bullra vid byggnation och följa upp att dessa avtal följs. Berörda grannar måste få upplysningar om vart de ska vända sig när de upplever överträdelser och kommunen måste ha ett system för att fånga upp dessa anmälningar och hålla tummen i ögat på aktuella byggherrar. Vi har noterat ett möjligt sakfel i plandokumentet. Det står att närmaste vårdcentral ligger på Fridhemsplan. Det finns minst 2 husläkarmottagningar som ligger närmare, en på Lindhagensgatan och en på Stockholms sjukhem.

FS, Kungsholms strand

"Rasbranten" innehåller fyra höghus mot Hornsbergs strand. Dessa framstår som större än de andra av de planerade husen. Den nämnda bebyggelsen kommer på denna yta att framstå som grotesk och jag protesterar därför att dessa fyra hus byggs.

HS, Kellgrensgatan

Låt bottenvåningen och källarplan för hela kvarteret bli en byggnad innehållande en galleria med butiker, konstgalleri och ev en food-court eller biograf. Källarplanet kan ha en direkt öppning till T-banan. - Låt det nya centrala torget och kringliggande gångstråk och trottoarer få markbeläggning i natursten eller klinkers med gjutna skarvar och gjuten bottenplatta för en renare, fräschare och mer underhållsfri miljö. Bygg ett tropiskt växthus med fjärilar och relaxplatser m.m. för att skapa en social, utbildande och avslappnande miljö som ger en lyckligare stadsdel. Kan även användas av patienter på S:t Görans Sjukhus för terapeutisk effekt. Kan ligga på ovan nämnda galleria. Låt de flesta fastigheter bli några våningar högre.

IL, Stadshagsplan

St Görans Psyket ska bygga ut. Det känns jättejobbigt att få hit ännu fler sjuka/missbrukande o utsatta människor då vi har nog mycket i Stadshagen. Låt parkerna ligga långt bort från bilvägarna. Snälla, låt det vara lummigt, grönt och med mycket parkbänkar. Bevara så mycket träd och grönt ni kan. Det ger ro och behövs verkligen i en

storstad! Gärna inhägnat så att småbarnen inte springer iväg. Hur tänker ni kring kultur? Teatrar, biografer, dockteater, bibliotek, museum...? Det behövs kultur och inte bara shopping. Vad ska ungdomarna göra? En fritidsgård och idrottsmöjligheter skulle många ungdomar uppskatta! Förebygg allmänt destruktivt häng i T-banan. Kommunaltrafiken här i Stadshagen är under all trafik. Bussarna kommer alltid för sent. Kan man göra något åt det? Ordna gärna en hissanordning mellan Stadshagens IP och "berget", det är väldigt tungt med matkassar och barnvagn att ta sig uppför den trappan (tror vägen heter Stadshagens idrottsväg) Grusa och sanda vintertid i lilla skogsslingan ner mot Karlbergskanalen. Belysning skulle vara bra då många är rädda där kvällstid. Låt oss få utnyttja fina gräsmattan för picknick och solning med minigolf nere vid gamla Länkarnahuset. Låt oss få hyra båt för en billig penning som vi boende, turister och besökare kan hyra för att ta oss ut på kanalen. Gör en 4H-gård till barnen. Barn älskar djur! Bygg en Reggio Emiliainspirerad grundskola och följ Stockholm Stads "Reggio Emilia-tänk. Vill gärna se mer second hand, caféer samt restauranger m.m.

JS, John Bergs plan

Hur har ni tänkt angående närheten mellan sprutbytesprogrammet och förskolor och skolor? Är positiv till hyresrätter och negativ till bostadsrätter, höghus samt att idrottsplatsen tas i anspråk.

JL och RL, Ulriksborgsgatan

Anser att byggplanerna för Stadshagen har utökats kraftigt förändrats. Är chockad över proportionerna för de hus som ska uppföras, t.ex. den enorma byggnaden i form av det nya sjukhuset. Den höga höjden på byggnaden med den extremt långa husväggen kommer fullständigt dominera området och påverka insyn och ljusinsläpp för de boende i fastigheterna längs Ulriksborgsgatan 7 och 9. Aktiviteterna på sjukhuset kommer dessutom att medföra ytterligare orosmoment och ett integritetskränkande faktum. Byggnaden måste utformas lägre, mindre och inte så statiskt enorm. En variation med olika höjder är något som arkitekturen bör eftersträva.

JL och NK, S:t Göransgatan

Vår oro gäller de planerade husen i vårt kvarter. Framst gäller det husen vid den Västra entrén och det som omnämns "4. Kombo" men även de andra husen som planeras omringa oss. Husen kommer att byggas väldigt nära oss och samtidigt väldigt höga, vilket medför skuggpåverkan, blockerad utsikt och insyn. Det påverkar vår livskvalitet och innebär en sänkning av lägenhetsvärdet.

Byggnaderna strider även mot den egna idén i planen om att anpassa byggnationen till den redan existerande miljön. Den öppna och fria känslan och närheten till natur försvinner. Vi oroar oss också mycket för höga bullernivåer och obehag från sprängningar under de 10 år som planerats för att genomföra bygget. Möjligheten att utöva idrott i området blir betydligt sämre vilket vi har svårt att förstå motivationen bakom.

LZ och JH, St Göransgatan

Vi har idag nästan alla fönster och balkong mot Stadshagens IP. Ett viktigt skäl till att vi valde att flytta till denna lägenhet var den natursköna utsikten och möjligheten för våra barn att leka i fria grönområden. På grund av den planerade byggnationen vid Stadshagens IP (se blå markering på den bifogade bilden) kommer vår naturutsikt att bytas ut mot en hög husfasad ca 20 meter ifrån våra fönster. Eftersom vi bor bredvid en kulle kommer det nya huset att sträcka sig högt över oss och därmed ta bort det mesta av det vackra ljus som vi idag har samt ge oss insyn i lägenheten. Vi är också mycket oroad för att byggnationsplanerna inkluderar att fälla de vackra gamla träden på kullen utanför vårt hus, vilka bidrar till att ge området sin natursköna karaktär samt minskar insynen. Även om vi hade föredragit att behålla utsikten över Stadshagens IP så har vi viss förståelse för behovet av att bygga nya bostäder på platsen. Det vi kraftigt vänder oss emot är den del av den planerade byggnaden som kommer att ligga närmast oss samt planen att hugga ned alla vackra träd på kullen bredvid vårt hus och istället bygga en asfaltspassage. Vi föreslår att kullen bredvid vårt hus lämnas oberörd och att passagen läggs bakom kullen, närmare Stadshagens IP samt att den del av det nya huset som direkt vetter mot vår fasad inte byggs

LG, John Bergs Plan

Spännande o kreativt. John Bergs plan behöver en ansiktslyftning och kan göras betydligt tillgängligare. Är den första öppna plats man kommer till från Fridhemsplans t-bana. Mera ostörd än Stadshagsplan där bussen går. Tankställe för elbilar har ni väl redan planerat för?

LGA och ACA, Bågljusvägen

Föreslaget består av allmänt höga hus och tät bebyggelse som ger mörka gator och gårdar. 7- spelplanen som också är tänkt att användas som skolgård kommer snabbt att slitas ut när den dagligen används som skolgård. 7-mannaplanen skall som 11-mannaplanen endast användas för bollsporter. Projektera en ny plats för att

anlägga skolgården. Ingen hänsyn tas till det kulturhistoriska värdet som den äldre sjukhuslängan i anslutning till S:t Göransporten besitter. Varför inte behålla denna del av sjukhuset som nu ligger omgärdat av äldre hus? De nya sjukhusbyggnaderna följer inte stadsbyggnadsprogrammets principer. Jag ser varken anpassning till den karaktärsfulla befintliga bebyggelsen, god balans mellan ny och befintlig bebyggelse eller någon sammanhållande enhet. Det talas i projektet om befintliga hus i området att ta hänsyn till, våra bostadshus skall också räknas till området. Bågljusvägen görs om från kvartersgata till allmän gata och enligt förslaget har sjukhuset har godsmottagning som nås via denna. Det kommer att innebära en ökning av tung trafik på Bågljusvägen. Gör en infart från Mariebergsgatan till den planerade godsmottagningen. Besökare till sjukhuset innebär ytterligare trafik på Bågljusgatan. Önskar få svar på frågan om hur mycket trafik det kommer blir på Bågljusvägen. En förutsättning för uppförandet av bostadshusen var att sjukhustrafiken på Bågljusvägen skulle minska. Vägen som är gemensamhetsanläggning idag ska omprövas för allmän gata står det i planhandlingarna, vilken del? Instämmer också med Stig Sturessons yttrande i detta ärende.

LAS, Welanders väg

Ett 14-våningsbostadshus i S:t Göransparken skulle innebära starkt försämrad livskvalitet på grund av skugga för boende i fastigheterna Igeldammsgatan 2-10 och för många boende i fastigheterna öster därom. I S:t Göransgården bor många äldre i små lägenheter med fönster antingen åt väster eller öster. Med höghuset framför kommer de boende i sydöstra delen knappt få in någon solglimt. Ett höghus ytterligare i S:t Göransparken passar inte in i omgivningen och skulle ytterligare förfula staden. Bygg istället ett långt hus utmed Stadshagsklippan (närmast S:t Göransparken) anpassat i höjd till befintliga hus på Igeldammsgatan.

LY och KY, Stadshagsplan

Vi anser att Stadshagens IP bör finnas kvar i samma omfattning som i dagsläget med tanke på alla barn som kommer att behöva motionera även i framtiden. Dessutom anser vi att innerstaden behöver behålla sina grönområden för att människor och djur ska må bra.

Lindhagen FF, Kungsholmstorg

Motsätter sig det förslag som idag föreligger för samråd. Stadshagens Idrottsplats är viktig samlingsplats för idrottsutövare i närområdet och då särskilt fotbollsutövande ungdom. I första hand

måste idrottsplatsen behållas med dagens storlek och verksamhet. Den behöver snarare utvecklas och upprustas för att kunna ta emot alla fotbollsintresserade barn och ungdomar som inflyttat eller kommer att flytta till närområdet de närmaste åren genom alla bostadsprojekt på Västra Kungsholmen. Jämför med planerna gällande utökning av skolplatser i närområdet. Motsvarande utökning borde även ske gällande idrottsytor. I andra hand måste föreningarna på Kungsholmen garanteras motsvarande och väl samlade tränings- och matchytor för fotboll. Denna ersättning måste minst vara av samma omfattning som de tre fotbollsplanerna på Stadshagen och vara en nettoökning jämfört övriga befintliga fotbollsplaner på Kungsholmen och Essingen. Samtliga planer måste ha god tillgång till omklädningsrum, bollförråd, klubblokaler, cafeteria och lokaler/ytor för förvaltningens behov gällande anläggningens skötsel i anslutning till fotbollsplanerna. Hela denna lösning måste stå färdig och vara driftsatt innan en eventuell stängning av Stadshagens IP kan ske. Annars äventyras vår och alla andra föreningars verksamheter som idag finns på Stadshagen. I dag finns det inom området tre fotbollsplaner, två st 11-manna konstgräsplaner och en 7-manna grusplan. Till detta finns ytor att bedriva fysisträning, löparbanor, volleybollplan samt rikligt med omklädningsrum, samlingslokaler och cafeteria. Detta framgår dåligt i det utställda materialet som innehåller en hel del felaktigheter. I handlingarna står det om en omdisponering av idrottsplatsen genom en mer sydlig förläggning, men detta är inte en omdisponering. En 11-manna plan försvinner helt. Och 7-manna planen på skolgården kommer sannolikt mer utformas och användas som skolgård än som reguljär bokningsbar fotbollsplan med staket, belysning och allt annat som krävs för funktionell fotbollsytta. Vidare försvinner alla kring ytor, löparbanor, volleybollplan m.m. Vad jag kan bedöma från ritningar etc. verkar idrottsplatsens yta att minska med ca 75 procent i kvadratmeter. Den nya 11-manna planen verkar vara ca 15-20 meter kortare än Stadshagen 1 och den är också smalare än Stadshagen 1 idag. Stadshagens IP plan 1 har idag följande mått, 105 m x 65 m konstgräs, som inte bör understigas. Stadshagens IP plan 2 har måtten 100 m x 60 m konstgräs. Och Stadshagens IP plan 3 är en 7-manna grusplan. Att ha dessa resurser samlade är mycket värdefullt och en nödvändighet för att kunna bedriva träning på ett effektivt sätt och därmed erbjuda stadsdelens ungdomar en ideell verksamhet som mycket värdefull och som motverkar andra problem som kan uppstå. Vi i Lindhagen FF brinner för att möjliggöra en ordnad fotbollsverksamhet för våra ungdomar och vårt damlag i närområdet. Vi vill framförallt arbeta för att flickor ges möjlighet till att fortsätta med fotboll som fritidsintresse långt upp i åldrarna Vi tror också att det kommer bli trångt för fotbollsutövandet som kommer krocka med såväl

bostadsbebyggelsen som med skolans verksamhet. Belysning och ljud kommer att vara kraftigt störande för omgivande bostäder. Även säkerhetsaspekten behöver belysas med tanke på att en skolgård är inkluderad på den planerade idrottsplatsen. Hur idrottsplatsens funktioner som exempelvis omklädning och förråd, m.m. ska kunna lösas, hur underhåll ska kunna utföras och hur ambulans ska kunna ta sig till planerna är svårt att utläsa. Det finns också kulturhistoriska skäl till att bevara idrottsplatsen, vilket också stadsmuseet menar. Fler ytor för fotboll och idrott behövs, inte färre, särskilt med tanke på att fler flyttar in. Ser problem med en lösning om en 11- spelsplan i Fredhällsparken. Hur skall man få till en 11-manna plan som är fullstor (105 m x 65 m) utan att ånyo hamna mycket nära bostadsbebyggelsen med kända problem? Hur skall man få till lösningar med belysning, omklädningsrum, toaletter och förråd? samtidigt är det dåligt för verksamheten att vara utspridd.

Mariebergs SK, Stockholm

De tusentals nya lägenheter som tillkommit på senare år motiverar en kraftig utbyggnad idrottsytorna i området. Att i stället flytta runt befintliga anläggningar (tennishallen till Stadshagen, bygg om planerna där, ny plan i Rålambshovsparken, flytta på tennisbanan där) verkar inte vara ett förnuftigt användande av skattemedel. Efter genomförandet kommer visserligen ungefär samma ytor att finnas för idrottsverksamhet, men en bollplan i Rålambshovsparken, utan tillgång till förråd och omklädningsrum med duschmöjligheter, är en klar försämring jämfört med nuläget, i stället för den förbättring som varit påkallad i många år nu. Hur verksamheten ska kunna bedrivas under byggtiden är svårt att förstå. Ska en bollplan i Rålambshovsparken ersätta två fullplaner och en mindre gräsplan, omklädningsrum, förråd och två förenings klubbhus? Rationellast synes vara att låta tennisbollen vara kvar där den är, liksom Stadshagens IP, och i stället bygga där man inte stör fungerande anläggningar (+ gärna en ytterligare plan i Rålambshovsparken).

MS, Svarvargatan

Strandpromenaden längs Karlbergssjön har i princip endast ett parti där solen under vinterhalvåret når vattenbrynet. Den sträckan ligger mellan Igeldammsgatan och Mariedalsvägen. Där silar den låga vintersolen genom de avlödade träden i branten mot Stadshagen. Jag kan varken förstå eller acceptera att staden där planerar punkthus som skulle blockera solinstrålningen till den populära strandpromenaden. Var finns stadens kompetens och sunda förnuft när det gäller solinstrålning på våra breddgrader? S:t Göransparken

är en trevlig grön plats som bör hållas intakt, här bör inte ett punkthus forceras in. Önskar en simhall och bibliotek i området.

MN och AN, S:t Göransgatan

Först av allt vill vi först rikta ett stort tack, ett tack från djupet av vårt hjärta för att vi som bor på Stadshagen äntligen får möjlighet att känna att vi bor i en stad och att vi kommer att få liv och rörelse, aktiviteter, affärs och serviceverksamhet i området. Det ska bli otroligt spännande att följa arbetet och utvecklingen av området framöver även om det säkert blir lite stökigt ibland. Vi tror att en "innergårdskänsla" kan skapas för oss och att vi slipper utsikt mot gata och sjukhusparkering. Vi vill bara inte ha för höga hus framför oss så att vi inte får något ljus alls. Vi hoppas på aktivitet och verksamhet i de nya husens bottenvåning. När det gäller mötesplatser och publika platser handlar det lika mycket om att mötas i butiker, gym, restauranger, café och pubar. Det är viktigt att dessa ligger i bottenplan på de nya hus ni kommer att bygga längs S:t Göransgatan, inte bara vid de planerade torgen. De två torgen har sin tyngdpunkt mot västra sidan och närheten till Hornsberg och Lindhagensplan. Ni måste balansera det, annars kommer det att bli som idag att det är tomt mitt emot sjukhuset, runt kyrkan och runt idrottsplatsen. Då drar man sig mot Fridhemsplan i stället, det är väl det ni/vi vill komma ifrån med den nya planen? Snälla rör inte "lilla Hemmet" (Glaven 6) det är en otroligt vilsam plats och huset kännetecknas av en annan tid. En kulturskatt helt enkelt som kommer att bli kronan på verket i en miljö av nya moderna hus. Tänk om, vad gäller den nya sjukhusbyggnaden (den östra delen) som bara blir en mur utan aktivitet i bottenvåningen. Tillsammans med hyreshusen ner mot Mariebergsgatan, där det inte finns mycket liv, skulle det kännas som att gå mellan två murar hela vägen upp längs St Göransgatan. Parkering till sjukhuset bör lösas under mark och på sås sätt får man en levande torgmiljö mellan sjukhusbyggnaderna. För att skapa en "promenadstad" hoppas vi att det blir parkeringsförbud längs hela S:t Göransgatan. Ser gärna en ny livsmedelsaffär i området men gärna mer centralt i stadsdelen än vid västra torget, det är för nära ICA Maxi. När det gäller Östra torget, St Göransparken och nedgången till tunnelbanans blå linje tycker vi att ni har misslyckats kapitalt. Det enda ni har planerat är ett högre bostadshus med en eventuell uteservering på bottenplan. Det kopplar inte ihop Fridhemsplan, Flemminggatan med Mariebergsgatan/S:t Göransgatan och Stadshagen överhuvudtaget. Det känns precis som om pengar och idéer har tagit helt slut där. Ni måste få folk som rör sig och som bor i området att vilja röra sig i S:t Göransparken och stanna kvar en stund. Snygga till nedgången till tunnelbanan, bygg restaurang/café med uteservering ovanpå tunnelbanenedgången där det finns en rastgård för hundar idag. Det

kommer att bli en underbar mötesplats under årets alla månader. Det finns absolut ingenting där idag och det räcker inte att bygga ett hus i kanten av parken ni måste göra mer annars kommer det att fortsätta som det är idag, inte ens på sommaren använder folk parken. Parken ska man vistas i och inte titta på från utsidan.

MP, Stadshagsplan

Är negativ till att andelen hyreslägenheter enligt planförslaget endast är 1/3 av beståndet. Den låga andelen är negativ då efterfrågan på just den upplåtelseformen är så hög. Dessutom rimmar det dåligt med kommunfullmäktiges antagna policy om att bygga fler hyresrätter. Ser positivt på att den planerade bebyggelsen inte strider mot områdets höjddkaraktär och låga siluett.

MS, Stadshagsplan

Här finns en stor parkering mellan husen och gatan. Det skulle bli betydligt trevligare om plantering av träd, som en skiljelinje mellan bilarna skulle kunna göras. Nu är det bara en tråkig parkering och hus att blicka ut mot. Johnbergsplan intill har betydligt fler träd. Ta detta i beaktande då kostnaden är liten jämfört med resultatet.

OL AB, Stockholm

Ingen erinran på förslaget utan ser positivt till stadsdelens utveckling som detaljplanen möjliggör.

OTV, Welanders väg

Mycket fokus kring andelen bostadsrätter/hyresrätter. Har man överhuvudtaget planerat in äldreboende? De har ofta dålig ekonomi och behöver hemtjänst, men kan klara sig med enklare boenden, kanske bara ett rum med mini-kök? Har ni tänkt på den snabbt växande skara av bostadslösa studenter och ung och andra mindre bemedlande som inte kan få banklån men som också de kan klara sig med ett enklare boende. För att inte tala om den dramatiskt ökande gruppen av immigranter och hemlösa som annars "exporteras" till snabba modulkonstruktioner "out in nowhere" utan chans till integration som storstaden annars kunde erbjuda? I media diskuteras dagligen den explosiva utvecklingen av "svart bostadsmarknad". Borde ni inte redan på detta planeringsstadium försöka planera för att förebygga generering av sådan kriminell marknad i era nybyggen? Har era remissinstanser verkligen analyserat konsekvenserna av de föreslagna ändringarna av de existerande idrottsplatserna, utifrån det faktum att ungdomarnas hälsa försämras alltmer p.g.a. ökat stillasittande. All sakkunskap är enig om att rätt organiserad och lättillgänglig fysisk träning skulle

lösa hela detta problemkomplex! Hur har ni tänkt med den extremt höga solitära byggnaden vid östra torget som inte har någon som helst anknytning till platsen? Det är en absurd idé. Östra torget, som innefattar en lekpark, har en komplicerad trafik-demografisk situation i skärningen mellan Igeldammsgatan, Fleminggatan och Mariebergsgatan: Där kommer ambulanser och polisbilar under uttryckning mot St.Görans sjukhus, cyklister i full fart nedför St Göransparken, taxibilar, lastbilar med varutransporter, barnvagnar, fotgängare och stora bussar, vilka sistnämnda ofta står paus-parkerade vid T-banan. Många av stadens politiker och tjänstemän tycks ha blivit påtagligt betagna av sina multipla NewYork-resor och önskar uppenbarligen skapa ett "Manhattan på Kungsholmen" och "Stockholms Central Park" för de uppskattar "puls, öppenheten och mångfalden i New York City". Rivningshysterin av Stockholms innerstad på 60-talet har idag ersatts av förtätningshysteri och skyskraperesning. Om den inställningen är förhärskande inom Stadsbyggnadskontoret, så blir förslaget om det solitära, extrema höghuset vid Östra parken logisk. Det är frågan om en försöksballong och ifall det inte stoppas kan fortsättningen bli uppförande av ett antal liknande höghus längs hela Igeldammsgatan och "voila" – Stadshagen har blivit "Stockholms Manhattan"!

PV, Kungsholms Strand

Jag emotsätter mig bestämt den planerade bebyggelsen i Stadshagen. Att förlänga Franzégatan och bygga på klippor/branten (Stadshagsklippan) ovan Hornsbergs Strand gör att man bygger bort ovärderliga naturvärden, en unik innerstadsmiljö som håller på att gå förlorad. En miljö där människor kan ströva omkring i levande och naturliga grönområden med promenadstråk i vad som närmast kan kallas skog inne i Stockholm. Rasbranten, Storgårdskvarteret och Centralkvarteret kommer dessutom ligga direkt i våra synfält och störa den utsikt jag och de i den förening jag bor i dagligen njuter av och har betalat för när vi flyttade in, en unik utsikt samt med minimal insyn som kommer försvinna. Insynen kommer öka då planerade bostäder blir så höga att de ser "ner på oss" i vårat hus. Jag jämför med det beslut som togs för något år sedan vad gäller båtars rätt att anlägga/parkera vid Norr Mälarstrand där båtarna ej fick anlägga pga. störande av utsikt för de boende vid Norr Mälarstrand. Denna plan som nu presenteras anser jag vara värre än det exemplet då en eller flera båtar faktiskt kan flyttas men hus flyttar man ej på. Huset vid östra entrén avviker kraftigt i utseende och höjd och förfular staden. Lägre bebyggelse i liknande arkitektur som befintlig bebyggelse skulle vara ok. Även i den här delen bygger man bort naturen. Förslaget för kvarteret Glaven är alldeles för otydligt som underlag till en detaljplan av.

Även "Lilla Hemmet" är för otydligt redovisat med två olika alternativ. Det är viktigt att få till garage/parkeringsplatser med tanke på alla dessa nya bostäder som planeras. Bilar och parkeringar behövs fortfarande i vårt samhälle då varken lokaltrafiken eller övriga alternativ kan uppfylla människors krav på rörelse. Några hus har parkering men frågan är om det kommer räcka till? Det kan inte vara så viktigt att människor MÅSTE bo i innerstan att vi tvingas bygga bort det unika med vår stad, Sveriges huvudstad, och vad många säger är världens vackraste huvudstad, Stockholm. Det unika av levande grönområden samt att man i en huvudstad faktiskt kan ha utsikt över grönområden och djurliv, det är skamligt att man ens försöker och vill bygga sönder sådana unika saker med staden.

SS, Drottningholmsvägen

Ny bebyggelse ska kombineras med parker. Att då uppföra en av de största byggnationerna i en redan existerande park går helt emot grundidén. Parken bör istället rustas upp och det bör planteras fler träd här. Miljön kring parken tillhör den äldre delen av sjukhusområdet och nya hus kommer inte passa in här. Dessutom är terrängen kuperad här vilket gör byggnation dyr och komplicerad.

Stiftelsen Isaak Hirschs minne, Igeldammsgatan

Ser positivt på att flera lägenheter och mötesplatser kommer till i området. Stiftelsens hyresgäster för äldre medborgare med begränsad rörlighet kommer att påverkas med skuggbildning från det högre huset vid östra torget. Skuggpåverkningen skulle kunna mildras genom ett lägre och längre hus istället (illustration bifogas). Störningar under byggtiden så som byggnadsarbeten bör anpassas så att byggtiden på arbetsplatsen blir så kort som möjligt.

SS (8 underskrifter), Bågljusvägen

Konstaterar att det kommer bli en mycket hög och tät bebyggelse.

Vi tycker att man tagit dålig hänsyn till omgivningen.

Konsekvenserna av den täta och höga bebyggelsen blir mörka gator och mörka gårdar och vi efterfrågar en konsekvensanalys av hur minskat solljus påverkar boendemiljön. Vi tycker att man i högre grad ska ta hänsyn till de boendes synpunkter. Bygg gärna nytt, men tänk på att det måste vara låg bebyggelse så att solen kan lysa ner i boendemiljön och så att hänsyn tas till riksintresset Stockholm innerstad. Glöm inte tidigare diskussioner om rivningar av Gamla Stan och Klarakvarteren. Hänsyn har inte tagits till de äldre i området med ex. parksoffor och offentliga toaletter. Varför särbehandlas bostäderna på Bågljusvägen avseende solstrålning och utsikt? Anser att de blir integritetskränkande insyn åt båda håll med

16 m avstånd till nya sjukhusbyggnad. Dagens huvudbyggnad på sjukhuset borde bevaras, synliggöras och kulturklassas. Boendemiljön och barnens lekplats har åsidosatts vid planering av Locums nya byggnader.. Anser att 22 m borde vara maxhöjd för sjukhuset, såsom på motsatt sida, vid Bågljusvägen 5 och 7. Byggnader som har kulturhistorisk eller pågående klassning får inte rivas. Både park och bostäder behöver finnas kvar i stället för 4 stora sammanbundna schabrak. Reservera istället område för äldreboende och vårdcentraler, istället för att som nu nedprioritera detta. Flytta istället S:t Göransgatan norrut så det blir en större markyta att bygga sjukhus på och en helt ny yta skapas i nordväst för bostäder och verksamheter. Vi instämmer med mannen som yttrade sig på samrådsmötet angående idrottsplatsen. Trafiksituationen i området är idag redan svår och kommer att förvärras med prognostiserad befolkningsökning. Kommer verkligen ambulanserna hinna fram i tid? Ett nytt sjukhus borde istället byggas i nordvästra Stockholm så att andra behov kan tillgodoses i Stadshagen. Det måste vara fel att leda trafik in till Stockholm från ytterområdena. S:t Görans sjukhus skulle inte behöva bli så högt då. Om byggnader skall rivas efterlyser vi noggrann utredning huruvida asbest eller andra partiklar ingår i byggnaderna. Om så är fallet påverkas allvarligt barnens lekplats, som f.n. ligger i omedelbar närhet. Se även våra synpunkter från boende på Bågljusvägen 7, 2015-12-22 i ärendet Dnr 2015-14847. Flanörens del av gemensamhetsanläggnings yta kommer att minska betydligt. De redan godkända bestämmelserna i denna detaljplan måste väl ändå komma att påverka samrådets detaljplan? Är detta tillåtet enligt EU:s lagstiftning?

SJ, John Bergs Plan

Jag ifrågasätter och vill att man utreder höjden på husen som planeras byggas för sjukhuset, i kvarteret Glaven samt på fastigheten Gångaren 12. Jag har fri utsikt mot söder, m.m. och jag vill säkerställa att nybyggnationen inte kommer att förstöra utsikten. Om min utsikt förstörs, blir jag som boende kompenserad för den värdereduktion som det innebär för bostadsrätten?

TPL, Lindhagensterrassen

Som helhet tycker jag att förslaget är ganska bra och att det förhoppningsvis tillför en mer stadslig miljö i Stadshagen. Jag anser att bebyggelsen inom Gångaren 13 (Electrolux) har en alldeles för stor påverkan för oss boende på Lindhagenterassen. Jag antar att byggnaden som står där idag först kommer att rivas vilket tillsammans med nybyggnation medför störningar i form av byggdamm, buller och insyn. Eftersom Electroluxhuset dessutom är

byggt på 60-talet så undrar man ju dessutom om det kommer spridas PDB eller andra giftiga avfall mot våra lägenheter. Bebyggelsen påverkar oss med instängdhet, ökad insyn, försämrad utsikt, minskad solexponering samt värdeminskning på lägenheten. Ingenstans i stadsplanen tar man hänsyn till boendemiljön för de boende i Lindhagenterassen. Jag anser att förslaget borde göras om så att byggnationen vid Gångaren 13 får så liten effekt som möjligt på oss boende i Lindhagensterrassen. Husen borde inte byggas så nära och borde vara betydligt lägre än planförslaget.

TG, Kungsholms Strand

Angående planerna att bygga 4 hus på Hornsbergsstrand vill jag protestera. Området är känsligt och den gröna lunga som det utgör är mycket viktigt för oss boende i området. Det har redan byggts mycket i området, hela Hornsberg och huset mitt emot koloniområdet plus höghusen m.m. Människor behöver inte bara bostäder vi behöver också ha tillgång till lite natur. Många hundar behöver rastas m.m. Här behöver man tänka om. Bevara de grönområden som finns, de går inte att återskapa.

VAG, Welanders väg

Höghuset vid Östra entrén är för högt och passar inte in. Bygg huset lägre och anpassa det bättre till landskapet. Det kommer också ta bort utsikten för oss som bor på höjden. Många äldre, som bor här, har utsikten som sin ända utemiljö.

WP, Lindhagensterrassen

Ta inte bort den nedgång till Stadshagens tunnelbanestation som ligger närmast St. Görans sjukhus. Det är mycket folk som använder den, särskilt de som ska till sjukhuset, och många fler kommer använda den med det framtida förslaget. Varför ta bort rampen när så mycket fler personer kommer att bo och jobba i området? Det bör inte bli färre nedgångar mot tunnelbanan vid Stadshagen. Behåll uppgångarna som finns idag. Bostadsdelarna som planeras bygga på Electrolux-husets södra del kommer att ligga för nära inpå befintliga bostadshus vid Lindhagensterrassen och bidra till att skapa trånga gränder, mörka områden och hus med mycket insyn. De nya bostadsdelarna bör ligga längre ifrån befintliga hus eller bli mindre. Det behövs en lokal för en matbutik i och med att det flyttar in några tusen personer in i de nya bostadshusen i området. Visst finns matbutiker vid S:t Eriksgatan och en Ica Maxi i Fredhäll men mängden nya kunder i dessa butiker kommer att bli för stor. Det är redan mycket folk som handlar där.

XX, S:t Göransgatan

Jag vill inte att ni bygger de nya husen (Tjället 8) då jag inte kommer få något dagsljus, ingen himmel, ingen utsikt. Bara mörker. (illustration bifogas).

YE, S:t Göransgatan

Vi behöver grönområden i Stockholm annars blir det snart som i New Delhi och Peking! Jag vill verkligen protestera mot de föreslagna byggnadsplanerna i Stadshagen. Alldeles för många och höga hus. Jag vet att det behövs bostäder men det finns gott om mark i Sverige och runt Stockholm så det är inga problem. Stockholm kan växa på ytan. Gör som i London, behåll parker och grönområden. Från tidig morgon till sen kväll är det full fart på Stadshagens IP, vilket är jättebra. Idrott ska bedrivas utomhus tycker jag och man spelar väl inte tennis i en grotta? Jag protesterar verkligen mot att en tennishall ska sprängas ner i ett berg. Spela tennis i ett hus på marknivå i stället med möjlighet att skjuta bort taket vid fint väder. Jag protesterar kraftfullt mot planerna att bygga parkeringshus. Det är redan fullt med bilar på gatorna som försvårar tillgängligheten så satsa på att minska biltrafiken istället.

Övriga, ej sakägare**Kungsholmens kultur- och hembygdsförening**

Lilla Hemmet måste till varje pris bevaras. Att ens överväga rivning är en kulturhistorisk skandal. Bebyggelsen i Stadshagen är överlag fyrkantig och området upplevs som sterilt. Lilla Hemmet med sin trädgård kommer att behövas som arkitektoniskt och grönskande andningshål i den planerade kompakta bebyggelsen. Att ersätta en elvamannafotbollsplan på den välanvända och populära Stadshagens idrottsplats är feltänkt. Ett växande Stockholm behöver inte färre fotbollsplaner utan fler. Än värre är att Stockholms stad vill, som ersättning för den i Stadshagen som försvinner, anlägga en ny elvamannaplan i östra delen av Fredhällsparken. Det skulle slå sönder sammanhanget i förre landskapsarkitekten Erik Glemmes välanvända och kulturhistoriskt intressanta parkstråk från Råambshovsparken till Fredhälls strandlinje. Glemme tillämpade iden funktionalistiska idén som gick ut på att integrera parkmarken i staden snarare än att bygga tydligt avgränsade stadsparker. Det är olyckligt att det planeras att bygga för flera av 1950-talshusen på S:t Göransgatan 112-126. Att dessa är indragna från gatan ger stadslandskapet en livfull karaktär. Förslaget innebär att ännu en årsring i det i hög grad monolitiskt bebyggda Stadshagen försvinner. Dessutom kommer delar av den spännande fasadutformningen på höguset nr 126 att skymmas. De punkthus som planeras i sluttningen mot Karlbergssjön bör göras både kortare

och smäkrare för att passa in i den känsliga miljön mot Karlbergs slott mittemot och de gamla kolonistugorna snett nedanför.

Samfundet S:t Erik

Samfundet är positivt till att Stadshagen utvecklas med fler bostäder m.m. samtidigt som de för området centrala funktionerna vård och idrott bibehålls. Däremot är Samfundet starkt kritiskt till den planprocess som lett fram till planförslaget då det saknas ett fördjupat planeringsunderlag. Utbyggnadsförslagen för S:t Görans sjukhus medför flera rivningar av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, bland annat Psykiatriska kliniken, vilket Samfundet finner oacceptabelt. Vid minskningen av idrottsplatsen bör några av de äldsta idrottsbyggnaderna bevaras och flyttas. Samfundet välkomnar i huvudsak förslaget till kvartersstruktur längs S:t Göransgatan men förordar bredare släpp mellan de föreslagna husen så att en platsspecifik identitetsskapande grönstruktur kan bibehållas och utvecklas. Det centrala torgrummet i korsningen S:t Göransgatan/Kell-grengatan bör ges en funktionellare och mindre trafikdominerad utformning. Den föreslagna "gröna loopen" måste preciseras och utvecklas. Samfundet finner merparten av nybyggnationen av bostäder möjlig men avstyrker att Stadshagsklippans förkastningsbrant mot Karlbergskanalen bebyggs med punkthus. Även det föreslagna punkthuset vid den sydöstra entrén avstyrks liksom föreslagna påbyggnader av Electroluxkomplexet och del av kv Tjället 8. Samfundet förordar bevarandevalternativet för kv Glaven 6, Lilla Hemmet.

S:t Görans församling (Västermalms församling)

Meddelar att S:t Görans församling har upphört och heter numer Västermalms församling.

Korpen Stockholms Motionsidrottsförening, Elsa Brändströms gata
Motsätter sig planerna att riva Stadshagens IP. Vi har 23 147 medlemmar och majoriteten spelar fotboll, flera av dem på Stadshagens IP. Vi vill gärna att det fortfarande ska vara möjligt för oss och andra föreningar att bedriva sin verksamhet där. Rädda Stadshagens IP, rör inte idrottsanläggningar, riv aldrig idrottsytor!

YIMBY

I allmänhet är man positivt inställd till förslaget genom att bl.a. skapa en mer levande stadsgata, hur idrottsplatsen har integrerats i kvartersstrukturen och fokus på småskaliga byggnadsenheter. Anser att förgårdsmark inte ska förekomma överhuvudtaget i planen då det sällan används och ger en "förortskänsla" Istället borde marken

användas för bostäder eller parkmark. Anser att Franzéngata och Stadshagsvägen borde kopplas ihop för att bättre fördela trafiken och skapa en mer dynamisk stad.

Anonym

Spännande plan. Fortfarande viktigt att underhålla det man har. S:t Göransparken är fin, men behöver skötas bättre så man känner sig välkommen. Klipp buskar och ansa grenar.

GW, Vitalisvägen

Tycker att det är bra att frågan om en fotbollsplan i Fredhällsparken är borttagen. Det hade försenat byggplanerna då väldigt många är emot att bygga en stor fotbollsplan i Fredhällsparken.

IK, Krukmakargatan

Det kan ju inte finnas en möjlighet att man bygger på en fungerande idrottsplats, särskilt i dessa tider då staden förtätas, inte minst med barn och ungdomar. Som ju behöver utomhusmotion!

JF, Lustgårdsgatan

Barnen i Stadshagen, som blir fler när stadsdelen byggs ut, kommer att behöva närliggande ytor för rekreation och idrott. Bevara därför de två 11-mannaplanerna på Stadshagens IP och rusta och utveckla idrottsplatsen, i nära dialog med Karlbergs BK. Få saker är så värdefulla för barn som att ha en kvartersklubb för fotboll på gångavstånd.

JH, Ynglingagatan

Ifrågasätter lämpligheten av att ta i anspråk en befintlig, väl använd och sedan decennier etablerad idrottsplats i förhållandevis gott skick, för att uppföra bostäder. Saknar upplysning om hur idrottsförvaltningen skall möta stadens invånares (inte minst skolbarn och ungdom) behov av lättillgängliga ytor för idrott under den tid byggnationen förväntas pågå. Ur ett hållbarhetsperspektiv är det slöseri att riva en befintlig och väl fungerande anläggning för att långt senare återuppföra den på samma plats. Ur ett stadsplaneperspektiv är det olämpligt att som planförslaget vill, dela upp en befintlig idrottsplats på två ytor och i samband med det ta i anspråk väl behövlig anlagd parkmark. Att området utanför idrottsplatsen förtätas och att fler bostäder uppförs på Västra Kungsholmen är dock i sig bara positivt. Att ta i anspråk idrottsplatser för bostäder medför dock även en försämrad livskvalitet för åtskilliga tiotusentals personer som bor i Stockholms innerstad och en försämrad kvalitet på och attraktionskraft för

Stockholms innerstad som sådan. Det råder i stort sett konsensus om att innerstaden kan och bör förtätas inom ytor där den aldrig byggts färdigt, runt Västerbrogatan och andra delar av västra Kungsholmen och söder om Ringvägen bara som exempel. Men inte att så sker på bekostnad av befintliga och väl använda idrottsplatser eller parkmark som knappats kan beskrivas som tom eller ledig yta. Bygg stad där det finns utrymme och efterfrågan för det men låt parkmark och idrottsplatser vara i fred. Det finns många andra sätt att skapa bostäder och förtäta Stockholm som stad som ger bibehållna stadskvaliteter och som medför betydligt mycket mer potentiell bostadsmark än att till varje pris och på bekostnad av andra skyddsvärda intressen, tränga in mer bostäder innanför tullarna. Till exempel genom att ändra detaljplanerna för de villaområden längs med gröna linjens tunnelbana som ligger närmast tullarna för att där möjliggöra för privata fastighetsägare att själva eller efter överlåtelser till exploateringsföretag uppföra flerbostadshus i stadskvarter. Ett annat exempel är Uppsala och dess kommunala bostadsbolag som i betydligt högre grad än dess motsvarigheter i Stockholm genomför massiva förtätningar inom allmännyttans glest bebyggda fastighetsbestånd i centrala lägen. Uppsala har därmed en nybyggnadstakt i centrala lägen som per capita vida överträffar vad som görs i Stockholm. Det åstadkommer man såvitt jag vet utan att ta i anspråk parkmark och idrottsplatser. Vi har tidigare visat att Vasastan och östra Södermalm var i negativ särklass i Stockholms innerstad när det gällde vilken kvadratmeteryta träningsplan som stadsdelens alla fotbollsspelande pojkar och flickor hade att tillgå inom 15-20 minuters avstånd. Men också att hela Stockholms innerstad särskilde sig kraftigt i negativ mening jämfört med Söderort, Västerort och givetvis alla kranskommuner norr och Öster om innerstan inklusive närbelägna Solna. Det finns ett klart samband mellan hur många barn och ungdomar i åldrarna 6 – 12 år som börjar och fortsätter idrotta både i de åldrarna och längre upp i tonåren (fotboll är en mycket stor sport, både för pojkar och flickor) och hur långa resor man har till träning. Det finns därmed också ett klart samband mellan folkhälsan för barn och ungdomar som växer upp i innerstan och att Staden reserverar yta för detta i form av fotbollsplaner. Så har vad jag vet inte skett vid någon av de stora förtätningar som gjorts av Stockholms innerstad i modern tid, Södra stationsområdet, Hammarby sjöstad, Hagastaden och Norra Djurgårdsstaden, även om hoppet kanske inte är helt ute för Hagastaden där planarbete ännu pågår. Vad vi nu talar om är dock inte att reservera plats för nya fotbollsplaner vid en förtätning utan en risk för att befintliga fotbollsplaner ytterligare naggas i kanten. Under de senaste 10 - 15 åren har Eriksdals BP och Kristinebergs BP reducerats från fullstora elvamannaplaner till 9-manna respektive 7-manna samt att Matteus

BP invid skolan konverterats till hotell med en liten basketplan. Förutom att grusplaner förädlats till konstgräs på flera ställen, där Stadshagens IP är ett exempel, har med undantag för en liten sjumannaplan bakom Naturhistoriska riksmuseet, en bra bit både från t-bana och Roslagstull, inte några tillskott gjorts som ersättning för dessa reduktioner. Stadshagens IP består idag av två elvamannaplaner och en biyta som med fördel kan användas för träning och som till ytan motsvarar en sjumannaplan. Dessa utgör ett nav och en väl använd och viktig träningsyta för norra och västra innerstans alla fotbollsföreningar med pojkar och flickor aktiva inom barn och ungdomsfotboll. Vad som är positivt med planförslaget är att över tid planeras för att de 2,5 fullstora fotbollsplaner (inklusive bitytan) som idag kan sägas finnas på Stadshagen skall hållas intakta. Det medför dock i det korta perspektivet att föreningslivet kommer berövas på en betydande träningsyta (1,5 av 2,5 fullstora fotbollsplaner) under en period på minst tre - fyra år. Hur kommer idrottsförvaltningen lösa detta med alla föreningar vars träningsmöjligheter drastiskt försämras? Därtill kommer en sannolikt betydande risk för att planerna på att anlägga en ny elvamannaplan i Fredhällsparken möter kraftigt motstånd av boende i närområdet som vill ha kvar sin park, med följd att någon ersättningsplan inte uppförs, att dess yta krymps eller att dess färdigställande skjuts på framtiden. Ett motstånd som är lätt att sympatisera med. Risken torde heller inte vara obetydlig att planförslagets tankar på att nyanlägga en och en halv fullstor fotbollsplan invid det nya bostadsområdet och det tilltänkta torget, helt enkelt kompromissas bort under projektets gång. Det har hänt förr att när starka ekonomiska intressen skall räkna hem sin affär så maktar det allmänna inte med att stå emot och föreningslivet och tilltänkta idrottsplatser får stryka på foten. Exploateringsbar mark för bostäder är dyrbar. Mark som planläggs för idrott har inte tillnärmelsevis samma ekonomiska värde för fastighetsägaren. Vad händer egentligen med de från början tilltänkta ytorna för idrott i Hagastaden? Stadshagen en stor och sammanhängande idrottsplats med löparbanor m m och som lämpar sig för turneringsspel (Mariebergscupen) och sommarläger (Norrulls fotbollsskola) och med fungerande infrastruktur runt omkring som omklädningsrum, café och närhet till T-bana. Den fördelen kommer försvinna även om Staden lyckas hålla fast vid planerna på att ersätta Stadshagens två och en halv fullstora fotbollsplaner med en ny fullstor i Fredhällsparken och efter ett antal år med ytterligare en och en halv fullstor plan inom detaljplaneområdet. För den tilltänkta bostadsbebyggelsen runt den befintliga idrottsplatsen torde det inte utgöra något hinder i vare sig teknisk eller ekonomisk mening att inskränka exploateringen till att bygga runt den befintliga idrottsplatsen. Att stycka upp Stadshagens IP på två ytor, ta i

anspråk värdefull parkmark för det och löpa risken att det i slutändan inte blir två och en halv fullstora fotbollsplaner kvar utan något mindre, är en till synes kreativ idé för att lösa markåtkomst för 4 bostadsbebyggelse, men granskar man förslaget närmare präglas det vare sig av god stadsplanering eller långsiktig hållbarhet. Sannolikt har vi snart lika många bosatta innanför tullarna som på 1950-talet, men med betydligt mycket mindre yta för idrott. Det är mot den bakgrunden vi måste se ett ianspråktagande av ytterligare fotbollsplaner. För att bedriva rationell fotbollsträning för stora grupper barn och ungdom krävs yta. Redan idag är träningsförhållandena p.g.a. brist på sådan yta väsentligen sämre för innerstans fotbollsklubbar än vad som kan erbjudas redan i närförort. Under förra mandatperioden lyckades dåvarande borgarrådet Lotta Edholm orsaka en lokal folkstorm när hon ville ta i anspråk den lilla bollplanen på Norra Reals skolgård för att låta uppföra en komplementbyggnad till skolan. Socialdemokraterna som då var i opposition gick som en direkt följd av detta till val på löftet att inga fler idrottsplatser eller bollplaner skulle bebyggas i innerstan. Är planförslaget verkligen förankrat hos den nuvarande majoriteten i Stadshuset? Vad gör en liten bollplan mot tvåhundra lägenheter frågar sig någon. Men det handlar inte om det utan om ett sedan ett par decennier pågående successivt försvårande för innerstadens idrottsklubbars verksamhet och alla dem som vill hålla sina barn och ungdomar sysselsatta med idrott och ändå bo i innerstan. Att ge utrymme för idrott i stadsbilden var självklart för 1920- och -30 talets stadsplanerare men som nutidens alltför ofta tycks blunda inför. Detta trots ökande problem med övervikt och stillasittande bland barn och ungdom och att mängden friskolor med elevunderlag från förort utan tillgång till egna gymnastiksalor och/eller bollplaner ökat lavinartat i innerstan de senaste tio åren. Det finns väldigt mycket mark i närförort att bygga bostäder och kontor på om den politiska viljan finns. I det fall det finns en genomtänkt plan för hur Stadshagens BP skall ersättas temporärt också under byggnationen och att det finns säkra garantier för att det verkligen kommer uppföras två elvamanna- och en sju Mannaplan enligt planförslaget, säkrat i bindande och kraftigt sanktionerade kontrakt med exploatörerna och att Kungsholmens och Vasastans samtliga skolor och idrottsklubbar samtyckt till förslaget på grund av information jag inte har tillgång till, ber jag Er bortse från dessa synpunkter.

JKR, Kungsholmstorg

Rädda Stadshagens IP! Rör inte idrottsplatsen! Riv aldrig idrottsytor! Personen citerar en skrift från Fritid Stockholm februari 1990: "Stadshagens IP är idag en träffpunkt för det lokala föreningslivet med fotboll som förtecken, en förutsättning för

utomhusidrott för kringliggande skolor, dagis och fritids samt en mötesplats för gamla som unga kungsholmsbor med idrott som gemensamt intresse. Förvaltningens och idrottens behov i innerstaden och i Stockholm är inte att få väl frekventerade, mot upptagningsområdet anpassade anläggningar nedlagda, utan snarare att få flera idrottsanläggningar till stånd, varför kompletteringsbebyggelse inom Stadshagens idrottsområdet ej kan accepteras. Ej heller är det möjligt att lokalisera idrottsplatsen till annan plats, då nyttjarna har lokal förankring”.

MJ, CJ och SJ, Franzéngatan

De nya våningarna på Akademikerförbundets hus bör vara något indragna närmast det nya bostadshuset på Hornsbergs Strand 15A. Husen ligger mycket nära varandra och med den planerade påbyggnaden kommer det bli avsevärda försämringar vad gäller solljus på balkongerna. Vi anser därför att de två nya våningarna som ersätter nuvarande översta plan bör dras in något (precis som den nya takvåningen) för att släppa in ljuset till de lägenheterna i kvarteret Glädjen.

MW, Vitalisvägen

Trevligt med ett helhetsgrepp för Stadshagen. Behåll både 11-spelplanerna och samlade på ett ställe. Se till att skolgården blir anpassad för barnen med rätt utrustning. Skiss bifogas med två 11-spelsplaner och en skola med tillhörande skolgård, i ett och samma kvarter.

OK, Hornsbergs Strand

Nypublicerad studie visar att ca 83 % av tid på fotbollsplaner nyttjas av fotbollsskilar. Tjejer och andra idrotter exkluderas. Att bygga en fotbollsplan på en skolgård då studien ovan presenterats av Stockholms Stad är anmärkningsvärt. Hur går resonemanget för att ge ALLA elever möjlighet till en god rastverksamhet?

SE, John Ericssonsgatan

Stadshagens IP skall rivas vilket känns förfärligt. Stadshagen IP är en idrottsplats som har plats för många och som vi som Föräldrakooperativ nyttjar. Att ha tillgång till en idrottsplats som denna stimulerar barnen att hitta intressen för idrott och aktivt förhindra stillasittande fritid.

SW, Vitalisvägen

Vänligen bevara Stadshagens IP med två (2) fullstora fotbollsplaner intill varandra!

TK, Tomtebogatan

Punkthusen i kvarteret rasbranten ger ingen stadskänsla och skulle kunna ges en mer historisk klang som gör sig bättre ihop med Karlbergs slott. Bygg gärna nytt men i kvarter och det ger lika många lägenheter. Ny bebyggelse skulle kunna inspireras mer från slottet, med form, färg och material.

TH, Bastugatan

Jag tycker inte man ska röra den anrika idrottsplatsen. Det är viktigt med idrottsplatser i innerstaden och den skulle istället behöva rustas upp.

Karin Norlander
planchef

Karin Stenqvist
Stadsplanerare